

ЯК ЗАКРІПАЧУЮТЬ
УКРАЇНЦІВ

ЗА ЩО ЗАКРИВАЮТЬ
УКРАЇНОМОВНІ ШКОЛИ

ЯКОЮ БУДЕ УГКЦ
ПІСЛЯ ГУЗАРА

Тиждень

український www.tyzhden.ua

ГЕНЕРАЛ НАТО
ВОЛЬФ-ДІТЕР
ЛЬОЗЕР ПРО НОВУ
СТРАТЕГІЮ
АЛЬЯНСУ

№ 7 (172) 18-24 ЛЮТОГО 2011 р.

6 РОКІВ РАЗОМ

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

Перший рік президентства Януковича
є логічним продовженням п'ятирічки
Ющенка

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

5

представляє

з 24 лютого

21:30

щочетверга

РЕСПУБЛІКА

з Анною Безулик

www.5.ua/respublika

Фото тижня
Фестивальна молитва

4

Країна втілених жахів
Про рівень наших вождів, вожденят і претендентів на їхні місця на прикладі трьох інформаційних повідомлень

6

Немає в революції кінця
«Вірус» протестів сягнув Лівії та Ірану

8

ВПРИТУЛ

Віктор Федорович Ющенко
Четвертий президент України продовжує безславні традиції третього

10

Так казав Янукович
Четвертий президент України за рік свого правління навіть не наблизився до виконання переважної більшості обіцянок, які щедро роздавав громадянам

12

Соков на роздоріжжі
Чому повернення до моделі управління а-ля совок поставили Януковича і К° перед невідвортною загрозою втрати або країни, або влади, або пихи

Хижа стабільність
Чому, згортаючи конкуренцію, влада копає яму своєму бізнесу

20

Ставлять на гречку
Адміністративний тиск і збільшення податкового навантаження на бізнес підігрують інфляцію

22

Юрій Макаров про перспект Норта й тупик Януковича

25

Український хліб на донецьких дріжджах
Хто стоїть за найбільшою зерновою оборудкою

26

Рупоризація МЗ України
розлумачує іноземним журналістам, як писати про Україну

28

І промовчали, і сказали
Екс-міністр закордонних справ Володимир Огризко про недипломатичні емоції нинішнього МЗС

30

НАТО: декларація відкритості
Керівник Оборонного коледжу НАТО в Римі, генерал-лейтенант Вольф-Дітер Льюзер про нову стратегічну концепцію Альянсу, афганський синдром та українських вояків

32

Що після Гузара
Чи буде новий глава УГКЦ «людиною команди»

38

Оптимізація чи русифікація?
Донецькі чиновники готові закривати українські школи навіть тоді, коли вони заповнені учнями на 95%

40

МИ

Редактори вільних статей
Хто творить найбільшу україномовну енциклопедію

44

Заручники «освобоження»
150 років тому відбулася реформа, яка розкрипачила селян у Росії, натомість в Україні спричинила збідніння та масову еміграцію вглиб імперії

48

НАВИГАТОР

П'єса сьогодення
В Україні розпочинає роботу лондонський театр Royal Court, відомий у світі як прогресивний центр нової сучасної драматургії

Сім культурних чудес Тбілісі

54

60

Надрукуйте мені скрипку Страдіварі
Як нова виробнича технологія змінить світ

64

Тиждень

№7 (172) 18–24.02.2011
Засновник ЕСЕМ Медіа ІмБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора Наталя Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Без'яччук, Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарплінянц, Роман Кабачій, Дмитро Крапивенко, Ігор Кручик, Андрій Лаврик

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Загородня, Олександр Михельсон, Аліна Пастухова, Олена Чехан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Ермакова, Тимотій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Лариса Міщенко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко

Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ пром. та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 113444
Наклад 31 100
Номер підписано до друку 16.02.2011 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються і не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Фестивальна МОЛИТВА

Щороку в місті Бодх'я в індійському штаті Біхар збираються на свій молитовний фестиваль (монлан) буддисти – монахи й миряни. Щороку кількість відвідувачів зростає і вже давно вимірюється десятками тисяч учасників. Буддизм – одна з найдавніших світових релігій, однак традиція проведення монланів відносно нова. Фестивалі беруть свій початок у 80-х роках минулого століття. Мета зібрання – спільна молитва за мир на Землі та звільнення всіх живих істот.

Фото: Reuters

10 лютого

Авіакатастрофа на південному сході Ірландії. Загибло шість осіб, ще шість зазнали поранень. Постраждав двоюрідний брат президента країни.

11 лютого

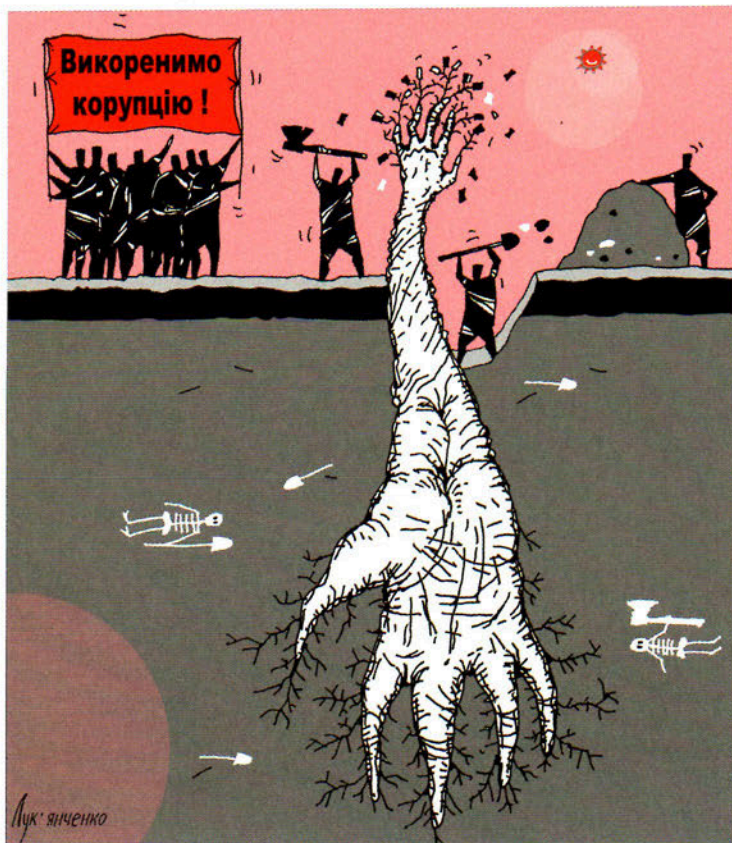
Хосні Мубарак пішов у відставку, влада в Єгипті перейшла до військових.

12 лютого

Негода в Україні. 320 ДТП у Києві, знеструмлено 941 населений пункт

Країна втілення

Автор:
Сергій
Гравовський

Тільки за понеділок, 14 лютого, інформагенції оприлюднили три жахливих повідомлення. У них ані слова про криваві замах, постріли, жертви насильства чи руйнації. А водночас ці вістки – якраз про насильство, про руйнації та про нищення. Тільки не про фізичне (принаймні поки що), а про речі не менш небезпечні, але до часу приховані за запоною буден-

щини та банальщини. Небезпечно безпосередньо для України, без розрізнення на схід та захід. Й узвичаєні також у ній – дець на Рейні чи на Марні кожне з таких повідомлень, якби вони пов'язувалися з місцевими реаліями, викликало б шалену політичну бурю, а наслідком усіх трьох разом був би справжній ураган, який скинув би в Лету чимало персонажів та проєктів. А в нас тиша й благодать. Перманентне жахиття як спосіб національного існування, одне слово...

Отже, український політичний жах, квант перший. Екс-голова СБУ Валентин Наливайченко зробив заяву, що очолювана ним служба не мала документів, які підтверджували б зв'язок між Семеном Могилевичем (він же Сергій Шнайдер, Сем, Дон Сименон, Палагнюк, Сайман, Суворов), екстрадиції якого з Росії вимагають США і за документально підтверджені свідчення проти якого ФБР пропонує \$100 тис., та вітчизняним олігархом Дмитром Фірташем. Ба більше: «Вивчалися схеми виведення коштів із бюджету, відмивання грошей, – наголосив Наливайченко. – Наше завдання, зокрема, було не допустити входування у владу людей, які колись цим займалися». Екс-шеф Служби безпеки України стверджує, що завдання виконане, таких людей у владі немає: «Ні, зараз у владі немає нікого, хто раніше був у розробці СБУ чи інших спецслужб». Цікаво, яким чином тоді Україна 2010 року за рівнем корупції посіла 134-те місце у світі разом із Азербайджаном, Гондурасом, Того, Зімбабве, Сьєрра-Леоне, Нігерією й Філіппінами? Чому у світових ЗМІ Фірташ регулярно фігурує як партнер Могилевича? І навіщо свого часу першим заступником Наливайченка в СБУ було призначено Валерія Хорошковського, молодшого партнера Фірташа?

До цього дня хтось, думаю, покладав надії на Наливайченка – молодого, перспективного політика. А насправді він квант українського політжахиття.

Тиждень
в історії

18 лютого 1918 року

У Москві відкрито Київський (до 1934 року – Брянський) вокзал

19 лютого 1954 року

Згідно з рішенням керівництва СРСР Крим було передано зі складу РРФСР до складу УРСР

20 лютого 1649 року

Богдан Хмельницький почав переговори з поляками про визначення кордонів Запорозького Війська

13 лютого

Запрацював нафтогін Одеса–Броди в аверсному режимі. Каспійська нафта пішла до Білорусі

14 лютого

Розгін опозиційної демонстрації в Ірані

15 лютого

Азаров відмовився підписувати заяву Вишеградської четвірки щодо репресій у Білорусі. Україна не підтримала санкцій проти Лукашенка

16 лютого

Влада отримала конструктивну опозицію в ВР – депутатську групу із 20 «тушок»

К жахів

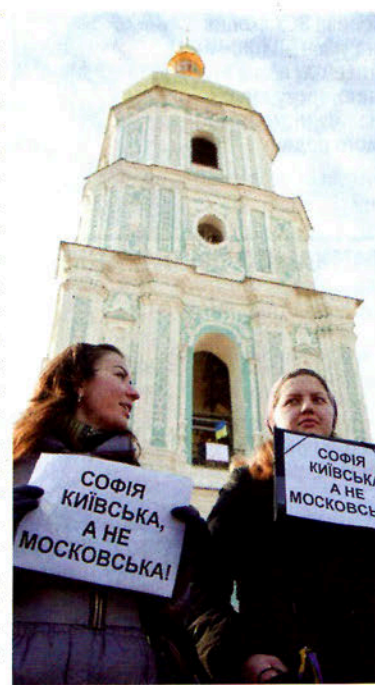
На іншого політика – голову Верховної Ради Володимира Литвина – схоже, наразі особливих надій не покладають навіть однопартійці. Та все ж він ще потрібен країні – радше як функція, аніж щось інше. Він спікер і мусить домагатися дотримання депутатським корпусом Конституції, законів та норм регламенту. Але, як з'ясувалося, Литвин вважає недоречним запровадження відповідальності за неособисте голосування народними депутатами в сесійній залі, тобто за пряме порушення Конституції та рішення Конституційного Суду. «Ви прекрасно розумієте, що ми на сьогоднішній день обезглавимо країну і в нас не буде вищого законодавчого та представницького органу», – пожалівся Володимир Литвин журналістам. Це просто-таки геніально: на очах у всіх громадян топтатися по законах (із Основним включно) й одночасно займатися законодавством, ухвалювати обов'язкові для виконання всіма без винятку правові норми.

І третій квант політичного жахиття, звичайно ж, не міг не підкинути загалу істинно народний президент Віктор Янукович. Як розповів американський політик Брюс Джексон, який зустрівся з Віктором Федоровичем, «перше, що сказав мені Янукович: Юлю не посадять до в'язниці». Це справді жахливо: викликають до прокуратури, тиснуть з усіх боків, але глава української держави точно знає – не посадять! Чому? Ну я ж вам сказав...

Фараони та диктатори всіх часів і народів відпочивають, демократія по-українськи торжествує. І це тільки за один день, і не всі повідомлення, що демонструють рівень наших вождів, вожденят і претендентів на їхні місця, рівень загальної політичної культури та мислення так званої еліти. Слово честі, дивує не те, що в Україні внаслідок такого стану справ чиняться різні неподобства, а те, що досі вони не вилилися у щось просто-таки страшне. А це неминуча річ, якщо рано чи пізно не перервати перманентного політжахиття.

Софію віддали Мінкульту

14 лютого постановою Кабміну комплекс історичних будівель Софії Київської переведено з підпорядкування Міністерства регіональної політики та будівництва у відомство Михайла Кулиняка. Попри протести трудового колективу Софії та громадськості. Захисники собору з руху «Збережи старий Київ» побоюються, що після передачі будуть реанімовані незаконні будівництва в його околицях, що позначиться на статусі пам'ятки в ЮНЕСКО. В охоронній зоні Софії міститься близько 30 ділянок, відведених під будівництво, і все це вже узгоджено з Мінкультом. Також зросла ймовірність надання дозволу на богослужіння в Софії Київській священникам УПЦ МП. Прикметно, що 11 лютого митрополит Володимир нагородив Михайла Кулиняка орденом Миколая Чудотворця «За благодійність».

Кінець «макіївської» справи?

Прокурор Донецької області Володимир Гальцов заявив про затримання двох осіб, причетних до вибухів у Макіївці, що відбулися 20 січня 2011 року. «Злочин розкрито», – сказав прокурор і додав, що підозрювані на допитах зізналися в організації вибухів. Затриманим інкримінують ст. 258 Кримінального кодексу України – «терористичний акт», яка передбачає позбавлення волі терміном від 5 до 10 років. Про підозрюваних наразі нічого невідомо, як і про їхній можливий стосунок до якихось організацій чи політсил. Хоча ВО «Свобода» заявляє, що «міліція під виглядом причетності до макіївських вибухів продовжує масове примусове зняття відбитків пальців свободівців». Натомість правоохоронці стверджують, що жодної політичної складової тут немає. Злочин скоєно з корисливою метою, однак зловмисники не ризикнули прийти забирати гроші, приготовані для них СБУ. Такими заявами влада фактично унеможливило використання макіївських вибухів як приводу до побудови більш жорсткого режиму в країні у відповідь на терористичну загрозу абищо.

ФОТО: УНАН. РНЛ, ОЛЕКСАНДР ЧЕМЕНЬОВ

21 лютого 1992 року

Рада Безпеки ООН прийняла рішення про введення військ до Югославії

22 лютого 1987 року

Помер Енді Воргол, засновник школи поп-арту, американський художник українського (лемківського) походження

23 лютого 1944 року

Розпочалася депортація чеченського народу до Середньої Азії (чеченців було реабілітовано після смерті Сталіна)

24 лютого 1961 року

Відкриття аеропорту «Орлі» в Парижі

\$9,309 млрд

сягнув дефіцит зовнішньої торгівлі України 2010 року. 2009-го він становив \$5,737 млрд

63% українців

влаштує «чорна» зарплата. Опитування компанії Superjob

на 2,6 млрд грн

буквально за кілька тижнів подорожчало будівництво траси Львів – Краковець. Спершу обсяг робіт оцінили в 1 млрд 419 млн грн, тепер – 4 млрд грн

5 ОБЛИЧ

ВАСИЛЬ ОНОПЕНКО

ДОМОВИВСЯ

Голова ВСУ схибив на уклін до президента, після чого прокуратура залишила у спокої його родину

МИХАЙЛО ВИШИВАНЮК
Гарантує

Губернатор Івано-Франківщини пообіцяв Януковичу 70% підтримки у 2015 році. «Диво» станеться через приплив інвестицій

НАТАЛЬЯ ВАСІЛЬЄВА

викриває суддів

Прес-секретар Хамовницького суду Москви розповіла про тиск влади на суддів у справі Ходорковського

ВЛАДІМІР ЛІСІН

найзаможніший

Металургійний олігарх зі статком \$28,3 млрд найзаможніший у РФ. Абрамович не потрапив до трійки лідерів

БЕН ЛАДЕН

втратив статус

США більше не вважають Бен Ладена терористом № 1, пальма першості перейшла голові Еменського осередку Аль-Каїди Анвару аль Аулакі

ТРАГЕДІЯ

Немає в революції кінця

«Вірус» протестів сягнув Лівії та Ірану

Відставка єгипетського президента Хосні Мубарака, який передав владу армії, поширила неспокій в інші мусульманські регіони. Протести посилюються в Алжирі, Ємені, Бахреїні. Активізувалася іранська опозиція – 14 лютого в Тегерані загинув учасник несанкціонованої антиурядової демонстрації, кілька осіб поранені. У ніч на 16-те після арешту лідера опозиції виступи почалися навіть у доти спокійній Лівії. Однак місцеві диктатори після новин про заморожені у Швейцарії рахунки Мубарака та його близьких із посиленою мотивацією чіпляються за владу, мобілізуючи своїх симпатиків. Зокрема, в Ємені мітингувальникам протистоять поліція та значні сили прихильників президента країни Алі Абдулли Салеха. Така сама ситуація в Лівії. Тим часом в Італії запровадили режим надзвичайної ситуації гуманітарного характеру через наплив біженців із Тунісу, які тисячами прибувають човнами до невеликого острова Лампедуза. Уряд Італії вже звернувся по термінову допомогу до Європейського Союзу.

ВЕЛИКИЙ БУНТ. Хвиля протестів на Близькому Сході спричинила масову еміграцію до Європи

РЕЙТИНГИ ПОЛІТСИЛ

Влада втрачає прихильників

Рейтинг Партії регіонів та «Сильної України» порівняно з жовтнем минулого року знизився на 6%, у той час як рейтинг опозиційних політсил і далі зростає.

Якби парламентські вибори відбувалися сьогодні, до Верховної Ради пройшли б такі політсили:

За результатами всеукраїнського опитування Центру Разумкова

7,5 тис. японців

хочуть жити на Курилах, які Росія вважає своїми

\$5,8 трлн

сягнув ВВП Китаю торік. КНР стала другою у світі економікою після США, потіснивши Японію

погляд

В одні ворота

ФДМУ і австрійська компанія ЕРІС дійшли згоди щодо ціни Укртелекому. **Тиждень** звернувся до экс-голови Фонду держмайна України Олександра Бондаря з проханням прокоментувати майбутню приватизацію монополіста під одного претендента.

У. Т.: Продаж Укртелекому анонсує уже не перший рік. Чи приватизують підприємство в 2011-му?

– Конкурс відбудеться – це факт, і він засвідчить провал усієї приватизаційної програми нинішньої влади. Задуманий спочатку як аукціон із підвищенням

стартової ціни, він фактично стане профанацією: замість кількох учасників, які б підняли вартість об'єкта, до продажу допустили лише одну компанію – австрійський концерн ЕРІС, який навряд чи заплатить набагато більше за стартову ціну.

У. Т.: Наскільки виправдано є встановлена ціна за монополіста на ринку стаціонарного телефонного зв'язку – 10,5 млрд грн?

– Вартість об'єкта визначається тим, скільки за нього хочуть заплатити. Тому важливо проводити аукціони з великою кількістю учасників, які конкурували б між собою. Ніхто ж не міг сказати, що ціна Криворіжсталі під час другої приватизації в 2005 році виявиться такою великою, доки за завод не почали запекло торгуватися зацікавлені інвестори. Укртелеком продадуть не потужній телекомунікаційній компанії, а якійсь невідомій австрійській фірмі. І після цього, я переконаний, ніхто із західних інвесторів в Україну не прийде.

У. Т.: Крім західних інвесторів у купівлі Укртелекому були зацікавлені структури Ріната Ахметова. Чому приватизаційні умови і їх відсікли від участі в конкурсі?

– Умови були прописані чітко під одного учасника – вони відсікли й іноземні компанії, й великих вітчизняних гравців телекомунікаційного ринку, аби гарантувати, що цей об'єкт перейде до потрібної людини. Гадаю, що для Ріната Ахметова приватизаційні умови не стали несподіванкою. Йому, напевно, пояснили, кому має дістатися такий об'єкт.

У. Т.: Наскільки якісним інвестором є ЕРІС?

– На це запитання ніхто не відповів. Можна прогнозувати інвестиційну стратегію великого телекомунікаційного гравця, але це маловідома компанія. Важко сказати, що вона робитиме зі стаціонарним зв'язком або з інтернет-потужностями. Проте, напевно, будь-які її дії не підуть на користь споживачам. Інвесторові ж треба виправдати вкладені 10,5 млрд грн.

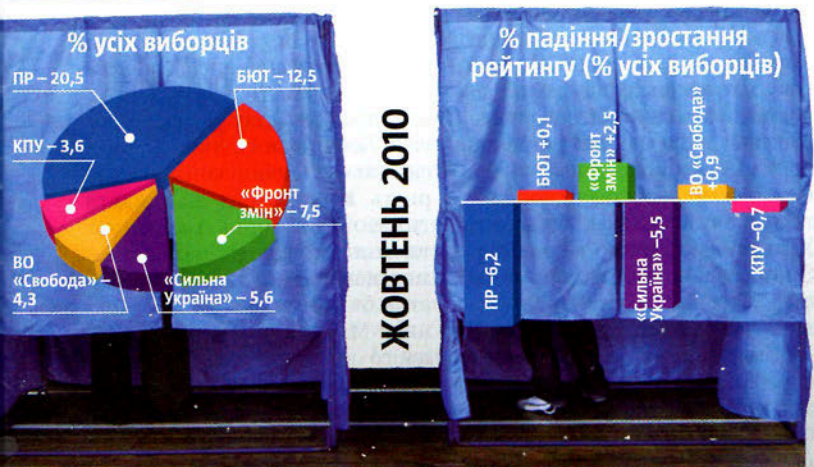

ФОТО: УНАН, REUTERS
ІНФОГРАФІКА: ПАВЛО НІЛ

Віктор Федорович Ющенко

Четвертий президент України продовжує безславні традиції третього

Автор:
Олександр Михельсон

За два дні до того, як Віктор Янукович святкуватиме рік свого перебування на президентській посаді, його попередник Віктор Ющенко відзначить 57-річчя. У глибині своїх сутностей третій і четвертий президенти мають значно більше спільного, ніж видається на перший погляд.

Обох політиків назвати власне політиками можна хіба що на догоду традиції. Ющенко за політику сприймав проповідництво. Янукович же плуває її з командуванням ротою, причому ротою стройбату.

Обидва Віктори, опинившись у великій політиці, одразу стали виглядати як інь і янь. З одного боку, не останню роль у появі феномену Майдану й перемозі Ющенка відіграв той факт, що його опонент виявився: а) раніше судимим; б) представником ментально чужого для більшості України «бандитського» Донбасу. З іншого – в політичному сенсі саме Ющенко і покликав Януковича до життя. Адже Леонід Кучма у своїх відчайдушних спробах протидіяти «народному кандидату» просто змушений був поставити саме на представника донецького клану.

Казочку про те, що Леонід Данилович міг би наплювати на апетити донецьких і зробити спадкоємцем умовного Тігіпка, залишмо на втіху самому Сергієві Леонідовичу. Якби не максимальна мобілізація на користь провладного кандидата тих 20% виборців, майже тотальний контроль над якими мав донецький клан, Ющенко став би президентом без жодних Майданів. Донецькі від цього нічого не втратили б, і їхні боси розуміли це ще в 2003-му. Тож Кучмі лишалося тільки запропонувати їм щось відчутно більше.

Повертаючись до Ющенка та Януковича, не можна промовчати, що їх ріднить і погляд на... політичних опонентів. Ні-ні, річ не в Юлії Тимошенко (хоча надбанням політичного фольклору й стала нібито вимовлена Ющенком фраза: «З Януковича я ще зроблю українця, а з Юлії вже ні»). Річ радше в тому, що кожен із Вікторів схильний бачити лише два підходи до розв'язання будь-якої проблеми: свій і неправильний. Що було б іще не так кепсько, якби вони також не виявляли непересічної пристрасті до комфорту, зокрема й психологічного.

Таким людям важко щось довести, але ними легко маніпулювати. Звичайно, про ці маніпуляції, тобто про нюанси спілкування обох президентів зі своєю челяддю різних періодів, ми знаємо мало, а то й нічого. Але деякі висновки про розміри айсберга можна зробити й зі спостережень за його надводною частиною. У цьому випадку достатньо поглянути, як кожен із Вікторів реагує на публічно поставлені незручні запитання.

Жорсткий Янукович їх просто уникає – цензурування запитань до «Лідера», навіть на міжнародних зустрічах, стало вже притчею во язицех. «М'якотілий» Ющенко організувати таку цензуру не вмів, зате часто міг спалахнути й нагруб'янити. Але головне, що в обох випадках наявна одна й та сама психологія, котра вимагає не лише золочених дверних ручок у літаку чи кенгуру у власному парку, а й відсутності нагадувань про те, що ти можеш помилятися. І тим більше про те, що за такі помилки рано чи пізно доведеться розплачуватися.

Тож не дивно, що обидва Віктори, кожен у свій час, почали демонструвати простотами вражаючу неадекватність в оцінці власних здобутків і відповідно перспектив. Важко не помітити, наскільки сьогоднішня риторика Януковича про «реформи», які ось-ось покла-

дуть край двадцяти рокам «неефективної та корумпованої влади», схожа на постмайданну риторику Ющенка. Не кажучи вже про оцінку кожим із цих президентів свого приходу до влади: як Віктор Андрійович ніколи не враховував думки тієї частини українців, що затято не сприймала Майдану, так і Віктор Федорович вперто не бере до уваги, що переміг на виборах завдяки меншості виборців. Чого, до речі, цілком могло б і не статися, якби його попередник поклав усі сили на агітацію проти нього – ось такі гримаси часом демонструє історія.

Крім того, обидва президенти продемонстрували й рівнозначну зневагу до основоположних принципів демократичної й правової держави, принаймні в тих її виявах, вірність яким присягалися підтримувати. Вікторові Федоровичу це вдається краще, але важко заперечити, що фокуси з по будовою вертикалі чи зміною Конституції надто нагадують прийоми Віктора Андрійовича, який звільняв губернаторів і суддів, просто скасовуючи рішення про їхнє призначення. Саме Ющенкові приписують крилату фразу: «Інколи дзвінок із Секретаріату президента може бути вищим за закон». Його спадкоємець, якщо посплугувуватися лексикою самого Віктора Андрійовича, лише дав цій прекрасній дорожній карті унікальний акцент.

Усе сказане вище, напевно, змушує вийти за межі порівняння двох президентів і замислитися над загадковістю української душі, що з такою самопожертвою ставить над собою одні й ті самі експерименти. Але в цих роздумах не варто забувати, що між Ющенком і Януковичем за всієї їхньої суб'єктивної подібності є й одна серйозна об'єктивна відмінність.

Віктор Ющенко уже назавжди відійшов в історію. На Віктора Януковича цей захопливий досвід ще тільки чекає. ■

New Non- Fiction Books from EU*

К Н И Г А Р Н Я

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

www.book-ye.com.ua

* Нові нон-фікшн книжки з ЕС

ПРАВОНАС-
ТУПНИК. Яну-
кович повто-
рює найбільші
помилки свого
попередника

ФОТО: PHIL

ТАК КАЗАВ ЯНУКОВИЧ

Четвертий президент України за рік свого правління навіть не наблизився до виконання переважної більшості обіцянок, які щедро роздавав громадянам

Автори:
Аліна Пастухова,
Олександр Михельсон

ЕФЕКТИВНА ВЛАДА

«Я бачу оновлену Україну як державу зі стійкою політичною системою. Це сильний президент, у якого є практичні важелі координації, контролю... Це компетентний і політично структурований парламент...» (Виступ на урочистих заходах із нагоди Дня Незалежності України, 24 серпня 2010 року)

Януковичу вдалося створити систему із сильним президентом, якого підтримує стабільна парламентська більшість. А повернення чинності Конституції зразка 1996 року усунуло конфлікт між президентом та прем'єр-міністром, закладений конституційною реформою 2004-го. Проте конфлікти всередині партії влади можуть похитнути «стабільну» систему Януковича, а призначення за принципами особистої лояльності та балансу між різними групами підприємців зменшують ефективність державного апарату.

До того ж четвертий президент не має підтримки більшості суспільства. За даними опитування IFAK Україне, проведеного торік наприкінці грудня, лише 10% громадян позитивно оцінюють діяльність Януковича у вирішенні найважливіших для суспільства проблем. Такими українці назвали економічні негаразди (79% опитаних), корупцію (55%), сваволю чиновників та міліції (34%).

СВОБОДА БІЗНЕСУ

«Я доб'юся входження України до списку 10 країн із максимальною свободою ведення бізнесу». (Передвиборна програма Віктора Януковича «Україна для людей»)

«Ми плануємо п'ятирічні податкові канікули для малого й середнього бізнесу...» (Кандидат у президенти Віктор Янукович, 28 січня 2010 року).

За оцінками міжнародної організації Heritage Foundation, після зміни влади Україна продовжувала падати в рейтингах свободи ведення бізнесу та інвестиційної привабливості. Впродовж 2010-го в державі зафіксували зрження чотирьох із десяти основних економічних свобод, що посунуло її на 162-гу сходинку рейтингу проти 152-ї 2009 року. Найнижчі оцінки – лише 20 балів зі 100 – отримала привабливість вітчизняної економіки для закордонних інвесторів. Також великі загрози аналітики Heritage Foundation вбачають у державному тиску на підприємництво, нестачі коштів на реалізацію соціальних програм та неефективному управлінні НАК «Нафтогаз України».

Найгіршим проявом урядової бюджетно-фіскальної політики стала кампанія «штурміщини» зі збирання податків. Зокрема, за даними Всеукраїнської спілки захисту суб'єктів підприємства, 2010 року податківці перевірили втричі більше підприємств, ніж попереднього. Бізнесменів змушують відмовлятися від повернення ПДВ і штучно звужують їхнє право на податковий кредит. Новий фіскальний кодекс, який запрацював 1 січня, не передбачає реальних канікул для малого й середнього бізнесу.

КОРУПЦІЯ

«Я це питання (боротьби з корупцією. – Ред.) поставлю в число пріоритетних і невідкладних... Є пакет антикорупційних законів, які наберуть чинності в другому півріччі. До другого півріччя ми їх доповнимо цілою низкою нових законів і в системному порядку почнемо їх виконувати». (Кандидат у президенти Віктор Янукович, 6 лютого 2010 року)

Антикорупційні закони, які хвалив Янукович-кандидат, так і не запрацювали за Януковича-президента. Спершу провадна більшість відклала набуття ними чинності на 1 січня 2011 року, а потім узагалі їх скасувала. Сьогодні влада розробляє новий антикорупційний закон: як заявив 14 лютого спікер парламенту Володимир Литвин, його проект уже перевіряє юридичне управління Верховної Ради. Очікують, що в ньому не буде низки норм попередніх законів. Скажімо, про декларування чиновниками та членами їхніх родин не лише доходів, а й витрат.

За підсумками минулого року впливова міжнародна організація Transparency International дала Україні за боротьбу з корупцією 2,4 бала (із 10). Відтак у рейтингу держава опинилася нижче 134-го місця.

ГАЗ

«Щомісячно Україна матиме знижку на газ \$330 млн. Це дасть можливість не піднімати у цьому році ні тарифи на газ, ні тарифи на житлово-комунальні послуги. А це, в свою чергу, дасть можливість стабілізувати ціни на товари масового споживання». (Віктор Янукович про харківські угоди, 22 квітня 2010 року)

Підписання президентами України й Росії в Харкові угод, за якими офіційний Київ отримав знижку в ціні на газ, пролонгувавши натомість перебування російського Чорноморського флоту в Севастополі до 2042 року, стало шоком. Зробивши серйозну геополітичну поступку, українська влада не домоглася головного: зміни формули розрахунку вартості газу. Знижка де-факто залишається виявом доброї волі Москви.

Але найгостріше українці відчують проблемність ситуації з паливом, коли влітку, всупереч обіцянкам Януковича та його соратників, воно для громадян подорожчало на 50%. Піднялись і відповідні комунальні тарифи (на тепло, гарячу воду).

Міжнародний валютний фонд наполягає на тому, що тарифи – зокрема ціни на газ – повинні рости й далі. Нове його подорожчання на 50% було заплановане на квітень, але перший віце-прем'єр-міністр Андрій Клюєв та міністр палива і енергетики Юрій Бойко вже заявили, що без цього «можна обійтись». Втім, упродовж минулого року, коли в Україні зростали тарифи та ціни для простих громадян, влада успішно реалізувала схему повернення скандально відомій компанії «РосУкрЕнерго» близько 12 млрд м³ газу (понад половини річного споживання газу домогосподарствами країни), раніше переданого на баланс НАК «Нафтогаз України» згідно з домовленостями уряду Юлії Тимошенко та російського Газпрому.

СТАНДАРТИ ДЕМОКРАТІЇ

«Прагну реального утвердження в Україні європейських стандартів демократії, неухильного забезпечення прав і свобод людини». (Передвиборна програма «Україна для людей»)

2010 року в щорічному рейтингу американської неурядової організації Freedom House Україна понижчала в статусі – від «вільної» до «частково вільної країни». Тяжіння Януковича до авторитаризму, сумнівний із погляду легітимності спосіб скасування конституційних змін 2004-го, свавільне рішення парламентської більшості перенести місцеві вибори з травня на жовтень 2010-го, кримінальне переслідування представників колишньої влади, тиск на мас-медіа тощо – помітно зіпсували імідж країни на Заході й підірвали довіру українців до влади.

ВИБОРИ

«Безумовно, ми дуже зацікавлені в тому, щоб (місцеві) вибори були прозорі, демократичні. І я роблю все, щоб це так і сталося». «Цей закон і поправки були спрямовані на забезпечення рівних умов участі всіх політичних сил у цих виборах». (Вересень, заява під час зустрічі з представниками ПАРЄ)

У передвиборній програмі «Україна для людей» Янукович обіцяв запровадити систему виборів за відкритими списками. Натомість місцеві перегони провели за пропорційно-мажоритарною системою, яка надавала перевагу політичним силам, що володіли адмінресурсом. Закон про місцеві вибори, що за нього голосувала пропрезидентська парламентська більшість, запровадив порядок формування виборчих комісій, коли більшість членів виборчків становили представники Партії регіонів та її союзників у парламенті.

СУДОЧИНСТВО

«Ми рішуче будемо викорінювати практику тиску та втручання в роботу судових інституцій з боку будь-яких гілок влади». (Під час урочистостей із нагоди складання присяги новопризначеними суддями, 17 серпня 2010 року)

Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) дала негативну оцінку ухваленому за нової влади Закону «Про судоустрій та статус суддів», бо він зробив судову систему підконтрольною Вищій раді юстиції, більшість членів якої близькі до команди президента, а також обмежив повноваження Верховного Суду.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

«Місцеве самоврядування повинне стати надійним та міцним фундаментом народовладдя. Принципово важливе розширення повноважень місцевих рад, максимальне усунення бюрократичного апарату від вирішення питань розвитку територіальних громад». (Передвиборна програма «Україна для людей»)

«Зміцнювати» місцеве самоврядування нова влада почала зі столиці. Провладна більшість у парламенті скасувала районні ради міста Києва, позбавивши територіальні громади міста змоги взяти участь у місцевих виборах. Відкрили й закон про столицю, розділивши посади голови міськдержадміністрації та мера міста. Тепер Київську міськдержадміністрацію очолює людина, не обрана киянами, а призначена президентом.

ЦЕНЗУРА

«Я ніколи не допущу повернення до цензури чи будь-яких інших методів тиску на журналістів... Був і залишаюся відкритим для преси. І роблю все, щоб журналісти почувалися в Україні вільними». (Відповідь на відкритий лист Міжнародного інституту преси, 11 серпня 2010 року)

Згідно з даними ще квітневого опитування Асоціації незалежних регіональних видавців України, більшість директорів та редакторів регіональних видавництв стверджували, що ведення бізнесу ускладнилося через дії влади. Журналісти кількох телеканалів заявили про повернення цензури й тиск із боку чиновників. На центральних каналах ТБ практично відсутня критика влади. За рік у рейтингу свободи слова міжнародної організації «Репортери без кордонів» Україна опустилась на 42 позицію – 131-ше місце серед 178 країн.

На початку 2011-го парламент 408 голосами ухвалив, а президент підписав Закон «Про доступ до публічної інформації», за яким усі відомості, що ними володіють посадовці, мають бути доступні суспільству. Однак журналісти побоюються, що влада в багатьох випадках просто ігноруватиме норми цього закону.

ЦЕРКВА

«Для Української держави всі церкви і релігійні організації рівні і водночас рідні». (Віктор Янукович, 13 травня 2010 року)

Заява, зроблена главою держави з папірця на першому засіданні Гуманітарної ради при президенті, вирізняється як афористичністю, так і крайньою відірваністю від реальності. Сам він давно демонструє свою відданість одній-єдиній церкві – УПЦ МП. І якщо в особистому житті громадянин Янукович, як і кожен, має право на власні уподобання, то як державний діяч він повинен насамперед демонструвати рівновіддаленість влади від релігійних організацій, про яку говорив на третьому місяці свого правління. Утім, президент, який своїм указом ліквідував Державний комітет у справах релігій, регулярно спілкується з митрополитом УПЦ МП Володимиром та главою Російської православної церкви Кірілом, але вперто ігнорує звернення та прохання про зустрічі від інших ієрархів (зокрема УПЦ Київського патріархату та Української греко-католицької церкви). У січні цього року Янукович офіційно привітав із Різдом лише православних, попри наявність у країні значної кількості християн інших конфесій. Держава усіяло сприяє УПЦ МП в будівництві нових храмів, тоді як інші церкви стикаються з проблемами вже на етапі надання ділянок. Не дивно, що в Україні останнім часом різко посилилась міжконфесійна напруженість. За словами предстоятеля УПЦ КП Патріарха Філарета (див. *Тиждень*, №6/2011), в Донецькій, Київській та Вінницькій областях зафіксовано рейдерські захоплення представниками УПЦ МП храмів інших церков, тиск на їх релігійні громади та священників, до того ж у цьому задіяні й представники місцевих органів влади.

ЄВРОПА

«Не пізніше ніж через рік ми отримаємо безвізовий режим і отримаємо зону вільної торгівлі з Євросоюзом». (Віктор Янукович, 1 березня 2010 року)

Тучною заявою свіжообраний президент Янукович продовжив традиції попередника, який обіцяв підписання угод про асоціацію та вільну торгівлю з ЄС кожні півроку. Неможливість виконання обіцянки Януковича була очевидна кожному експертові. І понад те, сьогодні аналітики сумніваються в можливості досягти мети впродовж наступних 12 місяців. Так, за словами заступника міністра економіки Валерія П'ятицького, який уже багато років очолює українську групу на переговорах щодо вільної торгівлі, угоду з ЄС можна буде підписати в грудні, тільки якщо її текст буде узгоджено до липня. В інтерв'ю 12 лютого цей посадовець волів взагалі не говорити про конкретні терміни, перелічивши натомість цілу низку спірних позицій, щодо яких Київ та Брюссель так і не досягли порозуміння (наприклад, субсидування сільського господарства). Та ще й між підписанням угоди та набуттям нею чинності може минути рік-два.

Аналогічна ситуація склалася й з упровадженням безвізового режиму: нещодавно через прогалини в законодавстві Україна вкотре відклала початок випуску біометричних паспортів, що є вимогою ЄС. «Планом дій щодо візового діалогу», який потрапив в українські ЗМІ, констатовано, що кінцеве рішення прийматимуть «з урахуванням загального стану відносин Євросоюзу та України». Оптимісти вказують, що вільний доступ вітчизняних товарів на європейські ринки та безвізовий перетин кордону для українців можливі не раніше, ніж за три-п'ять років. Це максимально оптимістичний сценарій.

МОВА

«В Україні буде розвиватись українська мова як єдина державна». (Янукович під час церемонії вручення Шевченківських премій у Каневі на Черненій горі, 9 березня 2010 року)

«Виступаю за надання російській мові статусу другої державної». (Передвиборна програма «Україна для людей»)

Жодної із цих двох обіцянок, що виключають одна одну, за рік перебування біля керма Янукович так і не виконав. Однак влада постійно дрейфує в бік русифікації, догоджаючи північному сусідові. Було призупинено дію Наказу Міністерства культури і туризму України від 18 січня 2008 року «Про дублювання або озвучення чи субтитрування державною мовою іноземних фільмів». Уряд видав постанову №551 від 21 червня 2010 року, згідно з якою дистрибуторським компаніям було надано можливість самостійно обирати мову дубляжу або озвучення. На черзі – зняття обов'язкової 50-відсоткової квоти на трансляцію музичних творів українських авторів в ефірі радіостанцій. Відповідний законопроект парламентська більшість уже схвалила в першому читанні 240 голосами.

Міністерством освіти і науки, молоді та спорту продовжує керувати Дмитро Табачник, відомий своїми українофобськими заявами й діями.

ОСВІТА

«Я доб'юсь об'єднання кращих традицій вітчизняної системи освіти та європейських освітніх стандартів. Я створю умови для того, щоб українські ВНЗ по праву ввійшли в 500 кращих університетів світу». (Передвиборна програма «Україна для людей»)

До міжнародних рейтингів найкращих університетів світу жоден із українських вишів так і не потрапив.

Натомість владна команда просуває законопроект про вищу освіту, в разі прийняття якого замість обіцяної президентом автономії університетів, вищі навчальні заклади отримають повний контроль із боку міністерства освіти.

ЖИТЛО

«Серед пріоритетних напрямків моєї діяльності – збільшення житлового фонду України, забезпечення громадян доступним житлом. Створю умови для відродження іпотечного кредитування з фіксованою ставкою не більше 7% на рік». (Передвиборна програма «Україна для людей»)

Сьогодні банки пропонують кредити на купівлю житла під 20–25% річних.

Галопом до диктатури

З 63 експертів, опитаних фондом «Демократичні ініціативи», більшість вважають, що за рік правління Віктор Янукович наблизився до диктаторського режиму Леоніда Кучми.

За десятибальною шкалою – від повністю диктаторського (1 бал) до демократичного (10 балів) – експерти розмістили Україну Януковича на оцінці **4,75** бала, а Україну в останній рік другої каденції Кучмина позначили **4,6** бала.

ФОТО: УНАН, АНДРІЙ ПОСАКІН, ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ, ІНФОГРАФІКА: ПАВЛО НІЦ

Правила «донецького» тону

Автор:
Тарас
Кузьо

Нинішня влада так наполегливо поповнює свої лави представниками одного регіону, причому з обмеженого кола сімей, що приналежність до неї починає вгадуватися за спільними ознаками. Ці ознаки, характерні для провінційних «вождів» часів згасання радянської влади, стають очевидними, якщо уважно придивитися до поведінки можновладців.

1. Радянський новояз: говоримо одне, робимо протилежне. Радянська культура дуже чітко проявляється в орвеллівському «новоязі» президента Януковича та лицемірстві влади. У вересні 2010 року, коли свобода української преси зазнавала обмежень, і лише за місяць до місцевих виборів, які відбулись із серйозними порушеннями, Янукович розповів Атлантичній раді у Нью-Йорку, що завжди підтримував цінності Помаранчевої революції. Він постійно повторював, що, на відміну від своїх помаранчевих опонентів, «послідовний та передбачуваний» і «ніколи не порушував свого слова». Цьому прямо суперечить його неодноразове ігнорування власних передвиборних популістських обіцянок (див. с. 12) і діаметрально протилежні погляди на членство у НАТО, яке він підтримував, будучи прем'єр-міністром у 2002–2004-му і якому опирався під час другого прем'єрства 2006 року та на посаді президента.

2. Зловживання владою. Влада означає для них використання адмінресурсу задля забезпечення перемоги на виборах, доступу до фінансових джерел заради збагачення тощо. Влада не помічає кричущих порушень закону, якщо їх роблять «свої», і переслідує за найменші провини «чужих».

3. Поклоніння «порядку». Після свого призначення на посаду прем'єр-міністра 2006 року Янукович пообіцяв установити «порядок» у країні. Методи, якими він це робив (штучне збирання конституційної більшості у Верховній Раді), змусили тодішнього президента розпустити парламент, після чого Янукович утратив владу. Однак він залишився вірний своїм ідеалам.

4. Переконавання, що «економіка важливіша за демократію». Оптимальну модель вбачають у «державному капіталізмі» радянського зразка, який подекуди зберігся на великих підприємствах Сходу й Півдня. Громадянам обіцяють високу зайнятість, соціальні виплати, заробітки й пенсії. Передвиборні програми Партії регіонів та Віктора Януковича відводять верховенству права, свободі слова, демократії, справедливості, вільним виборам і боротьбі з корупцією скромне місце.

5. Популізм. Заяви, що помаранчеві політики є популістами, маскують факт: ПР – одна з найбільш популістських в Україні. Передвиборні програми Януковича 2004 і 2010 років давали екстравагантні обіцянки значних соціальних виплат і пенсій, додаткових канікул для малого та середнього бізнесу,

низьких цін на комунальні послуги й підписання соціальних контрактів із Федерацією профспілок.

6. Кумівство, корупція. Влада винагороджує друзів і карає ворогів. Вона лояльно ставилася до кримінальних угруповань, дозволяючи їх членам (таким як Олександр Мельник, котрий, за повідомленнями ЗМІ, є одним із лідерів організованого кримінального угруповання «Сейлем») бути обраними в депутати парламенту й місцевих рад. Представники малого й середнього бізнесу з різних регіонів стверджують про повернення рекету – за окрему плату «братки» пропонують «дах». ПР пригріла багатьох колишніх державних посадовців, звинувачуваних у зловживанні владою.

7. Зневажання опозиції та преси. Перебуваючи біля керма, ПР та Віктор Янукович (як у 2006–2007-му, так і від 2010 року) намагаються підкупувати й шантажувати опозицію, аби зробити її лояльною, «конструктивною». Цензура на українському телебаченні відновилася відразу ж після обрання Януковича президентом. Понад 500 працівників ЗМІ у відповідь організували ініціативу «Стоп цензурі!». Відповідаючи на запитання про зниклих журналістів в Україні для інтерв'ю The Washington Post у січні 2011-го, він цинічно заявив, що «у світі зникає багато журналістів».

8. Спекуляції на питаннях, які роз'єднують суспільство. Ці питання (мови, культури, історії, релігії тощо) використовують під час виборів заради мобілізації виборців на сході України проти позірної «насильницької українізації».

9. Демонстративна прихильність до московського православ'я. Янукович – перший президент України, який не намагається бути безстороннім щодо різних церков – відкрито сприяє УПЦ Московського патріархату та Російській православної церкві.

10. «Багатовекторність». Політична культура Януковича штовхає його до побудови моделі ке-

риваної демократії, а члени його оточення повторюють мантру про євроінтеграційні прагнення України, не розуміючи, що путінізм і європейська інтеграція несумісні. Пе-

ребуваючи в опозиції, Партія регіонів опиралася вступі Києва до Світової організації торгівлі (СОТ) та організації спільних навчань у межах програми НАТО «Партнерство заради миру» (ПЗМ); перебуваючи при владі, вона підтримувала членство у СОТ і проведення маневрів у рамках ПЗМ. Партія регіонів – унікальна в Європі політична сила, що хоче співпрацювати одночасно з авторитарною партією «Єдина Росія» та фракцією Партії європейських соціалістів у Європейському парламенті. Янукович і К^о досі не можуть визначитись із власними пріоритетами, намагаючись отримати зиск і з Росії, і з Європи. Унаслідок – не отримують жодного. ■

ЦІ ОЗНАКИ ХАРАКТЕРНІ ДЛЯ ПРОВІНЦІЙНИХ «ВОЖДІВ» ЧАСІВ ЗГАСАННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ

Про автора:
Тарас Кузьо є науковим співробітником Австрійської фундації плану Маршала при Центрі трансатлантичних відносин Школи фундаментальних міжнародних досліджень Університету Джона Гопкінса у м. Вашингтон

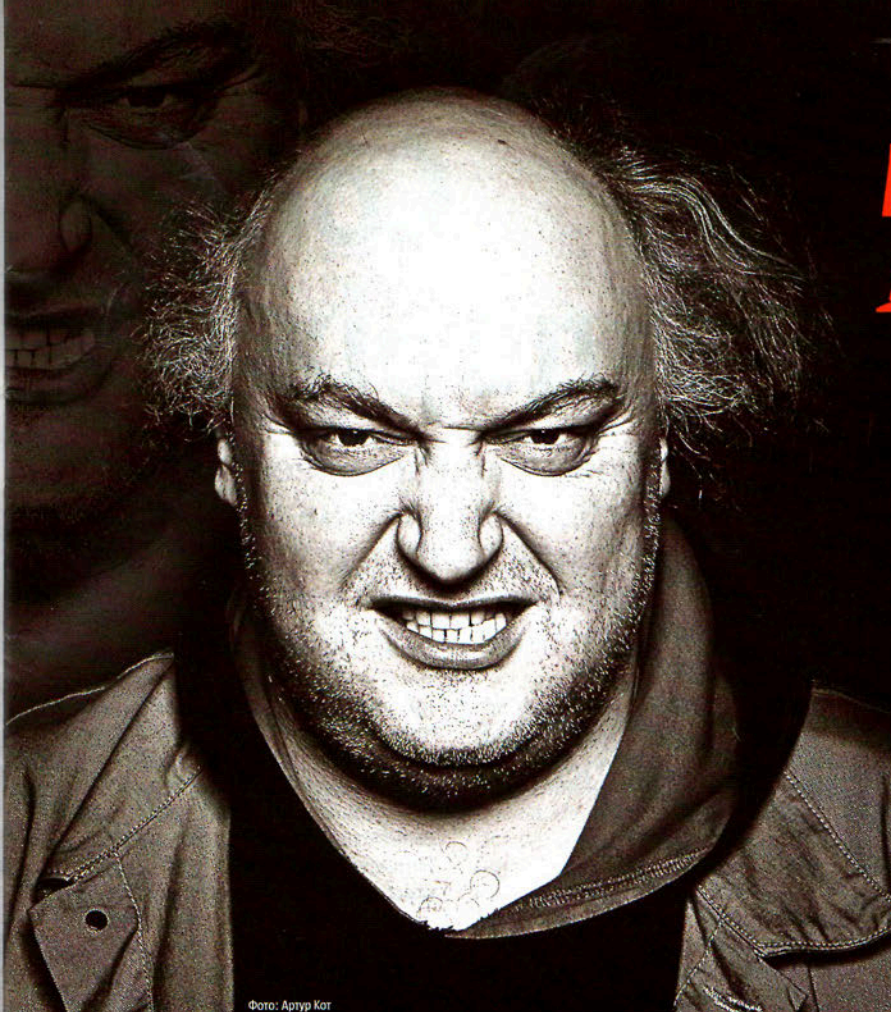

Фото: Артур Кот

Польський
Інститут
Київ

К Н И Г А Р Н Я

Європейський досвід:
Польща

КИЇВ

2 березня (середа), 2011 рік

18:00

Книгарня «Є», вул. Лисенка, 3

ХАРКІВ

3 березня (четвер), 2011 рік

18:00

Книгарня «Є», вул. Сумська, 3

Польський Інститут у Києві та Книгарня «Є» запрошують на зустріч із директором Інституту Театру (Варшава) в рамках спільного проекту «Європейський досвід: Польща».

Наш гість – МАЦЕЙ НОВАК

МАЦЕЙ НОВАК – театральний критик, журналіст, публіцист.

З 1983 – публікує свої статті на сторінках щомісячного видання «Театр».

1990–1992 – засновник і головний редактор видання «Театральний гонець».

1994–2005 – головний редактор часопису «Театральний рух».

1997–2000 – редактор відділу культури «Газети Виборчої».

2000–2006 – директор і художній керівник Театру «Вибжеже» (Гданськ).

З 2003 – директор Інституту Театру (Варшава).

Лауреат багатьох нагород у царині театру, серед яких: Мистецька нагорода молодих імені Станіслава Виспянського

(1990), нагорода імені Фрідріха Шиллера (2001), відзнака Gloria Artis (2005).

Відомий польський тижневик «Політика» 2008 року визнав Мацея Новака найвпливовішою постаттю польського театру.

Інститут Театру імені Збігнєва Рашевського (www.institut-teatralny.pl) заснований 2003 року у Варшаві, підпорядкований Міністерству культури і національної спадщини Республіки Польща. Основні функції інституції – документація, промоція і менеджмент польського театального життя.

Щороку Інститут організовує фестиваль «Варшавські театральні зустрічі», у рамках якого відбувається презентація найважливіших та найцікавіших прем'єр сезону.

Автор:
Ростислав
Павленко

Совок на роздоріжжі

Спроби відродити неефективну модель управління а-ля совок поставили правлячу еліту перед невідвратною загрозою втрати або країни, або влади, або пихи

У геніальному творі російського письменника Міхаїла Салтикова-Щедрина «Ведмідь на воєводстві», в якому висміюються основні вади управління поросійськи, є епізод, який влучно характеризує нинішніх українських можновладців. Ведмідь, від якого чекали кровопролиття, який бажав залишитися в історії з «великим злодійством», розміняв свій грізний образ на те, що з'їв Чижика. І відтоді став не страшним, а смішним у своїх прагненнях.

Янукович і К^о намагаються виглядати серйозно, респектабельно, навіть страшно. Усі ці зусилля марні. Року при владі вистачило не лише на те, щоби рейтинги довіри знову скотилися до рівня «ядерного» електорату – тих, хто підтримує за будь-яких умов. За цей час остаточно розвіялись надії на те, що нинішня влада може інакше.

РОДОМ ІЗ СРСР

На жаль, природа виявилась сильнішою за прагнення змінити країну (які, хочеться вірити, у когось із можновладців таки є) чи поради заокеанських політтехнологів, які допомагали пристойно виглядати в опозиції та навіть переконати чимало доморожених політологів у тому, що Партія регіонів нібито якісно змінилась.

Перебуваючи при владі, донецькі повторили помилку, якої часто припускаються недосвідчені політики: забули, що з першого дня роботи на новій посаді починається підготовка до наступних виборів. Можновладці піддалися шапкозакидальним настроям і повірили, що люди сприймуть за чисту монету слова про реформи, які наразі обмежуються змінами до законодавства задля покращення становища провладного бізнесу і перекладають на громадян необхідність платити за обслуговування державного механізму. Що електорат задовольниться ненавистю до попередньої влади і повірить, буцімто всі біди – від неї. А вибори за потреби можна якщо не скасувати, то провести так, що «неважливо, як проголосували – важливо, як порахують».

Такий підхід, легковажний до своїх обов'язків і зневажливий стосовно виборців, розкриває природу нинішніх чиновників. Найближчий аналог – партгоспактив пізньорадянського часу, так само пихатий і так само неадекватний у сприйнятті дійсності. У ті часи формувалися особистості більшості нинішніх можновладців і саме зразки поведінки тодішніх «господарів життя» нині, свідомо чи підсвідомо, вони копіюють.

Однак формування влади як замкненої касты, в основі якої родинні зв'язки і кругова порука, збирання формальних атрибутів влади, зверхне ставлення до опозиції та неформальних лідерів (протестних рухів) – все це у

1980-х призвело до відриву правлячої еліти від реальності та її банкрутства. Зрештою, саме це дозволило тоді багатьом представникам нинішнього істеблішменту опинитися не на нарах за спекуляцію чи за іншими кримінальними статтями, а отримати так звану путівку в життя. Нинішні використовують нові можливості виключно для того, щоби відтворити систему часів своєї молодості. З одним винятком – номенклатурою, правлячим класом нині є вони. А отже, саме їм доведеться відчувати всі наслідки неефективності такої системи.

Януковичу і К^о не пощастило ні з часом, ані з умовами, ні з народом. Економічна криза поглиблюється, що в найближчому майбутньому може негативно позначитись на перспективах збуту продукції підприємств, доходи яких живлять можновладців. Понад те, ціна на енергоносії найближчим часом зростатиме. Зношення основного фонду житлово-комунального господарства за всіма основними показниками сягає 50–60%. Ще на термін чинного президента може припасти період «інфраструктурного колапсу», коли ці системи почнуть відмовляти у масштабах країни. Цей момент відтягують косметичними ремонтами і лагодженням найпроблемніших ділянок, але по суті проблему цим не вирішити.

Відтік капіталу триває, що відбувається як унаслідок скорочення інвестування в українську економіку з її корупцією і но-

вими правилами, які створюють аж надто неприродні преференції друзям влади, так і через відкритість офшорних вікон, закрити які влада збирається лише на словах. Та й як перейти від слів до справи, якщо йдеться про інтереси своїх?

Російська Федерація дедалі наполегливіше вимагатиме платити за рахунками. Криза негативно позначається і на її економіці, звужуючи обсяги ресурсів, які можна використати на підтримку своїх планів на континенті. Тому російська сторона наполягатиме на виконанні пунктів «листа Сечіна», переданого українській владі ще у квітні минулого року. Сенс листа російського віце-прем'єра Ігоря Сечіна, якого призначено неформальним координатором «по Україні», – вимога передати до співпраці, а фактично під контроль Росії основні галузі та підприємства, які формують економічну потужність України.

Зрештою, виявляється, що люди значно менш терплячі, ніж очікували можновладці. Відмова від участі у виборах, голосування проти всіх кандидатів у областях, які традиційно підтримували Партію регіонів, – серйозний сигнал для влади. На місцевих виборах його ще можна було ігнорувати, однак на парламентських, де важливий кожен голос, це може призвести до неприємних для влади наслідків. І навіть зібрана із залученням мажоритарників провладна більшість може виявитись менш стабільною і слухняною, ніж сподіваються в Адміністрації президента.

За таких умов можна прогнозувати три базові моделі подальшої поведінки влади. Кожна тягтиме за собою якісь втрати. При чому найбільші з них несуть якраз сценарії, вірогідність яких найвища.

А-ЛЯ РЮС І ВТРАТА КРАЇНИ

Цей сценарій часто називають «закручування гайок». Під будь-яким приводом (як-от «загроза тероризму») влада переходить від, так би мовити, поточних до демонстративних репресій: арештовують лідерів опозиції, запроваджується централізоване управління ЗМІ, контроль над бізнес-ресурсами жорстко й остаточно розподіляється на користь влади.

нарий: все залишається так, як є. Це означає продовження половинчастих реформ, тобто внесення змін у законодавство з імітацією обговорення. Як наслідок: наблизений до влади бізнес отримуватиме нові пільги; малий бізнес перетворюватимуть на робочу силу для олігархів.

Користуючись слабкістю опозиції, її надалі звинувачуватимуть у всіх гріхах, періодично порушуючи гучні справи, які розслідуватимуться на гальмах для тривалості процесу.

На виборах-2012 формуються штучна провладна більшість, яка є нестійкою. У разі демонстративних порушень не виключені акції протесту і переголосування в окремих округах. Атмосфера дедалі більше нагадує 2002–2004 роки з перспективою для влади програти президентські перегони-2015.

НАЦІОНАЛЬНЕ ПОРОЗУМІННЯ І ВТРАТА ПИХИ

Оптимальний сценарій для країни: влада відмовляється від риторики і дій, спрямованих на війну з опозицією, журналістами та інакомисленням.

Проводиться попереднє обговорення (а не обговорення) проєктів основних змін у економіці та питань боротьби з корупцією. При всіх основних економічних і силових відомствах створюються спостережні ради із представників опозиції та громадськості. Самі відомства натомість використовують свої можливості для втілення в життя рішень, заздалегідь обговорених із громадськістю.

Такий сценарій передбачає... виконання владою власних декларацій. Однак він вимагає відмови від пихи «монополії на істину» і увявлення про «справжню» владу, яка буцімто надає своїм носіям якогось виключного статусу і відмежовує від решти суспільства.

Такий сценарій, найбажаніший для України, на жаль, залишається найменш реальним. Під час попередніх спроб відновлення незалежності України невміння ватажків дійти компромісу в інтересах країни зводило всю справу нанівець. Нині Україна знову підійшла до небезпечного перехрестя. ■

ЯНУКОВИЧУ І КО НЕ ПОЩАСТИЛО НІ З ЧАСОМ, АНІ З УМОВАМИ, НІ З НАРОДОМ

За таких обставин вибори перетворюються на фіксацію наперед визначених результатів, створюється провладна конституційна більшість, змінюється Конституція для забезпечення безмежної і безстрокової влади Януковича і Партії регіонів.

Реакція світу – згортання співпраці, заморожування відносин з ЄС. Натомість – васальна залежність від Росії: виконання вимог «листа Сечіна» в обмін на кредитування і прямі російські інвестиції. Наслідок – поступова «трата контролю над основними галузями промисловості, українські олігархи стають російськими, бізнес непоступливих поглинається (знаходять «свого» Ходороковського), повна залежність у зовнішній і внутрішній політиці, примус до вступу до наднаціональних утворень (ЄврАзЕС, ОДКБ тощо). Де-факто втрата незалежності.

ВСЕ ЯК ЗАВЖДИ І ВТРАТА ВЛАДИ

До сьогодні українська влада намагалася уникати крайнощів, які передбачає попередній сценарій. Зрештою, парадигма пізнього провінційного «совка» не передбачає великих «кровопролитий». Тому найбільш вірогідним є не «російсько-білоруський», а «малоросійський» сце-

Лютий 2010-го
48%*

Літо 2010-го
41.5%**

■ Особистий рейтинг Януковича практично збігається з рейтингом ПР і знижується. За результатами різних опитувань понад 55% респондентів не довіряють президенту. Це означає, що главу держави і його партію традиційно підтримують лише їхні «базові» виборці, які вважають їх «своїми» і не бачать їм альтернативи. Однак місцеві вибори – низька явка і значна кількість голосів проти всіх кандидатів – засвідчили, яким чином електорат демонструє своє ставлення до подальшого погіршення рівня життя.

Осінь 2010-го – лютий 2011-го
27–28%***

* проголосувало українці у другому турі президентських виборів

** За даними опитувань Центру Разумкова

Хижа стабільність

Корумповано-дієздатна держава куди гірша для економіки, ніж популістична

Автор:
Володимир
Дубровський

Про автора:
старший економіст,
член Наглядової ради CASE
Україна

Аналізуючи економічні зміни після приходу до влади Партії регіонів, слід зазначити, що команда Віктора Януковича ставиться до бюджетного процесу відповідальніше за попередників. 2010-го урізали чимало статей витрат, а цього року планують ще більше скоротити дефіцит бюджету. Крім того, зроблено показовий крок, на який досі ніхто з політиків не наважувався, – піднято газові тарифи. Цей захід дуже непопулярний, але необхідний. Останні кілька років ціни на енергоносії та електроенергію зростали в усьому світі, а в нашій країні майже не змінювалися. Юлія Тимошенко так і не наважилася розрубати цей вузол, хоча зробити потрібно було давно. Нинішній уряд пішов на болісні, але необхідні тарифні рішення, бо його не обмежує орієнтація на виборців напередодні прези-

дентських перегонів. Та, власне, цим і вичерпується економічний позитив у діях регіоналів.

Під красиві декларації влада робить прямо протилежні кроки. Обіцяні податкові канікули обернулися для малого бізнесу податковим терором і наполегливим намаганням знищити спрощену систему. Економічну політику влади чудово узагальнює заява прем'єра Миколи Азарова: «Ми ліберали, а значить допомагатимемо великому бізнесу». Складно знайти більш «витончене» розуміння лібералізму!.. У бюрократичному уявленні доступ не лише до влади, а й до підприємництва має бути обмеженим... У такий спосіб, через обмеження конкуренції, привілейовані матимуть надприбутки. «По поняттям», як відомо, «бариги» можуть заробляти гроші тільки з дозволу «авторитета».

Сумна тенденція – намагання встановити тоталь-

ний контроль над усіма ринками. Близькі до влади підприємці продовжують захоплювати привабливий та успішний бізнес, роблячи власникам пропозиції, від яких неможливо відмовитися, як це було 2004-го. Зокрема, преса писала про «Хортицю» Євгена Черняка, одеський «Сьомий кілометр», доводилося чути і про менш гучні справи... Тривають спроби підіймати всі вигідні сектори економіки. З останніх рішень – встановлення контролю над експортом зерна; 2010-го це зробили за допомогою неофіційних митних затримок, а нещодавно – законодавчо.

Утім, система, яку впроваджують, вигадана не Партією регіонів. Таким чином працюють економіки більшості країн, що розвиваються, а краще сказати – недорозвинених країн (що, власне, й робить їх такими). Підконтро-

Лук'яниченко

льні економіки побудовані на привілеях-монополіях і не можуть прогресувати. В Україні процес монополізації майже не припинявся. За помаранчевої влади монополізація уповільнилася насамперед через наявність у країні кількох центрів впливу. Тоді політична конкуренція давала можливість бізнесменам отримати заступництво якщо не в одних, то в інших... У розвинених країнах підприємці апелюють до населення, але українці ненавидять мало не весь капітал, вважаючи його вкраденим. До держави звертатися марно й ризиковано. Власне, чиновники і є головними кривдниками малого та середнього бізнесу, особливо у випадках, коли працюють на замовлення його конкурентів... Єдністю влади, якою так пишається Віктор Янукович, призвела до того, що більшість бізнесменів стали беззахисними. Вони можуть отримати заступництво лише в міжнародних організацій чи іноземних партнерів, коли ті мають бодай якийсь політичний вплив.

Зараз процеси монополізації та згортання конкуренції йдуть семимильними кроками.

А там, де вхід на ринок компаній будь-якого рівня ускладнено, ціни зростають, якість продукції падає тощо. Зрештою, така економіка буде остаточно позбавлена можливості розвиватися, стане залежною. Держава може скільки завгодно стимулювати розвиток технологій, однак за відсутності справжнього підприємництва нічого корисного з цього не вийде... А самі підприємці в нинішніх політичних умовах узагалі не ризикуватимуть, бо ж зараз ніхто не гарантує елементарного збереження прав власності. Навпаки, сьогодні ти вкладеш душу у власну справу, а завтра до твого офісу можуть завітати специфічні люди й куплять бізнес за копійки. Та ще й розвалить його, адже їм бракує підприємницької культури, з їхнім особливим стилем менеджменту краще, мабуть, керувати індустріальними виробництвами поза минулого століття.

Та ще й розвалить його, адже їм бракує підприємницької культури, з їхнім особливим стилем менеджменту краще, мабуть, керувати індустріальними виробництвами поза минулого століття.

Фактично Податковий і Трудовий кодекси, пенсійна реформа покликані закріпити українців. Впливові регіонали, як уродженці Донбасу, є носіями індустріального погляду на розвиток економіки. А для нього, на відміну від постіндустріального, що цінує знання окремої людини, характерне сприймання працівників як сірої маси гвинтиків. Такий підхід чудово узгоджується з монополізацією: якщо підприємств небагато, вони не конкурують за робочу силу, а отже, можуть диктувати робітникам умови праці. Послухайте, як влада рекламує Україну: «Країна з дешевою робочою силою». І це при тому, що в глобальному світі країни помірною поясу не можуть конкурувати за рахунок дешевої робочої сили. Є Китай, Індія і ще багато країн, де порогом бідності можуть бути два долари на день. Але ж там не потрібно опалювати оселі, не потрібний теплий одяг, там дешева їжа. У нас на два долари на день прожити складно... Країни наших широт можуть конкурувати тільки за рахунок творчості, у площині інформації, наукових розробок, маркетингових, логістичних рішень. Ставка на дешевизну робочої сили програна ще й тому, що українці, на відміну від представників багатьох інших країн, відносно легко емігрують, і їх із задоволенням приймають. А отже, монополістично знижена вартість робочої сили істотно погіршить її якість, із дефіцитом кваліфікованих робітників підприємства стикаються постійно. Зараз багато хто в Україні замислився про еміграцію.

Попередники нинішньої влади теж не надто переймалися створенням умов для розвитку підприємництва. Так, помаранчева влада була менш дієздатна. Але держава лише в окремих специфічних випадках справді допомагає економіці, набагато частіше їй шкодить. Корумпована, пов'язана з великим бізнесом, дієздатна держава – гірша для підприємництва, ніж популістична. Як не дивно, золотим часом для бізнесу було прем'єрство Юрія Єханурова, який особливо не втручався в економіку, а політики переймалися виборами та створеннями коаліцій. ■

ПАРАЛЕЛІ

ЩОДЕННИК Сергія Єфремова

18 квітня 1925 року

Нова державна штучка. Сьогодні – суботу перед Великоднем – несподівано оголошено днем неробочим. І всі приватні крамниці закрито – на користь «Ларька» та «Сорабкоопа». Ці торгують дуже добре, – краще, ніж тоді, як конкурують із ними приватні крамниці, зате в них не все потрібне знайдеш. Зате перед святами всякий залежаний крам публіка все одно мусила розкупити. Чи не задля цього й вигадано «неробочий» день? Вигадливість така, що хоч премію давай! І це вигадувати тим легше, **що самі урядують, самі й торгують, то як же урядові не допомогти своїй власній торгівлі.** І сміх, і горе!

Орфографію «Щоденника» збережено

Сергій Єфремов (1876–1939). Український громадсько-політичний і державний діяч, літературний критик, історик літератури, академік УАН. Загинув у ГУЛАГу за звинуваченням в організації неіснуючої Спілки визволення України (СВУ).

Ставлять на гречку

Адміністративний тиск і збільшення податкового навантаження на бізнес підігрують інфляцію

«Покращення життя вже сьогодні відбулось у галузі статистики: за підсумками 2010-го інфляція вперше за сім років не перевищила позначки 10% і становила 9,1%. «Картину олією» зіпсувало лише зростання цін у магазинах і на ринках, яке на деякі продукти харчування в рази перевищувало офіційні показники. Дійшло до того, що прем'єр-міністр Микола Азаров публічно зажадав отримувати лише достовірну інформацію від Держкомстату та Держцінінспекції під персональну відповідальність їхніх керівників. А аграрний міністр Микола Присяжнюк заявив, що «для Кабміну, для споживача найголовніше і найважливіше – отримувати правдиву статистику». Спеціально для міністрів повідомляємо: питання не в офіційних даних. З жовтня 2010-го (коли ціни на молокопродукти, яйця, картоплю стрімко пішли вгору) українці одержують «правдиву статистику» з достовірних джерел: магазинних полиць та ринко-

Автор:
Олексій
Воронич

вих яток. Звідти, зокрема, відомо, що в 2010-му споживчий кошик подорожчав щонайменше на 30–35%. А на регіональному рівні інспекціям із контролю за цінами, як свідчать керівники деяких із них, протягом минулого року регулярно надходили вказівки з центру, скажімо м'яко, коригу-

ситуації та вжити необхідних заходів, аби захистити людей від недобросовісних торговців», – заявив нещодавно Микола Азаров. При цьому він посилався на дані, за якими на заводах ціна гречки не перевищує 4 грн/кг, а в магазині становить усі 15 грн/кг. «Чому? Хтось хоче нажитися на ажіотажному попиті», – зробив висновок Микола Янович. Натомість, за словами виробників цієї крупи (яка стала інфляційним хітом сезону, подорожчавши в січні – лютому 2011-го в роздріб з 4,65 грн до 16–25 грн/кг), мінімально можлива закупівельна ціна на гречку, врожай якої згорів під час літньої спеки, в Україні становить 7–8 грн/кг, середня оптова – 12 грн/кг. А бажання нажитися зумовлене посиленням фіскального тиску у зв'язку з введенням у дію Податкового кодексу.

11 лютого в МінАПК відзвітували про успіхи в боротьбі з інфляцією: чиновникам вдалося підписати Меморандум порозуміння з учасниками ринку, згідно з яким протягом

КОНКУРЕНЦІЯ В АПК ЗГОРТАТИМЕТЬСЯ, НЕПОВ'ЯЗАНИЙ ІЗ ВЛАДОЮ БІЗНЕС ПОСТУПОВО ЗНИКАТИМЕ

вати моніторингові дані, щоб не псувати офіційної статистики.

ЦІНОВЕ ПЕРЕМІР'Я

Винних у цьогорічному подорожчанні продуктів харчування вже визначено. «Від Держцінінспекції з питань цінової політики, Державної податкової адміністрації, Державної служби захисту прав споживачів вимагаю використати всі надані законом повноваження, щоб об'єктивно розібратися в

НАФТОРИНОК

Розкіш пересування

Навесні вартість бензину А-95 на вітчизняних АЗС перевищить 9 грн/л. 74% водіїв будуть змушені утримуватися від поїздок

Автор:
Ірина
Перевозченко

Вперше за останні два з половиною роки в Україні суттєво дорожчає бензин. З листопада 2010-го роздрібна вартість скрапленого газу зросла в середньому на 10%, бензину А-95 – на 15%, дизпального – майже на 20%. У першій декаді лютого ціни на високоок-

тановий бензин впритул наблизилися до позначки 9 грн/л, після чого зафіксувалися на рівні 8,73 грн/л. Більшість опитаних експертів упевнені, що нинішня стабілізація тимчасова. А 52% водіїв уже зараз обмежують пересування з огляду на дорожнечу пального (дані опитування АУТОconsulting), його подальше зростання в ціні змусить утримуватися від «зайвих» поїздок 74% українців.

У зростанні цін прем'єр-міністр Микола Азаров традиційно звинуватив бізнес – імпортерів пального. Антимонопольний комітет уже почав розслідування за фактом подорожчання бензину марок А-92 і А-95. В зону уваги АМКУ потрапили компанії «Альянс Холдинг» (мережа Shell, що належить однойменній транснаціональній компанії та російській групі «Альянс»), ТОВ «Континент Нафто Трейд» (мережа автозаправок WOG, входить до Західної нафтової групи, співвласником якої є бізнесмен Петро Димінський), «ОККО-Нафтопродукт» (входить до львівського Галнафтогазу Віталія Антонова), «ЛУКОЙЛ-Україна» і «Кершер»

першого півріччя 2011-го закупівельні ціни на гречку (у виробників) не мають перевищувати 8 тис. грн/т, а оптово-відпускні (для підприємств роздрібною торгівлі) – 12,6 грн/кг. Якщо така домовленість працюватиме, ціна на гречку для споживачів не перевищуватиме 14 грн/кг.

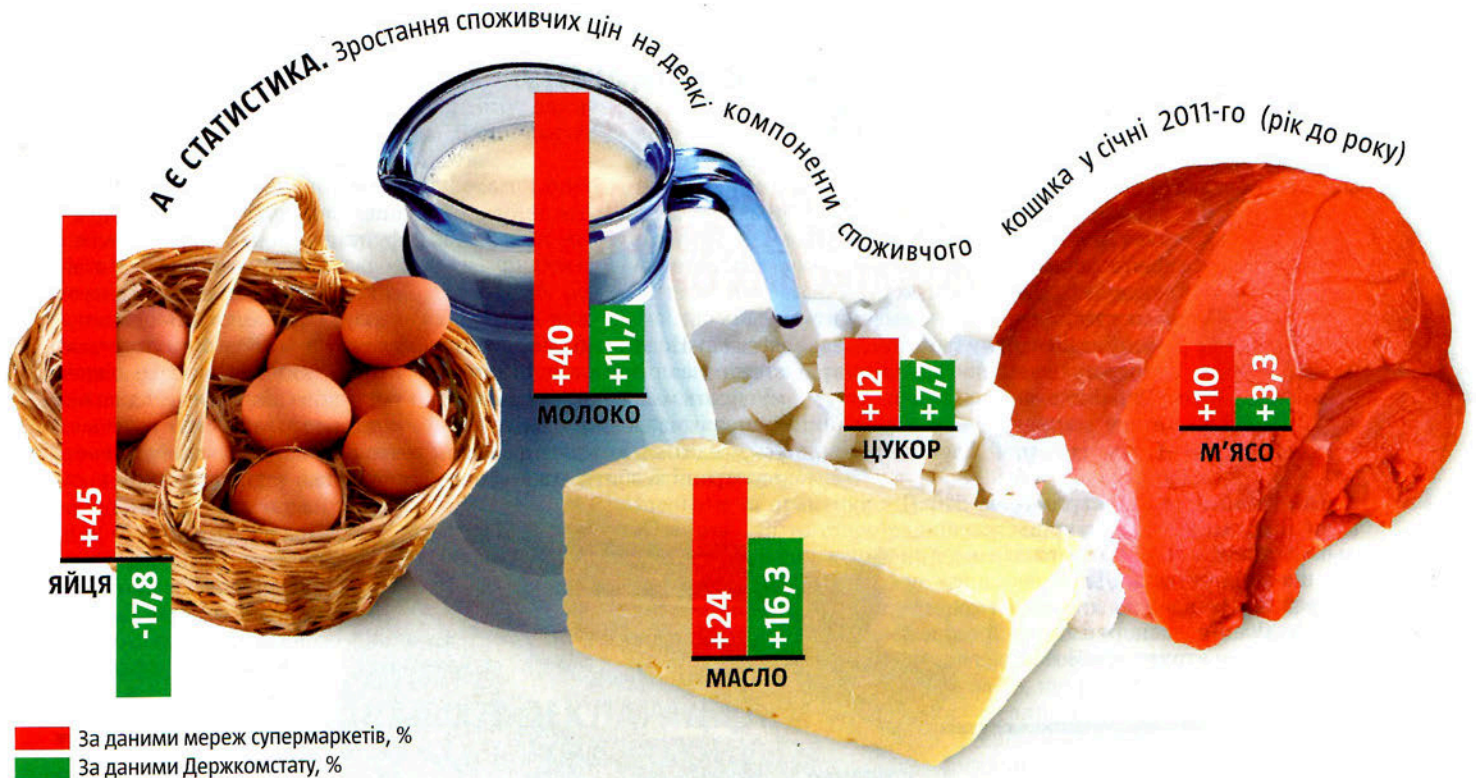
Старший аналітик ІК Dragon Capital Тамара Левченко переконана, що «гречаний пакт» може бути дієвим, тільки якщо за його дотриманням

До 30% собівартості продуктів харчування становлять «корупційні витрати»

стежитимуть контролюючі органи. До речі, прем'єр уже наказав притягнути до дисциплінарної відповідальності заступників голів низки облдержадміністрацій за... подорожчання цієї крупи. Однак потрібно розуміти, що встановлення цінових лімітів і державний контроль самі по собі штовхають ціни вгору. Зокрема, керівник компанії – виробника гречки, який побажав залишитися інкогніто, повідомив, що йому просто нецікаво

відвантажувати крупу торговцям по 13 грн/кг. І цей випадок радше типовий. Так, у компанії «Терра» (виготовляє гречані пластівці) **Тижню** підтвердили, що не можуть знайти крупи для подальшої переробки.

З цієї ситуації уряд знайшов вельми несподіваний вихід: імпортувати гречку з Китаю. Якщо це буде зроблено, то крупа на внутрішньому ринку справді на деякий час подешевшає, але вирощувати її в Укра-

(керує роздрібним бізнесом російської ТНК-ВР Михайла Фрідмана, Леонарда Блаватника та Віктора Вексельберга). Прикметно, що мережі АЗС, які контролює група Ігоря Коломойського (АНР, «Авіас», «Сентоза» тощо), антимонопольників не зацікавили. Схоже, Коломойському вдалося домовитися з владою, яка мала претензії до його нафтового бізнесу, і знайти точки зіткнення з донецькими олігархами. Звинувачення прем'єра на адресу «решти» гравців ринку нафтопродуктів поки що залишаються голосливими: АМКУ тричі переносив ухвалення рішення в цій справі, що загалом і не дивно, оскільки зростання цін на бензин

значною мірою спровокувала сама держава. Цей факт визнало навіть Мінекономрозвитку, що констатувало в одному зі службових листів, що подорожчання пального багато в чому було зумовлене підвищенням акцизів на імпорту нафтопродуктів.

Зокрема, на 37,9% – до €182 за тону – підняли акцизний збір на бензин, на 40% – до €42–90 за тону – на дизпальне, ввели акциз на імпортований скраплений газ – €40 за тону. Ще один фактор подорожчання пального – зростання світових цін на нафту, які в грудні 2010-го перевищили на \$10 прогнозу позначку \$85 за барель (за підсумками року). Директор Консалтингової

групи «А-95» Сергій Куюн підрахував, що з огляду на всі ціноутворюючі чинники на початку 2011-го високооктановий бензин на українських АЗС мав коштувати 9–9,15 грн/л. Причини стабілізації пояснив сам Микола Азаров: «Відбулася зустріч з основними гравцями, які підтвердили, що дотримуватимуться встановленого цінового коридору». Деякий час власники мереж АЗС грали за урядовими правилами і ціна А-95 не перевищувала обумовлених 8,76 грн за літр, однак у лютому вартість бензину знову зростає.

«Встановлений коридор розрахований на основі старої акцизної ставки і без урахування пропорційно

їні цього року буде економічно не вигідно. Відповідно в перспективі країну очікує не лише газова, а й гречана залежність.

РЕГУЛЯТОРНА СКЛАДОВА

Нагадаємо, що драйвером зростання цін на продукти харчування торік в Україні стало надстрімке подорожчання зернових на світовому ринку. Причому держава продемонструвала цілковиту неспроможність забезпечити адекватне регулювання їх експорту. Почалося все з неофіційних палиць у колеса експортерів на митниці – блокування завантажених зерном кораблів у портах. Пізніше офіційне запровадження експортних квот не дало рівної можливості займатися підприємством усім зацікавленим учасникам ринку – ці квоти розподілили за непрозорими схемами, внаслідок чого поза грою опинилися навіть провідні компанії рівня Cargill та Louis Dreyfus. У 2011-му експортувати зерно з України взагалі зможуть лише «правильні» фірми (див. стор. 26). Ці заходи, напевно, були б виправданими, якби стримували інфляцію на внутрішньому ринку, але цього наразі не спостерігається. Для непов'язаних із владою аграріїв монополізація експорту означатиме лише втрату прибутків,

неможливість платити за кредитами та дефіцит обігових коштів на посівну. Підсумком відсутності виваженої політики в АПК може бути остаточний занепад аграрної галузі.

Неспроможність провадити адекватну та виважену економічну політику держава компенсує закручуванням гайок, зокрема, за допомогою органів ДПА. Проте зараз цей адміністративний важіль ціноутворення дає лише зворотний

вне – затримують відшкодування ПДВ. У таких умовах єдина можливість вижити – закладати у відпускні ціни всі можливі витрати», – вважає Олександр Охріменко, президент Українського аналітичного центру. А деякі аналітики поміж інфляційних чинників називають необхідність закладати в ціну продукції «корупційні витрати», які істотно зросли внаслідок розширення повноважень податківців. За словами Анатолія Матвієнка, члена парламентського Комітету з питань агрополітики та земельних відносин, зараз саме АПК є лідером за обсягами хабарів у собівартості виробництва – 30%. Підігріває ціни й очікуване подорожчання пального.

«Наша держава, яка повинна виконувати регуляторну функцію, хоче керувати всім і вся», – каже Анатолій Матвієнко. Ефект цієї політики прогнозувати нескладно: конкуренція в АПК згортатиметься, непов'язаний із владою бізнес поступово зникатиме, адже недоцільно працювати в умовах невизначеності, неможливості спрогнозувати наступний крок уряду на тлі зростання корупції. Тим часом Кабмін і далі наводить дані офіційної статистики: у 2011-му, виявляється, збільшили посівні площі під гречку. ■

**НЕСПРОМОЖНІСТЬ
ПРОВАДИТИ АДЕКВАТНУ ТА
ВИВАЖЕНУ ЕКОНОМІЧНУ
ПОЛІТИКУ ДЕРЖАВА
КОМПЕНСУЄ
ЗАКРУЧУВАННЯМ ГАЙОК,
ЗОКРЕМА, ЗА ДОПОМОГОЮ
ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ**

ефект. «Податківці не просто стежать за рівнем цін, а й примушують бізнес до авансових платежів із податку на прибуток, відмовляються приймати декларації зі збитками і – голо-

НАФТОРИНОК

збільшених витрат, – заявив нещодавно Ігор Чернявський, фіндиректор столичної мережі АЗС «КЛО». – Потрібно здійснити перерахунок на підставі цих даних». У першій декаді лютого граничний показник переступили «ОККО» (8,95 грн/л), «КЛО» (8,90 грн/л), Shell (8,95 грн/л) і WOG (8,90 грн/л) – продавці дорогого бензину, виробленого в ЄС. Більш ніж імовірно, що їхній приклад наслідують і решта учасників ринку. При цьому деякі з них, що співпрацювали із компанією «Лівела» (за рішенням суду імпортувала нафтопродукти без сплати податків), можуть опинитися в привілейованому становищі й розраховувати на надприбутки. ■

ХТО, ДЕ І СКІЛЬКИ

КОМПАНІЯ	МЕРЕЖА, ТМ				
ЛУКОЙЛ	ЛУКОЙЛ	284	8,76	9,45	
КЛО	КЛО	Близько 70	8,90	9,75	
ТНК-ВР	Золотий Гепард/ТНК	Близько 200	8,76	9,10	
Альянс Холдинг	Shell	163	8,95	10,15	
Украфта	Авіас/Сентоза*	563**	8,60	8,70	
Альфа-Нафта	АНР*	Понад 500	8,55	8,65	
Континент Нафто Трейд	WOG	Близько 380	8,95	–	
УТН-Схід (Formula)	Formula	118***	8,76	9,10	
ОККО-Нафтопродукт	ОККО	Близько 310	8,95	9,60	
Барс	Барс	н/д	8,75	9,10	
БРСМ-Нафта	БРСМ-Нафта	38	8,49	8,69	
Рось	Рось	н/д	8,95	9,75	
МС Oil/Фактор	МС Oil	н/д	8,55	8,90	

Кількість АЗС А-95 А-95+

Середня вартість нафтопродуктів на АЗС основних мереж, грн/л
(станом на 14 лютого 2011-го)

*За даними Галнафтогазу, мережі АНР, «Авіас» і «Сентоза» разом із заправками деяких інших брендів належать до сфери впливу групи «Приват» Ігоря Коломойського, під контролем якої зібрано понад 1,5 тис. АЗС, що становлять близько чверті роздрібного ринку України.
**На початок 2009 року.
***Станом на вересень 2009 року.

Проспект Норта й тупик Януковича

От питаннячко: все це робиться свідомо чи несвідомо? Швидше за все, підсвідомо. Так павук тче своє павутиння не за розробленим заздалегідь планом, а тому що інакше не вміє, бо це закладено в його спадкову програму. Наші «реформатори» так само тиснуть на дрібний бізнес не через розуміння економічних механізмів чи вказівки МВФ, а тому, що це відповідає їхній генетиці. Але, на Бога, чому?! Відповідь проста: бо інакше не вміють.

Список торгур, яких зазнають не самі лише «спрощенці», а й геть усі бізнесмени, хто не має надійного даху, не вичерпується новаціями нового Податкового кодексу. Хоча влада пропонує зовні звабливі схеми реєстрації для юросіб, реально повсякденна практика фіскальних та правоохоронних органів – перевірки, штрафи, кримінальні справи – невпинно вичавлює підприємця в тінь (а де тінь, там уже зовсім інші стосунки й інша форма звітності перед «братками») або змушує його шукати кращої долі за кордоном – можливою еміграцією зараз обмірковують багато моїх знайомих.

Не бачать, не розуміють. Президент щойно заявив, що має намір збільшувати валовий внутрішній продукт країни щороку на 10% – це, бачте, темпи якогось «азійського тигра», не менше. Звідки таке диво може взятися? Тільки із «професорської» голови. У розвинених країнах на малий і середній бізнес припадає від 50 (Велика Британія) до 80 (США) відсотків ВВП. У нас – максимум 12%, точніше ніхто не скаже, й частка його стрімко падає. Подивіться, наскільки побільшало в колонці оголошень будь-якої газети ось таких повідомлень: «Юридичні послуги. Ліквідація підприємств за один день». Бо є декларації, є буква закону, а є його ДУХ! Відчуваєте, як пахне?

Вони, звісно, дивуватимуться, посиловатимуть репресії, посилатимуться на саботаж, забувши золоте правило: коли з усіх інструментів є тільки молоток, усі проблеми бачаться цвяхами. Ніхто не сперечається, серед «малих» і «середніх» бізнесменів чимало, так би мовити, оптимізаторів чи мінімізаторів, які торгують меблями по 200 тис., а платять податків на 200 грн. Але абсолютна більшість – це ті, кого держава кинула напризволяще на світанку свого існування. Вони, можливо, досі сиділи б у своїх КБ й креслили ракети «земля-земля» з боеголовками індивідуального наведення, але країні стільки зброї вияви-

лося ні до чого. До них усім було байдуже. Ну так, вони пішли на базар, а не в бюро працевлаштування, де їм усе одно не допомогли б. Вони вижили, хоча їх навчали не цього. І нині вони (а не Марксові пролетарі) – найбільші потенційні опоненти влади на її нинішній стадії розвитку. Хоч це влада розуміє?

Я дивився CV наших посадовців. Усі вони мають вищу освіту. Дехто другу вищу. З економіки. Якби не знати, скільки коштує один залік у наших економічних вишах (без сорому, готівкою – а що, доцент теж хоче відколупнути шматочок пирога). Якби не це, може, вони вивчали б сучасні течії економічної науки. Зокрема, нових інституціоналістів – Вільямса, Коулза, Норта. Останній нагадав, що «інститути мають значення». Інститути – себто набори правил, писаних чи неписаних (здебільшого таки останніх), алгоритми дій, кодекси поведінки. Інститути нав'язують економіці так звані транзакційні видатки – це та сила тертя, яка гальмує ринкові взаємодії й урешті здатна зупинити економіку.

Ідеологи та практики з Партії регіонів старанно мавпують чи то стару радянську, чи то новітню російську модель керування державою, бо ця модель їм подобається, бо це єдина система, в яку вони вірять. А потім, як у старому анекдоті, дивуються, чому з цих деталей знову й знову виходить кулемет. Даглес Норт отримав свою Нобелівську

премію за те, що нагадав: історія, традиція, культурні стереотипи – так само реальні економічні чинники, як і виробничі потужності, технології, ресурсна база. «Реальний соціалізм» в СРСР був со-

ціалізмом із російським обличчям, бо всмоктав у себе віковічні звичаї домінування держави, всевладдя царя, марнотратства магнатів, крадійкуватості чиновників, покори плебсу. Ця схема безумовно може демонструвати ефективність (якщо не зважати на витратні матеріали у вигляді власного народу), та лише за наявності двох речей: природних багатств і репресивного апарату. Умовно кажучи, «російська» модель економіки здатна націлити ракету на Америку й навіть послати людину в космос (і водночас категорично не здатна забезпечити всім підданам дах над головою й гречку в магазині), тільки якщо має нафту або інший експортний ресурс, а також ГУЛАГ.

Без цього ностальгувати за «спільним культурним простором», по-перше, марно, по-друге, небезпечно. ■

Автор:
Юрій
Макаров,
Тиждень

**Є ДЕКЛАРАЦІЇ,
Є БУКВА ЗАКОНУ,
А Є ЙОГО ДУХ!
ВІДЧУВАЄТЕ, ЯК ПАХНЕ?**

УКРАЇНСЬКИЙ ХЛІБ на донецьких дріжджах

Хто стоїть за найбільшою зерною оборудкою

Автор:
Юрій
Ніколов

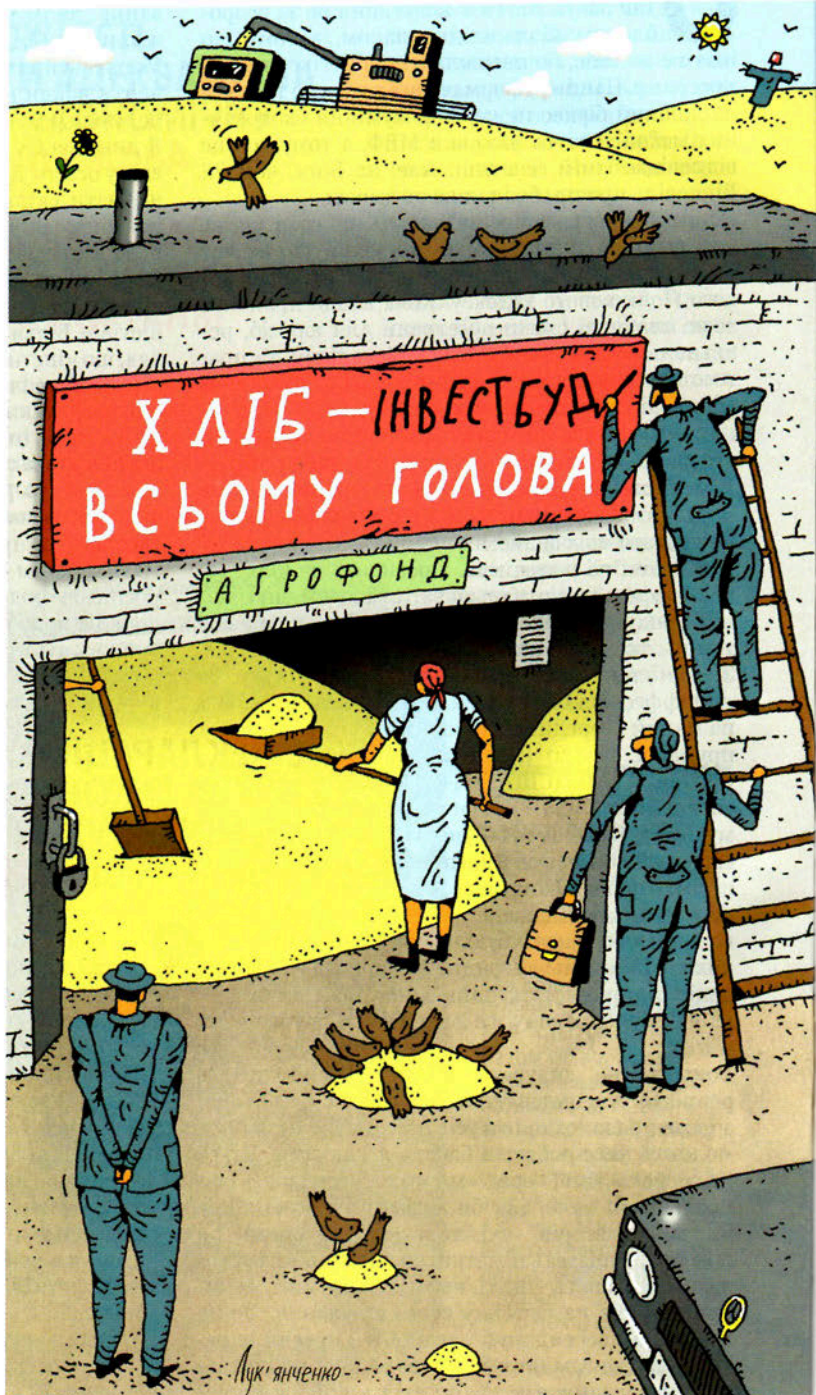
Нещодавно міністр аграрно-промислового комплексу Микола Присяжнюк відчув себе дещо незатишно. Журналісти змусили його розповісти свою версію нового розкладу на зерновому ринку України. Особливо про роль нового фаворита: ТОВ «Хліб Інвестбуд». Тоді міністр спробував переконати присутні ЗМІ, що все прекрасно: держава контролює 61% у статутному капіталі фірми, яка отримала нечувані преференції на ринку експорту зернових і виступає оператором із закупівлі зерна для Аграрного фонду. Але документ, що потрапив у розпорядження *Тижня*, свідчить, що Присяжнюк, називаючи 61%, м'яко кажучи, дещо помилився. Однак про все по черзі.

МІЛЬЯРДИ ДЛЯ МІЛЬЙОНІВ

На початку серпня 2010 року стало відомо, що Аграрний фонд (так би мовити, хлібна комора держави) без проведення відкритих торгів уклав із ТОВ «Хліб Інвестбуд» (ХІБ) угоду на суму 7 млрд грн. За ці гроші ХІБ мав до кінця року постачити Фонду 5 млн т зернових. Тобто середня вартість однієї тонни — 1,4 тис. грн.

Водночас урядовці закрутили гайки експортерам зернових. Унаслідок ручного розподілу квоти багатьох відомих транснаціональних корпорацій, які багато років працювали в Україні, почали стрімко наблизитися до нуля. Звільнене місце під сонцем заповнив собою ХІБ. Бажання наших чиновників переділити ринок було таким великим, що навіть англійський посол не зміг втриматись у межах дипломатичного дискурсу.

«У 2010 році досить несподівано було запроваджено квоти на зернові. Це означає, що люди,

які торгують зерновими, втра- тили можливість вільно купу- вати й продавати зерно, – заува- жив посол Великої Британії Лі Тернер. – Таким чином, Укра- їна, по суті, зробила крок, який погіршив бізнес-клімат і який блокує ведення бізнесу в кра- їні... Ситуація, коли деякі під- приємства отримують можли- вість за допомогою квот на зер- нові заробляти гроші, а інші – ні, сприяє корупції»

Посла зрозуміти неважко. Спершу держава надає держав- ній компанії неймовірно префер- енції, витісняючи приватний бізнес. Згодом ця компанія в підозрілий спосіб стає дер- жавно-приватною. А потім змінюється й нагляд за держав- ною часткою: ще рік тому вва- жалося, що єдиним засновни- ком ХІБу є ДАК «Хліб України». Однак восени 2010-го офіційно повідомили, що остання пере- буває у стані банкрутства й на- томість уряд створює Держав- не підприємство «Державна продовольчо-зернова корпора- ція України» (далі ДПЗКУ).

Тим часом ХІБ і далі обростає жирком. У розпорядження **Тижня** потрапив документ від 21 січня цього року, в якому вже ДПЗКУ просить у Міністерства економіки дозволу укласти уго- ду з ХІБом без проведення від- критого тендера. Йдеться про закупівлю в нього 3,5 млн т зернових «на суму близько 6 000 000,00 тис. грн». Тобто на шість мільярдів. З огляду на цю приблизність ми теж приблизно порахували, що середня вартість однієї тонни зерна має стано- вити 1,7 тис. грн.

Дозвіл на цю закупівлю ДПЗКУ буквально вимолує в Мінекономіки. Якщо корпорації не дозволять укласти угоду на 6 млрд грн, то, стверджують чиновники, «близько 5,5 млн працівників та членів їхніх ро- дин переживатимуть матері- альну скруту».

Гроші під ХІБ уже готуються. У січні уряд видав постанову, якою повідомив про намір про- кредитувати Аграрний фонд на 5 млрд грн за рахунок облигацій внутрішньої державної позики. При цьому Кабмін вирішив збільшити на відповідну суму граничний обсяг держборгу.

Отже, що ми маємо. Влітку Аграрний фонд купив у ХІБу

5 млн т зернових по 1,4 тис грн за тонну. А взимку державна корпорація захотіла купити в нього 3,5 млн т зерна вже по 1,7 тис. грн за тонну.

ХЛІБНИЙ СЛІД МІНІСТРА

Не дивно, що у пресі виникли запитання щодо Присяжнюка. Бо якщо такі гроші заробляє державна компанія – це одне, а якщо навпіл із приватною, то є сумніви, що державі щось зали- шиться.

Тиждень скерував запит до МінАПК щодо того, хто ж нині володіє «Хліб Інвестбудом» і за скільки було продано частку в статутному капіталі компанії, що заволоділа мільярдним контрактом на постачання зерна до Аграрного фонду та величезними квотами на його експорт. Через прес-секретаря міністра ми отримали чемну відповідь, мовляв, міністерство не має жодного стосунку до ХІБу, відтак нічого не коменту- ватиме.

Сам же Микола Присяжнюк, на одному із заходів, загнаний у тісний кут запитаннями журна- лістів, був змушений сказати: «Частка держави в «Хліб Інвест- буді», якщо я не помилюся, – 61%». При цьому міністр відмо- вився назвати приватного спів- власника. Мовляв, не в курсі.

Тим часом **Тиждень** отри- мав із Єдиного державного реє- стру юридичних та фізичних осіб-підприємців витяг сто- совно засновників ТОВ «Хліб Інвестбуд». А в ньому чорним по білому: у загальному статут- ному фонді ХІБу в розмірі 31 тис. грн частка ДАК «Хліб Укра- їни» становить 15,19 тис. грн, а ТОВ «Каласар» – 15,81 тис. грн. Тобто маємо 51% на 49% на користь приватного «Каласару».

Також **Тижню** стало ві- домо, що зміни у складі заснов- ників відбулися ще в серпні ми- нулого року. Саме тоді, коли ХІБ отримав контракт з Аграрним фондом. Зазначимо, що з боку держави співзасновником «Хліб Інвестбуду» до цього часу виступає ДАК «Хліб України», за- мість якої уряд створив згадану вище ДПЗКУ. Тобто хто має контролювати державну част- ку – питання відкрите.

Співзасновником і директо- ром «Каласару» є Олександр Козирев. Нещодавно в пресі

його згадували як директора фірм, які минулої осені отри- мали контракти Аграрного фонду на постачання цукру на 770 млн грн за цінами, на 10% вищими від ринкових.

Козирев також був директо- ром ТОВ «Українська інвести- ційна компанія», яка свого часу заснувала ТОВ «Форест-сіті». А 2009 року замість УІК засно- вниками «Форест-сіті» стали Андрій Адамовський (відомий як голова спостережної ради ВАТ «Фарлеп-інвест» Ріната Ах- метова), Ольга Джарти та Те- тьяна Присяжнюк – доньки голо- ви Ради міністрів АР Криму Василя Джарти та Миколи При- сяжнюка.

Тобто Присяжнюк мав би знати структуру власності ХІБу, і це надавати сумнівну інфор- мацію для ЗМІ.

ЗЕРНОВИЙ РИНОК ДЛЯ ОДНОГО

Коли Присяжнюк казав про 61% державного капіталу в ХІБі, він, щоб заспокоїти громадськість, заявив ще й таке: «Державним оператором зерна є Державне підприємство «Зерно України». «Хліб Інвестбуд» не є держав- ним оператором зерна».

Тим часом оприлюднено текст урядового законопроекту № 8053, у якому вводиться по- няття «держагент із забезпе- чення експорту». Цим держаген- том може бути лише та компа- нія, яка обрана Кабміном і є державним підприємством або господарським, у статутному ка- піталі якого є держчастка. ХІБ чудово задовольняє ці вимоги, оскільки 49% його капіталу на- лежить державній компанії.

Якщо цей законопроект буде ухвалено, держагент отримає виняткове право скуповувати продукцію сільгоспвиробників для зовнішнього постачання. Усім іншим це буде заборонено. Природно, що всі виробники будуть змушені вдаватися до послуг держagenta, якому й платитимуть посередницькі комісійні за право експорту.

Приблизно така сама схема вже впроваджується на ринку експорту зернових. Деякі великі експортери, яким не вистачає квот на вивіз збіжжя, почали отримувати пропозиції вику- пити частину квот у «Хліб Ін- вестбуду». ■

Держава збирається закупити у ХІБу 3,5 млн т зернових на суму близько 6 млрд грн

Статутний фонд ХІБу – 31 тис. грн

ХІБ на 51% належить приватному ТОВ «Каласар»

Рупоризація

МЗС України розтлумачує іноземним журналістам, як їм треба писати про Україну та ким є Тимошенко

НЕПОСЛІДОВНІ. «Оцінку якості політичного керівництва повинні давати самі люди, а також мас-медіа», – заявив у інтерв'ю журналові Foreign Policy Костянтин Грищенко. Але негативні, критичні оцінки від журналістів МЗС не влаштовують

Автор:
Жанна Безп'ячук

Якщо за публіцистичне перо беруться міністри, прем'єри та інші можливо-владці європейського масштабу, рухати ними мають яскраві ідеї та думки. У своїх текстах вони зазвичай пропонують власну візію глобальних та регіональних процесів. Причому, міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський пише в європейській пресі про польське бачення Східної Європи та планетарні виклики. Впродовж останнього часу українське МЗС також узялося за перо та запропонувало лише власну візію Юлії Тимошенко й журналістів, які «неправильно» пишуть про Україну Януковича. У різних закордонних виданнях, де публікували чи то інтерв'ю з опальною экс-прем'єркою, чи то її статті, чи то критичні матеріали журналістів про Україну, вітчизняні дипломати друкували свої спростування. Ось,

нарешті, ми й дочекалися злагоженої закордонної іміджевої компанії України, про потребу якої багато років точилися самі розмови. Тільки чомусь закордонні журналісти з неї сміються й часом жахаються, а європейські дипломати називають це радянською пропагандою.

ДРІБНА ПОМСТА

Українське МЗС оперативно відреагувало на інтерв'ю Юлії Тимошенко французькій газеті La Croix, яке записав тамтешній журналіст Ален Гіймоль, один із небагатьох, хто професійно пише про Україну у Франції. За збігом обставин його було опубліковано майже одночасно з критичною статтею П'єтра Смоляра в газеті Le Monde «Помаранчевий лідер у лещатах». Міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко дав La Croix інтерв'ю-контрвідповідь. Коментарі міністра журналіст доповнив розповіддю про контекст нинішніх політичних процесів у країні, про серйозні проблеми з дотриман-

У статті міністра закордонних справ України для Wall Street Journal наголошено, що в редакційному матеріалі цього видання під назвою «Розчавлена помаранча» зроблено «неправильні висновки» про Україну. Варто повторити прописну істину вільної преси: неправильними бувають лише факти, пунктуація і орфографія, а які висновки робити, журналісти вирішують тільки самі

ням прав людини. Результатом збалансованого журналістського висвітлення проблеми МЗС, вочевидь, було незадоволене, тож на світ бійлий з'явився прес-реліз українського посольства у Франції, де в кількох абзацах ідеться про те, що ж насправді коїться в Україні: «Судове провадження, розпочате проти лідера партії «Батьківщина» Юлії Тимошенко, є частиною спільних дій у боротьбі проти корупції в Україні... Є очевидним, що Юлія Тимошенко використовує відкрите проти неї провадження і, зокрема, відмову відвідати Брюссель, щоб збільшити популярність своєї партії».

Французькі журналісти порівняли прес-реліз з рапортами іракської адміністрації часів Саддама Хусейна: самовпевненість і претензія на єдино правильну позицію. При цьому ані Ален Гіймоль, ані П'єтр Смоляр згаданого прес-релізу не отримали. Гіймоль був підписаний на розсилку посольства й доти одержував його листи регулярно. Отож журналіста просто вики-

нули звітти. «Я робив інтерв'ю майже з усіма політичними лідерами України. Не раз звертався із проханням про інтерв'ю до Віктора Януковича, але домовитися не вдалося», – розповідає Ален Гіймоль, пояснюючи, що він, як журналіст, готовий надати слово кожному. І, до речі, посольство чомусь відмовляло українським журналістам, які просили також надіслати їм прес-реліз. Мовляв, це лише для французької аудиторії. Чому?

У цьому комюніке наведено цікаві цифри: проти українських можновладців ведуть 300 розслідувань, а проти представників БЮТ – лише 70. А в статті директора департаменту інформаційної політики МЗС України Олега Волошина в EUobserver від 8 лютого «Фантазії проти Януковича мають перешкодити реформам» містяться ще цікавіші дані: 350 справ проти урядовців і 73 – проти бютівців. У статті Грищенка для американської газети Wall Street Journal від 12 лютого «Після невдачі помаранчевої революції Україна рухається вперед» ідеться вже про 360 розслідувань проти представників нинішньої влади, а також про 30–50% запланованих скорочень у бюрократичному апараті. Для внутрішнього споживання пропонували дещо іншу цифру – 30%.

Отож іноземна аудиторія стає краще поінформована про боротьбу з корупцією в Україні, ніж самі українці. Де ці конкретні історії розслідувань загальнонаціонального масштабу проти великобаритних хабарників у владі, окрім історії екс-спікера кримського парламенту Анатолія Гриценка? Інформуванню українського суспільства про боротьбу з його кровопивцями уваги або не приділяють, або ж інформувати немає про що.

ОДНОСТОРОННІЙ РУХ

Згадана вище стаття Олега Волошина – це відповідь «українського патріота», як наголошено в ній, на спробу вітчизняного журналіста Анатолія Марциновського «делегітимізувати нову владу». Починається вона відразу з головного – образ у бік журналіста, який «посмів» написати й опублікувати в інтернет-виданні

EUobserver критичний щодо режиму Віктора Януковича матеріал «Після санкцій проти Білорусі, як щодо України?».

Коли йшлося про дії російських можновладців щодо українських організацій в РФ та української бібліотеки в Москві чи скандальні заяви російського консула у Львові Євгенія Гузеєва, МЗС України виявляло дивовижну дипломатичну витримку. Коректність, стриманість і здоровий глузд усіх реакцій, заяв та коментарів було презентовано як ознаки дипломатичного професіоналізму. Фраза пана Гузеєва про «проект «Україна», який створили австрійці для українців, щоб відірвати їх від Росії, від Русі», вочевидь, не завадала офіційному Києву такої шкоди, як заявив її статті Юлії Тимошенко. Наприклад, Грищенко відреагував на статтю екс-прем'єрки в газеті Moscow Times матеріалом під супердипломатичною назвою «Із Тимошенко такий прем'єр-міністр як із Че Гевари сантехнік». У ній сказано, що «народ виказав Тимошенко недовіру на останніх президентських виборах». Варто нагадати: в другому турі вона отримала 45,47 % голосів, Янукович – 48,95 %. Якщо її рівень підтримки можна назвати «недовірою», то те, що здобув президент, – «дуже слабкою довірою».

Складовою інформаційного демаршу влади можна вважати й опубліковане в газеті «День» інтерв'ю відомого американського лобіста Брюса Джексона – голови неурядової організації «Проект для перехідних демократій». Цей фахівець побачив в Україні великі зміни, «якщо подивитися на вулиці, міста, університети, стадіони». Зокрема, Джексона «зворушило те, як Віктор Янукович говорив про корупцію, що це складна справа, з якою не справляється СБУ».

На цьому тлі ми так і не почули чіткої позиції МЗС України з приводу справді важливих стратегічних питань, як-то резолюція ПАРЄ щодо Білорусі, котра закликає країни, що є членами Ради Європи й не є членами ЄС, приєднатися до санкцій Євросоюзу проти Мінська; закриття об'єднань українців у Росії. Можна пригадати й нечітку реакцію на революційні події в Тунісі та Єгипті, коли треба було дати оцінку, і брутальний розгін демонстрації в Мінську 19 грудня 2010-го, коли МЗС заледве висловило «занепокоєння непропорційним застосуванням сили». МЗС втягнули у внутрішні політичні протистояння, перетворивши на рупор, який лише смішить світ, вдаючись у добу інтернету до методів доінформаційної епохи. ■

У статті Олега Волошина для EUobserver Анатолія Марциновського названо «маловідомим журналістом». Дивна необізнаність для тих, хто вважає своєю місією євроінтеграцію України. Ідеться про досвідченого медійника-міжнародника, який є автором посібника з висвітлення теми ЄС, працював редактором електронного бюлетеня Представництва Єврокомісії в Україні «Вісник для журналістів», головним редактором його часопису «Євробюлетень». Є журналістом «Газети по-українськи»

МЗС ПОГРОЖУЄ ОПОНЕНТАМ РЕЖИМУ

Анатолій Марциновський

Однією з ознак авторитарного режиму є те, що державні інституції починають виконувати невластиві їм функції. Прокуратура замість відстоювання законності переслідує політичних опонентів правлячого режиму. Міліція переймається не злочинцями, а зривом мирних мітингів і акцій протесту. Спецслужбу менше за все хвилює безпека держави – їй не дають спокою критично мислячі журналісти, історики, громадські активісти. Усе це має місце в нинішній Україні. Потворні інституційні трансформації торкнулися й нібито «мирного» Міністерства закордонних справ. Схоже, його завданням тепер є відповідати на критику опонентів режиму, висловлену в зарубіжних медіа. МЗС неабияк старається: нещодавно на адресу

інакодумців пролунали навіть прями погрози. «Ті, хто намагається маніпулювати міжнародною думкою, щоб зашкодити процесу реформ, не мають майбутнього в Україні», – так закінчується стаття директора департаменту інформполітики МЗС Олега Волошина, розміщена на популярному брюсельському сайті EUobserver.com. Він не уточнив: не мають майбутнього як Богдан Данилишин чи як Георгій Гонгадзе?

Стаття стала відповіддю на мій матеріал на тому ж сайті, написаний з нагоди запровадження санкцій Євросоюзу проти Лукашенка та білоруських чиновників. Я писав, що Янукович впевнено веде Україну до схожого з білоруським режимом, й надзвичайно ефективним засобом недопущення такого сценарію була б загроза санкцій ЄС проти українських активістів авторитаризму. Бо вони в цьому сенсі дуже вразливі: мають у Європі нерухомість, рахунки, полюбують там відпочивати тощо.

Пан Волошин назвав викладені мною вже дуже добре відомі Європі речі й процеси «фантазіями». Зміцнення авторитаризму – стабільністю, політичні переслідування – боротьбою з корупцією... «Це нагадує радянську пропаганду часів холодної війни», – так оцінив творчі здобутки автора знайомий європейський дипломат. Власне, стаття Волошина насправді є додатковим аргументом щодо плачевної ситуації з демократією в Україні й підказкою того, куди ж вона реально прямує.

І промовчали, і сказали

Екс-міністр закордонних справ Володимир Огризко:
«Перед колегами з МЗС ставлять завдання, які вони не в змозі виконати. Не можна довести, що чорне – біле, а біле – чорне»

У царині української зовнішньої політики подій не бракує. Вона розширюється до незвичних меж. Так, МЗС перетворилося на своєрідного політичного спін-доктора будь-якої критики в бік Віктора Януковича і К^о для закордонної аудиторії. Насамперед тієї критики, яку озвучує опозиція та журналісти, як українські, так і іноземні. Чому недипломатичні емоції вирують на Михайлівській – про це **Тиждень** запитав екс-міністра закордонних справ Володимира Огризка.

ГАЛАС

У. Т.: Міністр закордонних справ Костянтин Грищенко та міністр оборони Михайло Єжель вирішили передислокувати українських миротворців з Лібєрії до Кот-д'Івуару, де триває громадянський конфлікт. Переговори щодо цього з ООН розпочав ще попередній уряд. Про що ви домовлялись тоді?

Спілкувалася

Жанна Безп'яточук

Фото:
Андрій Ломакін

– Справді, попередній уряд розглядав такі питання, але результати зазвичай були невтішні. Гадаю, це була правильна позиція. Тому що такі рішення мають бути дуже вмотивованими. Дивіденди від направлення миротворців мають бути зіставними з ризиками, які виникають під час проведення самої операції. Скажімо, участь наших військових в Іраку. Це поруч із нами. Там наші інтереси. А у випадку, про який ви згадали, ми навряд чи багато здобудемо в сенсі реалізації власних інтересів, але життя наших миротворців точно опиниться під загрозою. Я розумію, що йдеться про людей, які згодні ризикувати. Але головне не це, а інтереси нашої держави й забезпечення життя наших громадян. На місці влади я б таких рішень не ухвалював.

У. Т.: Як варто розцінювати те, що нині департамент інформаційної політики цього відомства емоційно реагує на заяви опозиції?

– Як часом вибірково застосовують право, так само часом вибірково коментують події залежно від того, що для влади здається вкрай потрібним. Та сама лінія. Тому тут нічого, власне, надзвичайного я не бачу.

У. Т.: Тобто до дипломатії це не має стосунку?

– За цим стоять політичні мотиви. Зрозуміло, які причини такої вибіркості. МЗС тепер є певним рупором, який озвучує потрібні політичні сигнали.

У. Т.: Минулого року МЗС запрошував на розмови дипломатів кількох країн. Тема – діяльність їхніх громадських організацій на території України. За яких умов це можна робити?

– Це не функція зовнішньополітичного відомства. До МЗС можуть запросити представника посольства певної держави, якщо, на думку нашої країни, той вдасться до якихось неприйнятних в Україні дій чи виникають питання щодо позиції країни, яку він представляє. У цьому разі МЗС може зробити відповідний демарш, висловити свою позицію. Це називається звичайною дипломатичною практикою. А от вихованням іноземців воно не має перейматися. Якщо є якісь претензії до діяльності фонду Х, тобто його представник порушив українське законодавство, займався шпигунською діяльністю або чимось таким іншим, то це компетенція правоохоронних органів. Дійшла справа до певних санкцій – тоді МЗС за дорученням цих органів оголошує про ухвалені рішення. І все. А от вказувати, як працювати іноземним громадським організаціям, до того ж саме західним, які зробили достатньо багато для розвитку демократії в

Україні, – це чіткий сигнал. У західних столицях його почули.

У. Т.: Натомість у МЗС наразі не виникає запитань до діяльності на території України організації на кшталт фонду «Русській мір».

– Коли почали закривати українські організації в Росії, наше МЗС почало з того, що фактично виправдовувало дії російської сторони. Водночас чіткої позиції щодо діяльності російських організацій в Україні ми не чуємо. Це табу, про це не можна говорити. Я вже не кажу про те, що тепер дозволено робити представникам деяких іноземних спецслужб, які маскуються під ці організації. Але тепер ми з ними дружимо.

НЕДОМОВКИ

У. Т.: ПАРЄ ухвалила резолюцію щодо Білорусі, якою не лише засудила ув'язнення білоруських опозиціонерів, а й заклікала країни Ради Європи, що не є членами ЄС, приєднатися до санкцій Євросоюзу проти Лукашенка. Україна не просто член Ради Європи, вона головуватиме в її Кабінеті міністрів з травня 2011-го, але на рекомендації ПАРЄ не реагує, нібито це не важливо. Як ви вважаєте, чи можна так чинити?

– Ми сьогодні бачимо, що, на жаль, з тих чи інших ключових тем у нас позиції як такої немає. Чому? Втрачено розуміння власного місця в системі міжнародних координат. Ми активно прямуємо до статусу об'єкта світової політики. А оскільки не можемо себе чітко та ясно позиціонувати, майже кожна нова складна ситуація змушує лихоманково думати, як реагувати? За президентства Віктора Ющенка ми чітко дотримували тієї ж лінії, що і ЄС. У понад 90% випадків ми підтримували позицію Євросоюзу. А нині склалася ситуація, коли, з одного боку, ми продовжуємо тримати курс на євроінтеграцію, а з іншого, вона відбувається якось дивно.

Начебто треба визначитися з позицією, але як? Якщо ми реально, а не вербально, прямуємо до Євросоюзу, то, відповідно, коли він займає принципову позицію, ми маємо її підтримувати, можливо, з певними додатковими коментари-

ями. Зараз такого немає. Тому й виглядає так, що начебто промовчали, а начебто й привітали. Це така «багатовекторність», що насправді змушує МЗС постійно смикатися. Все це дуже добре бачать наші партнери. І роблять висновки.

У. Т.: Якщо розкласти зовнішню політику на складові – дипломатія, просування своїх економічних інтересів за кордоном, культурна репрезентація за кордоном, то оцінка за останнім пунктом протягом згаданих п'яти років наближається до нуля.

– Я з вами не погоджуюся. Важливо, щоб країна мала свою ідентифікацію. Інакше кажучи, щоб її вирізняли з-поміж інших. Ми доклали всіх можливих за тих обставин зусиль. У світі зрозуміли, що є така держава Україна, така собі друга Франція, лише зі сходу. Це найважливіший здобуток за всі 15 років. Помаранчева революція та поворот до демократії і стали тим профілем, який отримала у

ОСКІЛЬКИ УКРАЇНА НЕ МОЖЕ СЕБЕ ЧІТКО ПОЗИЦІОНУВАТИ, КОЖНА СКЛАДНА СИТУАЦІЯ ЗМУШУЄ ЛИХОМАНКОВО ДУМАТИ, ЯК РЕАГУВАТИ

світі Україна. До цього додали страшно, але важливу тему української історії – Голодомор, який замовчувала Москва. І зробили багато, щоб донести правду про найжахливішу трагедію ХХ століття до світової громадськості. У всіх міжнародних політичних структурах ця тема звучала. Низка країн визнала на офіційному рівні, що Голодомор був геноцидом українців. Ми співпрацювали з CNN, було запущено кілька роликів. Крім того, світ дізнався про туристичний потенціал України, кожне посольство мало завдання організувати гастролі наших найкращих виконавців, художників.

У. Т.: Але всі ці локальні зусилля не були об'єднані в систему, як-от, приміром, це зробила Польща, створивши систему

Польських Інститутів по всьому світу. У 2006 році Віктор Ющенко видав указ про створення культурно-інформаційних центрів у складі посольств, але його не було виконано.

– Певною мірою ви маєте рацію. Саме я, ще перебуваючи на посаді першого заступника міністра закордонних справ, опікувався цим проектом. І ми ухвалили рішення створити за кордоном такі осередки культури. Але без належного фінансування добрі ідеї дуже часто залишаються на папері. Проте, наприклад, такий культурний центр працює у Франції через те, що свого часу знайшли гроші на придбання для нього приміщення.

У. Т.: Я чула інший відгук про його роботу. Українська студентка із Сорбонни хотіла організувати своїм одногрупникам там екскурсію. І це виявилось проблематичним, тому що не було кому ними зайнятися, зрештою, їм дозволили це зробити, «тільки быстро».

– Це прикро, якщо це правда. Тут наші колеги мають усвідомлювати, що відбувається. Я кажу про ті часи, коли був особисто до цього причетний. У нас не минало й місяця, щоб у тому самому культурному центрі в Парижі не відбувалися якихось серйозних мистецьких заходів. Але це все треба поставити на якусь певну основу, тоді воно запрацює як слід. До того ж необхідне належне фінансування. На ту саму інформаційну роботу 2008 року в держбюджеті було виділено для всієї системи закордонних установ України 15 млн грн. На 2009 рік, попри всі мої намагання в уряді розвивати цю справу, ми отримали велику суму нуль гривень. І поставте запитання, що може зробити другий чи перший секретар або навіть радник у посольстві, якщо в нього на інформаційну діяльність у кишені нуль. Допоки з боку держави буде таке ставлення, не треба звинувачувати дипломатів. Вони роблять максимум за тих обставин, що є. Часто у позаробочий час і на власному ентузіазмі. А щодо факту, про який ви чули від студентки із Сорбонни, я б порадив звернутися за поясненнями до МЗС. ■

НАТО: декларація відкритості

Керівник Оборонного коледжу НАТО в Римі, генерал-лейтенант Вольф-Дітер Льозер про нову стратегічну концепцію Альянсу, афганський синдром та українських вояків

Спілкувалася
Олена Чекан

Фото:
Андрій
Ломакін

Напередодні візиту до України Генерального секретаря НАТО Андерса Фогга Расмуссена, який має визначити напрямки співпраці на новому етапі відносин між Альянсом та Києвом, з *Тижнем* поділився своїми думками натовський генерал.

НЕБЕЗПЕКИ І ВИКЛИКИ

У. Т.: Коли, на вашу думку, стануть відчутні конкретні зміни у діяльності НАТО у зв'язку з новою стратегічною концепцією?

— У листопаді в Лісабоні ухвалена нова стратегічна концепція, й усі голови країн-членів

поставили завдання своїм прем'єр-міністрам та міністрам оборони розробити конкретні заходи, спрямовані на втілення цієї концепції. У квітні, а потім у червні відбудуться чергові зустрічі міністрів оборони, на яких розглядатимуть аспекти партнерства. Також на цих зустрічах наші штабісти мають викласти більш конкретні міркування щодо самих понять та ідей глобального партнерства. У Лісабоні також ішлося про реформування НАТО. За цими питаннями ухвалені лише часткові рішення. Йдеться про скорочення чисельності особового

складу в штабах Альянсу. Протягом цього року буде прийнято конкретне рішення щодо географії цих скорочень.

У. Т.: Зміна політики НАТО в Афганістані пов'язана насамперед із тим, що Альянс опинився у глухому куті, як колись СРСР, а ще раніше Велика Британія?

— Я взагалі неохоче порівнюю дії Радянського Союзу та Великої Британії в Афганістані з НАТО. У нас зовсім різні завдання. Ми прийшли до цієї країни, щоб перш за все сприяти знищенню тероризму та допомогти афганському народові

БІОГРАФІЧНА НОТА

Вольф-Дітер Льюзер,**генерал-лейтенант Бундесверу,****начальник Оборонного коледжу НАТО в Римі**

1949 р. народився у м. Варенгольц, Нижня Саксонія.

1968 р. розпочав службу в Бундесвері.

1990–1994 рр. – керівник апарату начальника штабу Бундесверу, згодом навчався в Національному оборонному університеті у Вашингтоні (округ Колумбія), де здобув ступінь магістра в галузі стратегії національної безпеки.

2004 р. – заступник командувача Єврокорпусу в Страсбурзі.

Серпень 2004 – лютий 2005 рр. керував операціями V1 контингенту Міжнародних сил сприяння безпеці на території Афганістану.

2005 р. призначений начальником Командно-штабного коледжу Бундесверу.

2008 р. призначений начальником Оборонного коледжу НАТО в Римі.

Одружений, має двох дітей.

сформувати уряд, на який вони заслуговують, створити таку соціальну систему, яку вони не бачили, можливо, всі 23 роки. Ми не воюємо з афганцями, не ведемо бойових дій з ними. Але тут є такий аспект: чим довше ваші війська перебувають у країні, то вищий ризик, що у місцевого населення складеться враження, що це окупація. Тож, коли вводите війська в якусь країну, ви маєте докладати всіх зусиль, щоби наочно демонструвати людям, що їхнє життя покращується щодня і що це надовго. На жаль, протягом останніх кількох років нам не завжди вдавалося це поєднувати, і це є наша основна проблема.

Саме тому міжнародна спільнота й Альянс вирішили змінити стратегію в Афганістані: більше зусиль спрямовувати на підготовку особового складу правоохоронних сил, щоби вони самостійно були спроможні гарантувати безпеку своєму народові. Крім того, наше завдання полягає в тому, щоби заохотити місцевий уряд робити більше на користь своєї країни: боротися з корупцією, вкладати максимум зусиль для розвитку країни, забезпечувати кращу взаємодію між міжнародними організаціями, раціональніше витрачати кошти.

Крім того, наша проблема пов'язана зі специфікою афганської ситуації. Ми вели бойові дії з «Талібаном» в окремих селищах і коли здобували перемогу й визволяли людей, то не мали можливості залишатися там, щоби підтримувати порядок. Тож таліби поверталися й учили розправу над місцевим населенням за те, що ті підтримували війська НАТО. Так ми втрачали довіру жителів: вони боялися бути на нашому боці. Тому

треба добиватися того, щоби очистити країну від талібів, не втрачаючи водночас прихильного ставлення місцевого населення. Ми направили більше інструкторів для підготовки особового складу сил безпеки Афганістану, і до 2014 року вони переберуть на себе ті функції, які зараз виконуємо ми.

У. Т.: Чи не повториться ситуація, яка склалася після виведення радянських військ? Адже тоді також діяли афганські армія і поліція, проте спалахнула громадянська війна, в якій перемогли таліби.

– Я сподіваюся, цього не станеться, бо, як я знаю, зараз в афганських силах безпеки до 400 тисяч особового складу, і вони будуть спроможні контролювати ситуацію з безпекою в країні. Дуже важливо, щоби представники уряду завоювали підтримку народу, щоби люди їм довіряли та були впевнені у покращенні економічної ситуації, в подальшому економічному зростанні. Саме тому НАТО заявило, що хоча й планує вивести війська 2014 року, давши змогу афганцям перебрати на себе всі безпекові завдання, однак не покине напризволяще народ Афганістану та його уряд. Міжнародна спільнота й надалі допомагатиме Афганістану. Це стосується і його сусідів, і загальної ситуації в цьому регіоні. Маю на увазі перш за все Пакистан. Важливо, щоби уряд Пакистану контролював ситуацію всередині своєї країни. І, звісно, треба забезпечити такий стан речей, щоби «Талібан» не зміг перебраться до Пакистану.

У. Т.: Які потенційні небезпеки несе хвиля арабських революцій країнам – членам НАТО?

– У нас дуже добрі зв'язки з Єгиптом, Йорданією – це країни – партнери НАТО. Певна річ, всі ми занепокоєні ситуацією на Близькому Сході. Проте кожній країні притаманні власні особливості, кожна держава відрізняється від іншої. Тому я не можу з упевненістю заявити, що є якийсь домінуючий загальний ефект, який може поширюватися на всі близькосхідні країни. Але мені зрозуміло, що коли скидають уряд, то майбутнє стає непевним, розпочинається протистояння всередині країни, тому не можна прогнозувати, як розвиватимуться події. І коли ситуація нестабільна, то держава може опинитися в категорії країн, які ми називаємо «нездатними нормально функціонувати». Такі країни завжди стають центрами злочинності й тероризму, нестабільності в самому регіоні. Цього ми боїмося.

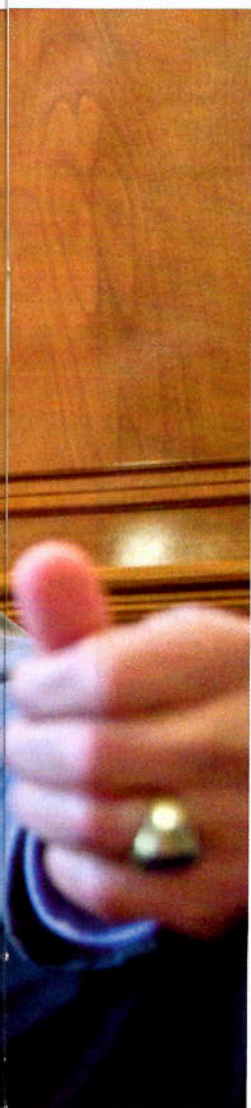
У. Т.: Більшість європейських країн – членів Альянсу перебувають під прицілом іранських ракет (і, мабуть, російських також). У Лісабоні було вирішено трансформувати американську ПРО у загальнонатовську. Як просувається цей процес?

– Як ви знаєте, ведуться переговори, на зустрічі у Лісабоні була зроблена пропозиція як Росії, так і іншим державам співпрацювати, щоби забезпечити систему протиракетної оборони для захисту європейських країн. Звісно, Україна не виключена з цього процесу, але ці перемовини ще на початковому етапі, і протягом цього року побачимо, як вони розвиватимуться і які будуть досягнення.

АЛЬЯНС, УКРАЇНА І СВІТ

У. Т.: Які змін зазнали відносини Альянсу та України після заяви президента Януковича про наш позаблоковий статус?

– Так, президент Янукович та уряд України вирішили не продовжувати роботи щодо набуття членства в НАТО, але водночас було ухвалено рішення про подальшу співпрацю з Альянсом. Я втретє приїжджаю в Україну в рамках Міжнародного тижня НАТО в Національному університеті оборони України і в практичній спільній діяльності не бачу жодних змін. Скажімо, нещодавно у нас в Оборонному

План військової співпраці з НАТО на 2011 рік
Міністерство оборони України подало на розгляд президенту проект плану військового співробітництва з НАТО на 2011 рік.
Планом передбачено проведення 21 навчання, з них 12 – на території України, 9 – за її межами

коледжі НАТО в Римі відбулася церемонія випуску старшого курсу. Серед випускників був і полковник з України, який пройшов у нас курс підготовки. Зараз починається новий курс підготовки, й там теж є полковник з України. У мене був також науковий співробітник з України, тобто особисто я не відчуваю жодної різниці порівняно з минулими роками.

У. Т.: Чимало українців ще перебувають під впливом радянських стереотипів. До того ж противники Альянсу, користуючись підтримкою Росії, часто здатні доносити свою думку до великої кількості людей. Чи планує НАТО співпрацювати з українськими організаціями, щоби висвітлювати з їхньою допомогою правду про діяльність блоку?

— В Україні діє Центр інформації НАТО, який займається саме цим. Спільно ми проводили минулого року відео- та телеконференції з різними українськими організаціями, установами. XI Міжнародний тиждень НАТО в Національному університеті оборони України, що триває зараз, теж не обмежується виключно військовими. До нього долучилися 11 різних організацій. Ми намагаємося залучити всі соціальні групи українського суспільства: і працівників дипломатичної сфери, і науковців.

У. Т.: Альянс вирішив співпрацювати з Росією, це зрозуміло (Іран, Афганістан). До якої межі може тривати ця співпраця? Тобто які дії Росії будуть для НАТО зовсім неприйнятні та які санкції можуть бути в такому разі застосовані?

— Коли йдеться про початок якоїсь співпраці, думаю, не слід встановлювати межу, за яку не варто заходити. Треба чинити, як із паростком: плекати, поливати. Після сутички в Грузії на решті вдалося в Лісабоні покласти сім'я, воно пробілося, тож треба його ростити та шукати нові можливості, а не думати про погане.

У. Т.: Мабуть, Грузія до війни із Росією теж не гадала, що може втратити майже 20% своєї території. І нас по-справжньому непокоїть відбудова нової росій-

СПІЛЬНІ НАВЧАННЯ З НАТО У 2010 РОЦІ

За межами України:

Двосторонні:
українсько-німецьке навчання «Золота маска – 2010», ФРН, 12–22.04.10;
українсько-румунське навчання, Румунія, 13–26.06.10.

Багатосторонні:

багатонаціональне навчання «Бар'єр – 2010», Польща, 16–26.09.10;
багатонаціональне навчання «Комбайнд Ендевор – 2010», ФРН, Румунія 01-20.09.10;
багатонаціональне навчання «Джека Стоун – 2010», Польща 16–26.09.10

На території України:

українсько-американське навчання «Сі Бріз 2010», м. Одеса, 09–28.07.10;
українсько-американські навчання «Репід Трайдент – 2010», Львівська обл., 04–19.09.10

Багатосторонні:

багатонаціональне навчання «Бар'єр – 2010», м. Очаків, 26.07–07.08.10;
багатонаціональне навчання «Світла Лавина – 2010», м. Виноградів, Закарпатська обл., 27.09-01.10.10

Уся інформація Центру воєнної політики та політики безпеки

Повну версію інтерв'ю читайте на сайті www.tyzhden.ua

ської імперії. Чи можлива трансформація п'ятої статті Вашингтонського договору, зважаючи на те, що Україна бере участь у Силах реагування НАТО? Або ми можемо розраховувати лише на Хартію 1997 року між Україною і НАТО, яка передбачає «термінові консультації» України і НАТО у разі виникнення небезпеки для України?

— Мета глобального світового партнерства, – певна річ, залучити всі країни до співпраці й покращувати відносини між ними, щоби це напруження, яке, можливо, є, зменшити. Зверніть увагу на розвиток Європи. Багато країн, які, здавалося, не можуть стати партнерами, зараз разом у ЄС чи рухаються в напрямку набуття членства в ньому. Напруження зникає. Якщо зазирнути в минуле, тисячі людей гинули, конфлікти вирішували зазвичай військовими методами, проте

вони зараз об'єднані під однією парасолькою, вони стали членами однієї сім'ї. Навіть в одній родині можуть виникати певні непорозуміння, але вони не такі серйозні, як між різними родинами.

У. Т.: Як на вашу думку, чи достатньо кваліфіковані українські офіцери, щоб очолити місії НАТО?

— Як і в будь-якій діяльності, важливо, ким є людина, наскільки вона професійна, який має досвід роботи, які навички. Це питання не країни, а конкретної людини. Стосовно українських офіцерів, то вони мають певні проблеми з мовою, і, звичайно, сама система командування, управління, роботи у штабних системах в НАТО доволі відмінна від аналогічної в Україні. А ось ментальність – це не проблема, хоча й потрібен час, щоб узгодити всі розбіжності. ■

Якщо не в НАТО, то до Росії?

1 липня 2010 року підконтрольна регіоналам більшість у Верховній Раді ухвалила, а президент підписав Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Ним було скасовано норми Закону «Про основи національної безпеки України». Зокрема, з переліку пріоритетів національних інтересів вилучено положення про інтеграцію держави до євроатлантичного простору безпеки та будь-які згадки про відповідний договір. Натомість законодавець констатував «позаблокованість».

Зараз уже не час для дискусії про втрати, яких зазнала Україна, відмовившись від євроатлантичної інтеграції, та про мінуси для Європи, яка, своєю чергою, зробила все, аби заблокувати приєднання Києва до Плану дій щодо членства у НАТО. Актуальним є інше питання: наскільки здатна наша країна «потягнути» позаблоковий статус.

Нейтральний чи позаблоковий статус – дуже дороге задоволення. За нього треба платити коштами державного бюджету. Як показав рік Януковича при владі, на оборону витрачатися ніхто не збирається. Навіть на мінімальному рівні, не кажучи про більше.

І українські експерти, й Міністерство оборони називають приблизно однакову мінімальну цифру витраток, необхідних на це щороку, – не менше 20 млрд грн. За доволі скромними підрахунками Міноборони, на цей рік війську потребує 27 млрд. Реально ж із держбюджету за Януковича на потреби оборони виділено вдвічі менше – 13,6 млрд грн, тобто трохи більше \$1,5 млрд.

Автор:
Андрій Дуда

Фактично, цієї суми вистачає лише на прожиття – платню особовому складу, обмундирування, харчі. Про те, що називають обороною, в такому випадку не йдеться. Для порівняння: в Росії, звідки на різних рівнях постійно лунають територіальні претензії до України – щодо Криму, Севастополя, – на оборону 2010 року виділено 2,84% ВВП (1,274 трлн руб., тобто понад \$43,5 млрд), 2011-го планують витратити 3,02% (1,517 трлн руб., або ж близько \$52 млрд).

Але знаковим є приклад не лише Російської Федерації. Куди краща ситуація з фінансуванням армії і в нейтральних державах, за статусом близьких до «позаблокованої» України. Скажімо, військовий бюджет Фінляндії торік становив 1,55% ВВП, тобто \$3,46 млрд. До того ж бюджетні видатки на оборону там зростають. На 2010–2013 роки їх заплановано в обсязі \$14,3 млрд. Ще одна нейтральна держава – Швеція – одна з найбільш милітаризованих у своєму регіоні. 2009 року оборонний бюджет королівства дорівнював \$5,5 млрд. Шведів менше, ніж українців, уп'ятеро. Три роки тому офіційний Стокгольм збирався істотно урізати витрати на оборону. Та після російської агресії в Грузії – свої плани кардинально змінив. Оборонний бюджет Швейцарії (з населенням 7,5 млн осіб) перевищує \$5 млрд. Військові експерти характеризують її як найбільш милітаризовану країну світу, здатну за дві доби розгорнути добре організовану армію чисельністю 1,7 млн бійців.

Бідність вітчизняного оборонного бюджету цілком загальмувала процес переходу до контрактної армії. У виборчій програмі Януковича було обіцяно такі зміни вже на 2011 рік. Але сьогодні в Міністерстві оборони однозначно заявляють про неможливість переведення військ на контрактну основу за браком коштів. Тож, як і досі, Україна щороку призиватиме 25 тис. «строковиків». Судячи з повідомлень останнього місяця, єдине бойове завдання, яке сьогодні вирішують у Міністерстві оборони, – це нагодувати солдатів. І головне в цій ситуації – якій компанії (правильній) це доручити.

Зрозуміло: питання бюджетної спроможності до фінансування оборони – лише один із тестів на «позаблокованість», що їх Київ провалює. Останній рік продемонстрував, що нейтралітет для України – не так статус, як законодавча підстава дистанціювання від НАТО й повернення в орбіту проросійської політики. І проблема не лише в ганебній пролонгації перебування Чорноморського флоту в Севастополі на 25 років. Досі актуальним залишається навіть такий «нафталиновий» ризик, як ініціювання Партією регіонів входження України до Організації Договору про колективну безпеку під патронатом Росії. Заяви про необхідність «тіснішої співпраці» з цією спільнотою вже лунають. А там недалеко й до надсилання солдат у вказані Росією гарячі точки. ■

«Позаблокована» Україна на оборону витрачає трохи більше
\$1,5 млрд
нейтральна Швейцарія – більше
\$5 млрд
воєвничка Росія –
\$52 млрд

Балтійські проблеми

Естонія, Латвія та Литва прагнуть диверсифікувати свої джерела енергопостачання, однак будь-які спроби в цьому напрямку неодмінно наштовхуються на технічні, логістичні та політичні перешкоди Росії

За даними STRATFOR, у майбутніх балтійсько-нордичних відносинах енергозабезпечення – основний напрямок потенційної співпраці. Наявний нині енергетичний ландшафт балтійських країн є важливим фактором в оцінці цього потенціалу.

ІНФРАСТРУКТУРА

Росія є основним енергопостачальником в Балтійському регіоні. Саме вона надає країнам Балтії весь обсяг потрібного їм газу, транспортуючи його газопроводом Ямал – Європа. Вона постачає 99% нафти-сирцю для Литви – єдиної балтійської держави, яка має нафтопереробний завод. Крім того, забезпечує 46% імпорту продуктів нафтопереробки, а також 23% і 11% усіх поставок відповідно до Естонії та Латвії. Росія транспортує продукт через нафтогін «Дружба» до Латвії (вона припинила поставки до Литви 2006 року, намагаючись донести цим свій політичний меседж) або танкерами.

Що стосується електроенергії, Естонія і Латвія є нетто-експортерами. Литва у 2010-му імпортувала близько половини потрібної їй електроенергії з Росії внаслідок закриття Ігналінської АЕС. Остання була основним виробником струму для Литви, але наприкінці 2009-го станцію закрили на вимогу. Естонія і Латвія постачають незначні обсяги електроенергії до Литви, водночас обмінюючись між собою невеликими обсягами через балтійську електричну мережу.

Крім того, Росія має й інші засоби впливу на енергетичні сектори цих країн. Газпром – російський газовий гігант – найбільший акціонер основного постачальника природного газу до

Естонії Eesti Gaas, оскільки володіє 37% акцій. Крім того, Газпрому належить 37,1% литовської Lietuvos dujos і 34% латвійської Latvijas Gaze. РФ веде перемовини з Латвією щодо збільшення частки Газпрому в Latvijas Gaze внаслідок викупу акцій компанії, які зараз належать німецькій E.On Ruhrgas.

МАЙБУТНІ ПРОЕКТИ

За наявних умов країни Балтії з допомогою своїх нордичних сусідів, під проводом Швеції та Польщі, створили плани диверсифікації регіональної енергетичної системи через трубопровід, так звані електричні мости, термінали скрапленого природного газу (СПГ) й атомні станції.

Польська компанія – оператор газогонів Gaz-System SA планує збудувати трубопровід від центральної Польщі до Литви. Він з'єднає центрально-європейську систему постачання природного газу з балтійською. Будівництво проекту (вартістю \$280–350 млн) має розпочатися 2016 року. Однак, перш ніж Литва зможе диверсифікувати свої джерела енергопостачання за рахунок Польщі, остання мусить знайти собі більше неросійських джерел постачання газу. Передбачається, що Польща отримає доступ до ресурсів блакитного палива Північного моря завдяки газопроводу, який пролягатиме через Данію і Німеччину, але втілення проекту почнеться не раніше 2014 року. До того ж термінал СПГ, який планують створити у польському Свиноусті, не забезпечить таких обсягів, щоб Польща мала змогу експортувати природний газ до країн Балтії, – всю його заплановану потужність Польща використовуватиме для забезпе-

чення внутрішніх потреб. Тому плани з диверсифікації трубопроводів для балтійських країн видаються малореалістичними у найближчій перспективі.

Одним із найбажаніших методів енергетичної диверсифікації Балтійського регіону є електричні мости, які б з'єднали балтійську енергосистему із сусідніми. Швеція запропонувала систему NordBalt – проект вартістю \$870 млн, який сполучив би її з Литвою за допомогою прямого енергоканалу потужністю 700 МВт через Балтійське море. Однак такий проект буде реалізовано не раніше 2016 року. Польща теж має наміри запустити \$320-мільйонний про-

Цей матеріал передрукований зі спеціального дозволу STRATFOR і не може бути використаний будь-ким іншим без його згоди

ект LitPol Link, який з'єднає країни Балтії з центральноєвропейською енергосистемою. Будівництво першої ділянки сполучення потужністю 500 МВт має стартувати 2015 року, а другу (зі збільшенням потужності до 1000 МВт) почнуть експлуатувати у 2020-му. Третій проект, який з'єднає Естонію з Фінляндією, називається Estlink 2 і запланований він на 2014 рік. Це найдешевші та найбільш реалістичні проекти, але вони не вирішують питання диверсифікації, оскільки жодна з балтійських країн не є великим імпортером електроенергії. Ці мости стануть радше проектами інтеграції з Польщею та Швецією, ніж суттєвої диверсифікації в напрямку, протилежному до Росії.

Обговорюються і плани створення терміналів СПГ, але це відбувається в рамках Балтійського регіону. Всі три країни висловили зацікавленість у будівництві регіонального терміналу СПГ, який відповідає вимогам, необхідним для отримання фінансування від ЄС. Водночас Литва не задоволена планами Латвії побудувати термінал у

Ризі. Литовський прем'єр Андрус Кубіліус зауважив, що такий завод потрапив би під російський вплив, оскільки Газпром відіграв би основну роль в його роботі. Литва запропонувала побудувати термінал СПГ у своєму місті Клайпеда. Литовський уряд заявив, що міг би збудувати його власними си-

нією перешкодою на шляху до втілення енергетичних планів. Крім того, як продемонстрували дебати щодо терміналів СПГ, країни Балтії ще не дійшли згоди між собою.

Тим часом Росія чинить пропагандистський наступ на Польщу, розробляючи більш тонку стратегію побудови зв'язків з країнами Балтії. Польща і далі з підозрою ставиться до намірів росіян, однак Кремль вже посилив зв'язки з ключовими особами польського керівництва, особливо, прем'єром Дональдом Туском. Крім того, поки Естонія з обережністю розглядає російські ініціативи, у Латвії вони втілюються доволі вдало, як свідчать останні енергетичні та економічні угоди між двома країнами. Найрізкіше Росія відкидає Литва, яка стоїть на чолі антиросійської кампанії, відмовляючись від економічних угод із Росією та офіційно скаржачись на монополію Газпрому на постачання і розповсюдження газу.

Мабуть, найважливіше те, що Росія реалізовує власні енергетичні проекти в регіоні, зокрема Nord Stream. Тим більше, що цей проект, який доправляє російський газ просто до Німеччини через Балтійське море, майже завершений і готується до запуску в експлуатацію наприкінці 2011 року. Проект свідчить про дедалі тепліші російсько-німецькі відносини. Водночас Кремль добре знає про нордично-балтійські плани диверсифікації, метою яких є відхід від Росії як від головного постачальника енергоресурсів, і Москва докладе всіх можливих зусиль, щоби завадити прогресиві диверсифікаційних проектів, користуючись своїм немалим арсеналом економічних і політичних важелів.

Отже, огляд технічних і політичних аспектів проблеми забезпечення енергоресурсами країн Балтії свідчить про те, що Росія є домінуючим постачальником, а будь-яка суттєва диверсифікація може тривати роки. Тому, якщо наміри Польщі та Швеції щодо розширення зв'язків із балтійським енергетичним сектором та стимулювання диверсифікації справді серйозні, на них чекають непрості фінансові, логістичні та політичні ви-

МОСКВА ДОКЛАДЕ ВСІХ МОЖЛИВИХ ЗУСИЛЬ, ЩОБИ ЗАВАДИТИ ПРОГРЕСІВІ ДИВЕРСИФІКАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

КАМІНЬ СПОТИКАННЯ.
Нафтопереробний завод ORLEN Lietuva у Мажейкяї є однією з причин напруження у польсько-литовських відносинах

лами. Навіть якщо невдовзі країни домовляться про якоесь одне місце (про що балтійські прем'єри заявили на зустрічі 11 лютого, за умови, якщо Європейський Союз забезпечить значну частину фінансування будівництва), звести термінал можна буде не раніше 2014 року.

Насамкінець атомна енергія. Депутат естонського парламенту Калев Каллемец з правлячої Партії реформ нещодавно заявив, що Естонія не має інших надійних альтернатив атомній енергії і що будівництво нової АЕС мусить стати одним із пріоритетів країни. Однак зведення АЕС дороге і тривале. Справді, запропонований Каллемецом проект може коштувати \$4–5 млрд, а будівництво триватиме до 2022 року. Для регіону, який сильно постраждав від фінансової кризи, такі величезні інвестиції можуть бути проблемою.

ПОЛІТИЧНІ УСКЛАДНЕННЯ

Крім технічних і логістичних труднощів, плани щодо значної диверсифікації балтійських джерел енергопостачання стикаються зі значними політичними перепонами. Попри те що Польща і Швеція взяли на себе роль провідників у програмі Східного партнерства та балтійських проектах енергетичної диверсифікації, відносини Польщі з Литвою доволі напружені. Нафтопереробний завод Orlen Lietuva в Литві належить польській компанії PKN Orlen, яка натякнула, що хоче продати його Росії. Це пригальмувало координацію з ключових питань, як-от підтримка опозиційного руху в Білорусі, та може стати ще од-

ФОТО: REUTERS

Що після Гузара

Новий глава УГКЦ буде «людиною команди»

Автор: **Тарас Антошевський,**
Релігійно-інформаційна
служба України

Коли мені вкотре повідомили, що Блаженніший Любомир (Гузар) вирішує піти у відставку з посади глави Української греко-католицької церкви, я знову майже автоматично сказав: не на часі. Тривога за УГКЦ має кілька причин, насамперед зовнішніх. А ще зумовлена відсутністю чіткого бачення наступника. Проте Гузар чітко дав зрозуміти, що довіряє виборі синоду єпископів і що зовнішні, політичні обставини не визначатимуть внутрішнього життя церкви.

За 20 років після виходу з підпілля УГКЦ пройшла різні етапи. Предстоятельство у ній Патріарха Любомира сприяло її демократизації, розбудові внутрішньої інфраструктури: активно діють кілька профільних комісій, відбуваються тематичні собори, розвиваються духовні навчальні за-

клади, готуючи нове покоління освіченого духовництва, а також місійні напрями, капеланство в різних інституціях тощо. Синод регулярно збирається для розгляду справ та прийняття важливих послань до вірних, у ньому панує консенсус. Отже, за цей час УГКЦ визріла як помісна церква свого народу, яка дбає не

ПОЛІТИЧНА Й СУСПІЛЬНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ Є ВИКЛИКОМ ДЛЯ БУДЬ-ЯКОЇ ЦЕРКВИ

лише про релігійні відправи. Може, саме тому Блаженніший Любомир упевнений у виборі єпископів: хоч би кого вибрали, УГКЦ все одно рухатиметься у визначеному напрямку.

Щодо зовнішніх викликів, то тут підстав для оптимізму менше. Політична й суспільна ситуація в Україні вже є викликом для будь-якої церкви як морального арбітра. Досі УГКЦ була прикладом того, як варто співіснувати з владою: коли потрібно – партнери, коли потрібно – покритикувати й навіть доволі гостро. Відразу пригадуються виступи владика Любомира ще 2002 року з критикою тих, хто затримує заробітну плату, й оцінка діяльності Верховної Ради навесні 2006 року (тодішній спікер Олександр Мороз навіть писав скарги до Рима на кардинала). Вже у своєму останньому публічному виступі перед зреченням Блаженніший Любомир ще раз покритикував політику нинішньої правлячої верхівки у стосунках із конфесіями; критикував не конкретних осіб, а систему й ме-

тоди. А напередодні УГКЦ відмовилася від можливих подачок від влади, за які остання могла ставити умови.

Зрозуміло, така політика УГКЦ й насамперед її глави у багатьох викликає бажання ослабити її вплив. Найчастіше це робили за допомогою різноманітних спроб розколів та дискредитації в пресі. Певно, галичани ще не забули серії пасквілів проти ієрархів та цілої УГКЦ у нині вже покійній «Аргумент-газеті», автором яких був тепер відомий ведучий на одному з нових місцевих телеканалів. Політичні інтереси (послабити вплив УГКЦ на виборців) стояли і за лефевристським розколом, і за діяльністю секти Догнала. Робота останньої заслуговує на особливу увагу, адже її активно публічно підтримують деякі пропагандисти «Русского міра» з РПЦ, а соратник Дмитра Табачника намагався їх офіційно зареєструвати в Держкомрелігії, попри те що установчі документи не відповідали чинному законодавству. Це стало одним з основних методів їхньої діяльності.

Утім, новому предстоятелю УГКЦ (хоч би хто ним став) буде важче стримувати тиск із боку влади. Вона, схоже, остаточно усвідомила, що без контролю над духовним життям контроль над державою та суспільством загалом утримати годі. Не дивно, що спроби реконструкції імперії супроводжуються маніпуляціями на духовному рівні, вигадуванням і нав'язуванням цивілізаційних псевдорелігійних (багато в чому еретичних чи міфотворчих) проектів. Протестні дії церковних достойників супроти нового авторитаризму є для його творців великою проблемою. Провід УГКЦ серед інших церков упродовж останнього десятиліття завжди був флагманом побудови в Україні громадянського суспільства. Тож, незважаючи на те, кого конкретно оберуть, усе одно це буде «людина команди», зі стратегічним планом розвитку й баченням свого місця в суспільстві, яке не має нічого спільного з тим, що будують нинішня влада в Україні та ідеологи «Русского міра». ■

Морок нетерпимості РПЦ

В останній день січня на одному з далеких київських кладовищ ховали заслуженого вченого-медика. Приголомшена смертю близької людини, родина не замислювалася над тим, які послуги пропонує похоронне бюро «Скорбота», розташоване поруч із лікарняним моргом. Тож в оплаченому наборі виявився й батюшка, який проказав російською мовою молитви і проспівав «вечная память». І тут-таки по-діловому застеріг: поминальні служби надалі можна замовляти де завгодно, але, борони Боже, не в храмах Київського патріархагу...

Усі присутні (і я зокрема) отримали невеличкий, але предметний урок того, як Україна занурюється (слідом за сусідньою Росією) в морок релігійного середньовіччя з його узаконеною нетерпимістю. Церковна політика держави на початку минулого року стрімко перемилилася: на зміну визнанню багатоконфесійності українського суспільства й діалогу з усіма церквами прийшло фактичне одержавлення однієї церкви і зведення усіх інших на рівень ледве толерованих, а то й просто гнаних.

Щось таке ми вже мали в царській Росії. Панівна «синодальна» РПЦ відіграла роль державного ідеологічного департаменту, закликаючи неписьмених підданців сліпо коритися владі й за потреби без вагання «класть живот на алтарь отечества». Римо-католиків, лютеран, мусульман та юдеїв (у строго визначених рамках «межі осілості») толерували. Натомість інші підлягали або ж безумовній ліквідації (як-от українські й білоруські греко-католики, примусово вліті в РПЦ під гаслом «подолання розколу»), або суворому поліційному нагляду (як-от старообрядці, штундисти й представники інших сект, які множилися через «мертвотність» офіційної релігії).

Не надто відмінна була й ситуація в СРСР після 1943 року, де вже «патріарша» РПЦ вписалася в державну систему й виконувала (під пильним контролем КДБ) різні специфічні функції, зокрема й міжнародні. Толерували (хоч у значно вужчих рамках) тих-таки римо-католиків, лютеран і мусульман. Натомість «національні» церкви – УАПЦ та УГКЦ – було рішуче ліквідовано (здебільшого разом із вірянами, кліром та ієрархією).

Унікальність сьогоднішньої вітчизняної ситуації хіба в тому, що чи не вперше в історії фактично державна церква (в особі свого московського центру) є засадничо ворожою до самої незалежної держави як такої. Після кількох українських поїздок Патріарха Кіріла надії на те, що УПЦ МП зможе поволі «українізуватися», від-

мовитися від найодіозніших рис російського православ'я з його нетерпимістю до «інославноіородців», швидко розвіялися разом із безпрецедентним перейменуванням частини київської вулиці Івана Мазепи (відомого мецената й будівничого тих барокових храмів, де сьогодні йому виголошують анафему!).

Не беруся судити, чим зумовлена сьогоднішня ситуація: щирою вірою нинішнього президента в «благодатність» московських батюшок чи високопрофесійними діями спецслужб сусідньої держави. Важливо інше: гіпертрофоване прагнення утвердити державний статус РПЦ в Україні вже призвело до невідшкодовних утрат для нашої культури. Фактично приречений Лаврський заповідник і загрожена Софія Київська – лише верхівка айсберга, під якою і викинуті на вулицю музейні колекції в Переяслав-Хмельницькому, й виселений інтернат для хворих дітей на Дніпропетровщині. Нові діючі храми для РПЦ – понад усе!

Будівельна сверблячка охопила наші міста. За потурання влади РПЦ привласнює кожен вільний скверик, де ще вчора прогулювалися магусі з візочками й мирно сиділи на лавочках бабці (щодня, виходячи з рідного Інституту фізики напівпровідників на проспекті Науки, бачу перший такий паркан; другий невдовзі, схоже, зведуть на не менш рідній вулиці Богдана Хмельницького). А затим – мега-проекти: церква на місці Десятинної (яка неминуче знищить історичне середовище Старокиївської гори й «задавить» Андріївську) та кафедральний собор на «Либідській».

Постає питання: наскільки морально витратити сьогодні багатомільярдні суми на будівництво нових храмів (бо ж і в діючих шттовханини немає!) у країні, де скорочують школи (в певних регіонах насамперед чомусь українські),

закривають лікарні, сиротинці й будинки культури? Однак це запитання риторичне...

Окрім безперспективного «хто винен?» є ще й цілком конструктивне «що робити?» Очевидно, всім нормальним людям (незалежно від конфесійної належності) варто згуртуватися під гаслом дотримання Конституції, збереження світського характеру держави, недопущення преференцій для якоїсь однієї церкви. Така програма не є цілком безнадійною: на Заході громадська думка вкрай болісно ставиться до порушень релігійної свободи, а українська влада потребує щонайменше нормальної співпраці з МВФ.

...Відійшовши трохи від шоку, рідні професора-медика замовили панахиду у Володимирському соборі, зробивши тим маленький крок опору сповзанню держави у московське релігійне середньовіччя. ■

Автор:
Максим
Стріха

**ЧИ НЕ ВПЕРШЕ В ІСТОРІЇ
ФАКТИЧНО ДЕРЖАВНА
ЦЕРКВА Є ЗАСАДНИЧО
ВРОЖОЮ ДО САМОЇ
НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ**

Оптимізація чи русифікація?

Донецькі чиновники готові закривати українські школи навіть тоді, коли вони заповнені учнями на 95%

Автор:
Станіслав Федорчук,
Донецьк

Фото автора

Заклади з українською мовою навчання завжди були ледь не екзотикою у східних регіонах, але й вони за нинішньої влади починають зникати один за одним. Процес ліквідації української школи на Донбасі багато в чому нагадує рейдерську атаку в бізнесі. До підписання належних документів містом циркулюють чутки, що той чи інший навчальний заклад мають закрити. Абсолютно «випадково» під загрозою опиняється саме школа з українською мовою навчання. Дорослі починають панікувати: де ж далі навчати дитину? Батьки майбутніх першачків і завтрашніх випускників реагують миттєво і шукають альтернативу. Знайти її неважко, але, швидше за все, це буде школа з російською мовою навчання.

Потім за справу беруться чиновники. Коли дітей порозкидають по інших школах, з'являються аргументи порушити питання про закриття навчального закладу. Статистика в цьому випадку на користь «ліквідаторів», і є всі підстави ліквідувати ще одну українську ЗОШ. Така схема спрацювала у Красному Лучі на Луганщині: в україномовній школі, розрахованій на 1,2 тис. учнів, залишилося близько 300 дітей, які, ймовірно, продовжуватимуть навчання російською.

Цей приклад непоодиноким. У самому Донецьку українські школи також викреслюють з

освітнянської мапи міста. Формальним приводом є «Регіональна дорожня карта щодо оптимізації мережі бюджетних установ та видатків місцевих бюджетів на їхнє утримання» від 15 жовтня 2010 року, схвалена головою Донецької облдержадміністрації Анатолієм Близнюком. Але в шахтарській столиці школи оптимізують насамперед за рахунок україномовних. Першою жертвою «ущільнення» стала ЗОШ № 111, а за нею № 136, при цьому підстави для закриття не витримують жодної критики.

ВИНЕН ФУНДАМЕНТ?

Наприкінці січня 2011 року загальноосвітня школа № 136 у Будьонівському районі Донецька, яка має статус україномовної, отримала «чорну мітку»: рішення районної комісії про ліквідацію навчального закладу. Це вже друга українська школа в Донецьку, яка, на думку чиновників, підлягає розформуванню. Навчальний заклад мав високі показники успішності учнів, а тому вважався одним із найпрестижніших у районі.

Школу мають перевести до сусідньої російської № 120, однак наразі невідомо, чи буде збережено її україномовний статус. Батькам школярів повідомили, що надалі не набиратимуть дітей у перші та десяті класи.

«Ми обрали школу № 136 з-поміж усіх закладів району, щоб здобути повну середню освіту. Тепер виходить, що ми її не отримаємо. Як нам бути?» – бідкається Лариса Петрова, мати однієї з учениць.

Директор ЗОШ № 136 Тетяна Трусова повідомила, що «питання про закриття навчального

БАТЬКИ І ДІТИ. Кожне покоління донеччан втрачало можливість навчатись українською

закладу не стоїть, а йдеться про перенесення учнів та педагогічного складу до школи № 120», проте давати власну оцінку фактичному розформуванню закладу педагог не стала.

Обурені батьки, викладачі та діти влаштували мітинг на подвір'ї школи. Зібралось близько 400 осіб. Спочатку приміщення було зачинене й адміністрація відмовлялася давати пояснення. Однак уже через годину батьків та учнів запросили до актового зали. На місці НП прибули голова Будьонівської райради Віктор Карцев і керівник районного відділу освіти.

За словами представників педагогічного колективу, 1 лютого було проведено зустріч із головою районного відділу освіти, яка повідомила про наказ, відповідно до якого вже цього року заборонено набір дітей до перших та десятих класів школи. Педагоги переконані: навчальний заклад розформовують штучно, адже

**ДОНЕЦЬК
ЗРОСІЙЩЕНИЙ**

загальна кількість шкіл у Донецьку –

157

з них україномовних –

18

кількість учнів становить 95% проектної потужності їхньої школи.

«Моя дружина і донька навчалися тут. І онука також. Важливо, щоб ця школа залишилась україномовною. Мій дід працював у високих кабінетах, розмовляв українською, але йому забороняли її використовувати. Онука вирішила обрати українську мову й навчатися саме тут», – емоційно розповідає один із захисників ЗОШ № 136.

Голова Будьонівської ради Віктор Карцев каже, що основною причиною закриття школи є... тріщина у фундаменті під спортзалом, а також відсутність гарячої води. Серед переваг перенесення учнівського та педагогічного колективу ЗОШ № 136 до російської школи № 120 Карцев називає ту саму гарячу воду і басейн. Крім того, чиновник зважив на вік закладів: українська школа існує вже півстоліття, тоді як найближча російська – лише 17 років.

На знак протесту проти закриття україномовної ЗОШ №111 у Донецьку батьки погрожують самоспаленням

У МЕЖАХ ПРОГРАМИ СКОРОЧЕННЯ ШКІЛ МАЮТЬ ЗАКРИТИ 26 ЗАКЛАДІВ. І Є ВСІ ПІДСТАВИ ВВАЖАТИ, ЩО ПІД НИЖ ПІДУТЬ САМЕ УКРАЇНОМОВНІ ШКОЛИ

«Начальник районного відділу освіти повідомила нам, що рік тому на ремонт нашої школи з місцевого бюджету було виділено 400 тис. грн, – розповідає Світлана Гончарук, педагог-організатор ЗОШ № 136 міста Донецька. – Але єдине, що було зроблено з капітального ремонту, – це посилення фундаменту. Дах було відремонтовано коштом батьків. Ми запросили незалежного фахівця з будівництва для оцінки вартості виконаних робіт, інженера-архітектора. Він повідомив, що ремонт фундаменту не міг обійтися в таку суму. І тепер пояснюють: тріщить фундамент, попри те що йдеться лише про одну плиту, яку слід відремонтувати. Ці роботи не коштують мільйона гривень, як їх оцінює керівник Будьонівського районного відділу освіти».

БАТЬКІВСЬКИЙ ОПІР

Батьки ставили запитання керівництву Будьонівського району більше ніж три години. Віктор Карцев наполягав на своєму: оптимізація навчальних закладів є закономірним процесом, і він є прихильником такого підходу.

Однак така оптимізація не влаштовує батьківський комітет, який занепокоєний тим, що відремонтована частково їхнім коштом школа може бути передана приватним структурам. Батьки учнів запропонували створити благодійний рахунок, на який надходитимуть гроші для ремонту фундаменту під спортивним залом школи. Проте в голови Будьонівської районної ради ця ініціатива не викликала ентузіазму: було вирішено провести згодом ще одну

зустріч чиновництва із захисниками 136-ї школи.

Батьки залишилися розчарованими. «Це беззаконня, – каже Руфіна Іщенко. – Тут на-

вчаються шестеро моїх дітей, сьома мала йти до цієї школи на початку навчального року. Нам повідомили, що наші діти не зможуть навчатися в 10-му класі й не стануть першокласниками. Тобто ми мусимо шукати собі інші варіанти. А іншого україномовного закладу в нашому мікрорайоні немає. Сьогодні вирішується доля не школи, а 570 учнів».

Наступною жертвою оптимізації може стати Український гуманітарний колегіум, відкритий у Донецьку на зорі незалежності – у 1992 році. Список можна продовжити, адже в межах програми скорочення шкіл мають закрити 26 закладів. І є всі підстави вважати, що під ніж підуть саме україномовні школи. Уся ця зачістка в регіоні у підсумку може створити потрібну Табачнику і К^о картину російськомовної України.

«Я вважаю закриття українських шкіл у Донецьку одним з елементів гуманітарного знищення української нації, – констатує колишній директор і засновник першої української школи в місті Донецьку Леонід Громовий. – Знаходяться приводи для їх ліквідації і реалізується програма з позбавлення українців можливості бути собою».

Наприкінці 60-х років ХХ століття в Донецьку було закрито всі українські школи, а пізніше введено практику вільного вибору учнями можливості вивчення української мови, що призвело не тільки до падіння її престижу в обласному центрі: вона фактично зникла із системи загальної освіти. Першу україномовну школу № 65 у Донецьку відкрив Леонід Громовий у 1990 році після особистого втручання академіка і правозахисника Андрія Сахарова, який порушив це питання перед Радою народних депутатів СРСР і був одним із головних лобістів відкриття української школи в шахтарському обласному центрі. Нинішні русифікатори, схоже, не соромляться повторювати досвід своїх «великих попередників» – вони просто замінюють риторика про дружбу народів актуальнішими словами про оптимізацію та економію бюджетних коштів. ■

Етнічна арифметика

Через кілька років гуманітарної політики нинішньої влади можна буде відрепортувати Москві: «Жодних українців не існує, це лише кілька пастухів у горах»

Цікавий епізод з історії стосунків угорців зі словаками навів перший президент Чехословаччини Томаш Масарик у бесідах, що їх записав Карел Чапек. Англійський учений Сетон-Ватсон збирав історичний матеріал про калівністів в Угорщині. Натрапивши в Пешті на якусь інформацію про словаків, дослідник зацікавився цим невідомим йому народом і схотів поїхати туди. Жодних словаків не існує, сказали йому угорці, це лише кілька пастухів у горах. Але Сетон-Ватсон таки познайомився з кількома словаками, дізнався від них більше і, вирушивши до Словаччини, пересвідчився в існуванні словацького народу. Обурений брехнею угорців, уче ний зайнявся вивченням національних проблем словаків і став авторитетним дослідником мадярської асиміляційної політики.

Масарик навів цей приклад на доказ того, що брехня не виправдовує себе ані в політиці, ані в щоденному житті. Застосування політичної брехні щодо міжетнічних відносин, передусім у тих випадках, коли треба знайти виправдання нечистим експансіоністським намірам, є доволі поширеним явищем. Маніпулятивна імперська пропаганда супроводжує українсько-російські відносини вже не одне сторіччя. Прикро, але і в Українській державі влада, на відміну від балтійських країн, не спромоглася зупинити потоки інформаційної брехні, заснованої на підтасовці демографічних даних, що мають переконати населення у правомірності зазіхань Росії на українські землі.

Особливо активізувалася проімперська пропаганда в останні роки, що значною мірою сприяло здійсненню того завдання, про яке Дмитро Табачник писав ще в 1995 році у спільній із Дмитром Видрином книжці «Україна на порозі XXI століття»: «Якщо певна критична маса росіян потрапить до вищих ешелонів влади, зовнішньополітичний курс України суттєво зміниться і переорієнтується із Заходу на Схід». Червоною ниткою через усі виступи й публікації Табачника проходить теза про нечисленність групи так званих свідомих українців, які «нав'язують» українську мову й культуру більшості населення країни: «Ведь кому нужна «мова», якщо она «вымирает»? – заявляє Табачник. – И может ли государство, считающее себя демократическим, навязывать большинству населения интересы меньшинства, пусть даже и «свидомого».

Покажем є застосований Табачником розподіл населення на групи за мовною ознакою, внаслідок якого українці перетворюються у своїй державі на меншину: «На территории нашего государства проживают украинцы, русскоязычные украинцы, этнические русские. Две последние названные группы, взятые вместе, составляют арифметическое большинство населения страны». Водночас усі соціолінгвістичні дослідження засвідчують, що й поєднання двох останніх груп не переважає кількісно україномовної частини соціуму. Крім того, поділ Табачника цілковито ігнорує велику групу двомовців. І це при тому, що правляча Партія регіонів начебто керується саме принципом двомовності у розв'язанні мовного конфлікту.

І вже до цілком очевидної брехні вдається доктор історичних наук, намагаючись «розвінчати міф націоналістичного агітпропу» про Голодомор: «...голодало в основном население центральных и восточных областей с преимущественным или значительным процентом русского населения». Такі підтасовки й маніпуляції чисельним співвідношенням українців і росіян на території України можна знайти чи не на кожній сторінці публікацій Табачника, зібраних у його книжках. Можна було б,

посилаючись на плюралізм сучасного суспільства, лишити українофобну брехню Табачника на його совісті, якби він не представляв владу, та ще й у ключовій для майбутнього держави освітній галузі. І не намагався швидко й оперативного повернути освітню систему

ЧЕРВОНОЮ НИТКОЮ ЧЕРЕЗ УСІ ВИСТУПИ Й ПУБЛІКАЦІЇ ТАБАЧНИКА ПРОХОДИТЬ ТЕЗА ПРО НЕЧИСЛЕННІСТЬ ГРУПИ ТАК ЗВАНИХ СВИДОМИХ УКРАЇНЦІВ

України до часів Брежнєва – Щербицького, демонструючи нестримне бажання довести колишню радянську русифікацію до її логічного завершення шляхом ліквідації головних підвалин національного життя українців: мови, культури, історичної пам'яті, а відтак і національної ідентичності. У разі вдалої реалізації плану українського Геббельса, як його вже охрестили журналісти, відпаде потреба і в побудові суверенної Української держави.

Закриваючи й без того нечисленні українські школи на Донбасі й плануючи поступово поширити цю практику на всю «арифметичну більшість» населення, Табачник і К^о, вочевидь, тішать себе надією, що років через десять зможуть бадьоро відрепортувати московським хазяям: «Жодних українців не існує, це лише кілька пастухів у горах». ■

Автор:
Лариса
Масенко

BRITISH
COUNCIL

К Н И Г А Р Н Я

23 лютого (середа)

19:00

Книгарня «Є»:
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

Британська Рада в Україні, Книгарня «Є» та журнал
«Український тиждень» запрошують на зустріч у рамках
спільного проекту «Європейський досвід: Сполучене Королівство»

Наш гість – ЕЛІЗ ДОДЖСОН

Тема зустрічі: «Лондонський театр Royal Court і нова світова драматургія»

Директор міжнародної програми театру Royal Court, Лондон. Еліз є членом мистецької команди театру Royal Court із 1985 року – спочатку як директор Театру для молоді, а з 1995-го як директор міжнародної програми. Була першим директором Міжнародної літньої школи (тепер Міжнародна резиденція Royal Court). Із 1995 року є продюсером Фестивалю молодих драматургів Royal Court. Координувала театральні постановки в багатьох країнах світу, зокрема на Кубі, у Нігерії, Мексиці, Росії, Бразилії та Індії. Редактор п'яти антологій міжнародної драматургії та кількох збірок п'єс. Лауреат премії лондонського театру Young Vic (2004), нагороджена членством Ордну Британської імперії за внесок у «розвиток міжнародної театральної сцени і молодих драматургів за кордоном».

www.britishcouncil.org.ua/experience

Тиждень
український www.tyzhen.ua

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Редактори вільних статей

Хто вони, творці найбільшої україномовної енциклопедії?

Автор: Оксана Піддубна

Вікіпедія – грандіозний проєкт не лише за кількістю розміщених у ній статей чи запитів в інтернеті, а й за самою структурою і характером її діяльності. Веб-енциклопедію творить не редакційна колегія з визначеним штатом і спектром роботи, а добровільна спільнота людей різних професій, які мають на меті поширити важливі відомості поміж якомога більшої кількості осіб. Ці волонтери мають певні правила та обов'язки, які залежать виключно від їхньої роботи на сайті. Але головне те, що брати участь у розробці Вікіпедії може кожен охочий. Треба мати лише бажання і працелюбність, адже створювати та редагувати статті не так уже й легко. **Тижень** зацікавився, що ж спонукає вікіпедистів приділяти значну частину свого часу волонтерській роботі у Вікіпедії?

РІЗНІ ШЛЯХИ – СПІЛЬНА МЕТА

Хоч усі вікіпедисти і мають спільне завдання та покликання, мотивації їхнього долучення до роботи над Вікіпедією були різними. Приміром, студент Роман Сохан, який уже понад чотири роки бере участь у проєкті і є одним із найактивніших його користувачів, випадково натрапив на Вікіпедію в інтернеті. «Я був вражений, що зміни, які може вносити хто завгодно, миттєво стають видимими для всіх. На той час така інтерактивність була для мене новинкою. Свій внесок бачиш «тут і вже», а все, що потрібно для роботи, – трохи вільного часу», – каже він.

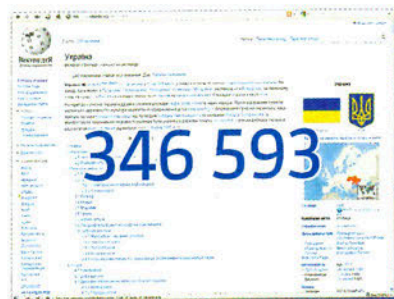
11-класник Іван Вербицький теж дізнався про Вікіпедію за допомогою пошукової системи Google. «Якось помітив, що вікі-

педійні статті про всі найбільші українські міста в рейтингу результатів пошуку Google обіймають перші місця, а про Львів – аж на другій сторінці, – розповідає він. – Мене це розізлило остаточно, і я цілеспрямовано став виправляти й поліпшувати статтю. Паралельно писав чи покращував матеріали на суміжні теми. І вийшло! Сьогодні пишаюся своєю статтею «Львів». Нещодавно її визнали вибраною, тобто однією зі 174 найкращих українського розділу Вікіпедії. Google також тішить – третє місце!»

20-річний майбутній програміст Тарас Бунік із Києва до того, як долучився до Вікіпедії, вже мав досвід схожої діяльності: ініціативна група на його факультеті кібернетики створила портал, на якому його учасники публікували конспекти лекцій, домашні роботи та інші необхідні для навчання матеріали. Спочатку він побоювався долучатися до Вікіпедії, бо тамешні стандарти та вимоги до статей досить високі. Згодом колеги йому пояснили, що хоч вимоги й високі, але статті від цього стають якіснішими, адже над ними працює велика кількість людей.

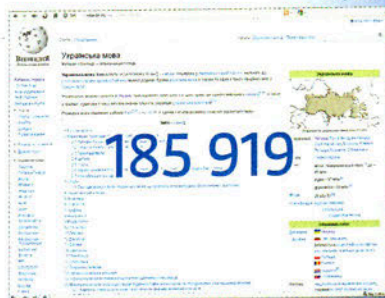
КОЖНОМУ СВОЄ

На сьогодні українська Вікіпедія налічує понад 92 тис. користувачів, кожен із яких має особисту мотивацію і, звісно ж, власне бачення проєкту, фокусується на своїх професійних сферах. Доктор технічних наук, професор Володимир Білецький із Донецька вважає, що діяльність у межах Вікіпедії є обов'язковою для кожного науковця: «Поширювати свої знання, досвід – це дуже важливо для компетентних людей. Вони не повинні закривати інформацію в собі чи

346 593

Україна

185 919

Українська мова

Франко Іван Якович

120 880

Київська Русь

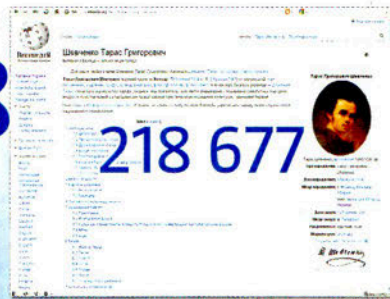
12 лютого українська Вікіпедія, обігнавши фінську, вийшла на 15-е місце у світі за кількістю статей

певному обмеженому колі осіб – вона має виходити на загаль. Я зареєструвався на Вікіпедії близько чотирьох років тому задля поширення в інтернеті першої національної Гірничої енциклопедії, і це значно посилює її ефективність».

Відтоді вчений відредагував більш ніж 70 тис. статей із різних галузей знань. А ось для студента Романа Сохана Вікіпедія – це «пізнавальне та корисне (один користувач назвав УкрВікі інтернет-аналогом «Просвіти») дозволя». Без неї він почува-

Головна сторінка

Шевченко Тарас Григорович

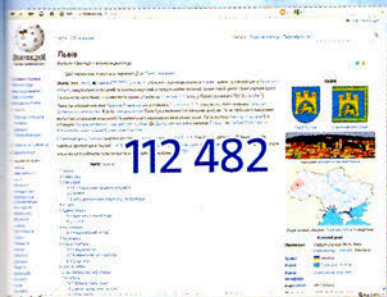
ВІКІПЕДИЯ
 ПЕРШІ СТАТТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВІКІПЕДІЇ
 (відвідуваність у 2010 році)

Всесвітня історія 20 століття

Вікіпедія

Львів

Тлумачний словник української мови он-лайн

ється, як без телевізора чи інтернету. Його думки поділяє 55-річний програміст Володимир (побажав не вказувати свого прізвища), який розцінює Вікіпедію як хобі, що посідає значне місце в його житті. Ледь не щодня він заходить на сайт і якщо не редагує чи дописує, то принаймні спостерігає за діяльністю енциклопедії та спільноти. «Люблю підписувати зображення дня, деколи перекладаю повідомлення інтерфейсу, шаблони тощо з англійської; полюблюю бувати на Вікі-зустрічах», – ділиться він.

Тарас Бунік хоч і пише чи редагує статті здебільшого на математичну та комп'ютерну тематику, проте багато перекладає з англійської мови, досліджує робіт Вікіпедії (див. довідку) і створює власного. «Для мене проект – це передусім інструмент для навчання, а вже потім дозволя. Хтось сказав, що є два види знань: «Знаю як» і «Знаю, де знайти». Наприклад, я не пам'ятаю всіх способів здійснення DDoS-атак (один із видів хакерської атаки), але знаю, в якій статті Вікіпедії

про них розповідав», – стверджує вікіпедист.

Нещодавно він написав статтю про «пижик» (мешканці Івано-Франківська так називають маршрутні таксі).

ВІКІПЕДИЯ – ПРОЕКТ, ЩО ПРАЦЮЄ НА УКРАЇНУ

Вікіпедія – це справді особливий проект. Масштабний, відмінний від інших, «живий», нестабільний і динамічний, він об'єднує величезну кількість користувачів інтернету: тисячі українців заходять на сайт української Вікіпедії ледь не щодня (значним фактором є посилання на статті сайту у першій десятці результатів запити в пошукових системах). Наскільки ж для вікіпедистів важливо, що це саме україномовний ресурс, який задовольняє інформаційні потреби великої кількості українців? Програміст Володимир зізнається, що зареєструвався на Вікіпедії саме задля того, щоб поширювати українську мову в інтернеті.

Виконавчий директор громадської організації «Вікімедіа Україна», яка опікується українською Вікі, Юрій Пероганич розцінює Вікіпедію як «майданчик, на якому різні народи змагаються у здатності творити контент своєю мовою». На його думку, наявність саме розвинутої української Вікіпедії значно вплине на майбутнє нашої мови, народу та держави. «Працюючи над розвитком Вікіпедії, над розвитком відділення Фонду «Вікімедіа» в Україні, ми намагаємося ознайомити українців з усіма знаннями світу, щоб ці знання ми здобували українською і щоб рідною нам мовою могли ділитися ними з усім світом», – переконаний він. ■

ДОВІДКА

В українському варіанті Вікіпедії зареєстровано близько 92 тис. користувачів, із яких активних близько 2 тис. Ось лише деякі категорії користувачів:

адміністратори – користувачі, які мають право на захист сторінок, їх вилучення, відкидання вже зроблених змін у сторінках, блокування і розблокування користувачів, патрулювання нових сторінок, перейменування файлів тощо;

боти, або роботи, – програми, що автоматизують рутинну роботу, кожною з яких опікується ботовласник;

бюрократи – спеціальні адміністратори, наділені можливостями надавати користувачам статусу адміністратора, бюрократа, бота і знімати його, перейменовувати користувачів.

Свято капітуляції

Автор:
Михайло
Кіршенко

Президент Леонід Кучма 1999 року визначив День захисника Вітчизни – 23 лютого. Звідки ця дата? Голова Революційної воєнної ради Лев Троцький збрехав у 1922-му, що Рада народних комісарів Росії 23 лютого 1918 року вирішила створити Червону армію. Огляд історії Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків) у газеті «Правда» 1936 року повідомив, як взимку 1918-го «біля Пскова і Нарви німецьким окупантам було дано рішучу відсіч». Верховний головнокомандувач Іосіф Сталін заявив, що червоноармійці «вщент розгромили під Псковом і Нарвою війська німецьких загарбників». За історією Комуністичної партії Радянського Союзу, при Пскові (вже без Нарви) Червона армія «завдала серйозної поразки» переважним ворожим силам. Що ж було насправді?

Радянська Росія запропонувала і 9 грудня 1917 року розпочала сепаратні переговори в Брест-Литовську про мир із Німеччиною, Австро-Угорщиною, Османською імперією та Болгарією. Центральна Рада з Києва прислала 25 грудня делегацію, яку визнали міністр закордонних справ Австро-Угорщини граф Оттокар Чернін та Четвертий блок і призначений Леніним нарком Троцький. Раднарком 15/28 січня 1918 року ухвалив створити Червону армію, яка понесла на Київ гасло: «Смерть українцям і буржуям!» Представник Української Народної Республіки Олександр Севрюк повідомив у Бресті, що 22 січня IV Універсал проголосив незалежність УНР. За тиждень обстрілу з важких гармат 9 лютого Червона армія здобула Київ і, заощаджуючи набой, за три дні заколола багнетами 6 тис. людей – від митрополита до школярів: «Эх, яблочко, сбоку красное. Что Украинне конец, дело ясное». У «Літописі революції» за 1929 рік більшовик Володимир Затонський згадав купи трупів на вулицях, де його мало не вбив патруль за документ українською мовою.

У Бресті німці мирним договором 9 лютого з УНР обіцяли допомогу, вугілля, сіль, сільськогосподарську техніку за збіжжя, худобу, цукор, сало. Троцький відхилив німецькі умови і 10 лютого заявив, що Росія припиняє війну. Поїздами по 100–200 вояків 18 лютого німці поїхали на схід, тоді ж здобули Двінськ (Даугавпілс). Ленінський головнокомандувач-прапорщик Микола Криленко дав наказ брататися з німцями. 19 лютого з Петрограда уряд телеграфував у Берлін згоду на все. 20 лютого німці окупували Мінськ, а 21-го Полоцьк. Декрет волав: «Соціалістична вітчизна в небезпеці!» Хто не схоче в армію, під вартою копатиме окопи. Німці 23 лютого висунули вимогу

роззброїтись і визнати незалежність Фінляндії, Естонії, Латвії, Литви, України. Центральний комітет більшовиків одразу погодився.

У Всеросійському центральному виконавчому комітеті 116 проголосували за, 85 – проти, 25 утрималися. 24 лютого німці увійшли в Псков, Тарту і Ревель (Таллінн). Заводи Петрограда гули до зброї. Ленін у «Правді» ляв нехтування, дезертирство, короткозорість, нехлюйство, безпорадність, а 26-го сказав товаришам, що уряд виїде до Москви. Запорізька бригада УНР захищала Житомир від Червоної армії, разом із гайдамаками зволіла Бердичів. Нарком із військових і морських справ Павло Дибенко вів 1 березня 6 тис. матросів. У Нарві вони почули про наближення роти німців і чкурили 120 км. до Іатчини, захопили ешелон; а нарком дременував до Самари і потрапив під суд. За два тижні армія кайзера окупувала без втрат упятеро більше, ніж за три роки, коли на Східному фронті поліг мільйон німців.

3 березня Росія в Бресті уклала мир із Німеччиною, де відмовилася від Фінляндії, Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Білорусі, України, Карса і Батума. Радянський уряд обіцяв визнати угоду Центральної Ради, негайно укласти мир з УНР, вивести російські війська і Червону гвардію з України й Фінляндії, видати флот на Чорному морі, сплатити 6 млрд марок репарацій і 500 млн золотих рублів відшкодувань за революцію, припинити пропаганду в Східно-Центральній Європі.

4 березня німці здобули Нарву, у квітні вигнали Червону армію з Донбасу. Українські війська перемогли в Криму. Більшовики замість харківського Народного секретаріату створили бюро Миколи Скрипника, а після краху німців на Заході в листопаді анулю-

вали Брестський мир.

Троцький писав, що «без України нема Росії. Без українського вугілля, заліза, руди, хліба, солі, Чорного моря Росія існувати не може, вона задихнеться... Для наміченої мети всі засоби однаково добрі». Дибенко потім очолив Задніпровську дивізію з партизанів Нестора Махна і Никифора Григор'єва та інші сили Червоної армії, разом із Ніколаєм Тухачевським мордував моряків Кронштадта і селян Тамбовщини. Уже в СРСР вчинив самогубство Скрипник, розстріляно Дибенка, Криленка, Тухачевського. Троцького вбито з наказу Сталіна. Роковини власної нищівної поразки, ганьби і капітуляції названо святом Радянської армії та Військово-Морського флоту. Невігластво й зневага до звитяг і трагедій України зробили саме 23 лютого Днем захисника Вітчизни. Якої?! ■

РОКОВИНИ НИЩІВНОЇ ПОРАЗКИ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ І ГАНЬБИ РАДЯНСЬКОЇ РОСІЇ НАЗВАНО ДНЕМ ЗАХИСНИКА ВІТЧИЗНИ В УКРАЇНІ

ТВІ
телеканал

22:30
щосуботи

АЛЬБЕРТЕЙНШТЕЙН

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

БУДУЙМО РАЗОМ
ВЕРТИКАЛЬ
ВЛАДИ

з Світланою Орловською та Ольгою Ксьонз

пн. вт. ср. чт. пт.

23.15 / 6.20

эра
ТЕЛЕКОМПАНІЯ

vertikal@eratv.kiev.ua

Україна Свіжа! IP 091122 в буд. 11.00.2011. Інформація про телебачення: канал «ТВІ» - це канал, який завжди з вами.

телеканалу ТВІ - це канал, який завжди з вами. Національної Ради України з питань

Заручники «ОСВОБОЖДЕНІЯ»

150 років тому відбулася реформа, яка розкріпачила селян у Росії, натомість в Україні спричинила збідніння та масову еміграцію вглиб імперії

ІЛЮСТРАЦІЯ - «СЕЛЯНЬКА РОДИНА», ПАВЛО ФІЛОНОВ, 1914 Р.

Автор:
Олексій Сокирко

1861 рік: ті, хто закінчував радянську школу або виш, пам'ятають ці чотири цифри дуже добре.

У тодішніх підручникових версіях з історії СРСР величезний відтинок історії до Жовтня поділявся на два нерівномірних періоди: від кам'яного віку до реформи 1861 року та після неї до вікопомного 1917-го.

ЩО РЕФОРМУВАЛИ?

Та сама підручникова радянська версія охрестила реформу «скасуванням кріпацтва», що в принципі не зовсім правильно взагалі й щодо української ситуації зокрема. Пригадаємо загальну канву подій та їхній зміст. Селянська реформа 1861-го (саме так її слід називати й аж ніяк не інакше) стала першою в шерезі так званих Великих реформ, котрі розпочав у Російській імперії уряд Александра II після ганебної поразки в Східній війні 1853–1856 років. Марксистська історіографія наполягала на тому, що одразу після війни в країні склалася «революційна ситуація», яка загрожувала скиданням тогочасного державного ладу і якої цар та поміщики злякалися, тому вирішили дати селянам волю. Насправді більшою мірою новоспечений імператор опікувався економічними та військовими інтересами держави — після воєнного фіаско країна потребувала масштабної перебудови армії та флоту, їхнього переозброєння, а отже, розбу-

дови промисловості, транспортної інфраструктури й запровадження всезагальної вояцької повинності, що було немисливо без виведення принаймні поміщицьких селян із-під вотчинної опіки. Передумови для цього визрівали вже давно: в 1816–1819 роках поміщицькі селяни були зрівняні з рештою категорій та отримали особисту свободу в трьох прибалтійських губерніях.

У 1844–1848 роках держава виступила посередником у стосунках між поміщиками й селянами ще в дев'яти губерніях, зокрема й у Волинській, Київській та Подільській, де взаємини між українським селянством та польською шляхтою-землевласниками склалися найдраматичніше. Тоді всі повинності селян було встановлено законодавчо і приведено у відповідність до економічної спроможності їхніх господарств, а дідичів позбавлено права на свій розсуд змінювати повинності й втручатися у внутрішнє життя домогосподарів. Цікава деталь, котра виразно свідчила про адміністративні мотиви та методи проведення цих реформ: як у випадку 1848 року, так і в реформі 1861-го проекти цих заходів розробляло... Міністерство внутрішніх справ (!). Петербург вважав, що саме поліційне відомство, його кадровий потенціал (усі губернатори та їхні підлеглі числилися по лінії МВС) та ідеологія діяльності, маніфестована ще за петровських часів, якнайкраще сприяють запровадженню нових соціально-економічних правил, установлень, моралі й загалом більшою мірою спрямовуються на виконання соціальних управлінських функцій, а вже потім правоохоронних.

На середину XIX століття селянський стан поділявся на понад 20 категорій, котрі мали різний правовий статус та обов'язки щодо держави. Для деяких із них – державних та удільних – власником виступала сама держава, для інших – приватновласницьких, дворових та окремих категорій фабричних – дворяни. В Україні найвищий відсоток власне кріпаків був у правобережних губерніях, менш як половину вони становили на Лівобережжі та Слобожанщині, на Півдні – лише близько 20%.

Решта селян – це нащадки козацького стану: вільні військові обивателі та численні категорії державних селян, що мали низку особистих свобод, податкових пільг і соціальних привілеїв аж до звільнення від рекрутчини та права вступу до університетів і гімназій. Отже, в задумі уряду було насамперед злиття всіх цих численних категорій в одну, яка на однакових засадах і без жодних винятків виконувала б уніфіковані військові та фіскальні повинності перед державою.

СВОБОДА «ЗГОРИ»

Як і будь-яке благодіяння, спущене у вигляді милості «згори» (власне, такими була більшість реформ у Російській імперії), реформа містила безліч суперечностей, котрі, усунувши старі проблеми, наплодили купу нових, яким уряд не міг дати ради. Маніфест від 19 лютого 1861 року та ще 22 законодавчих положення проголошували принципові зміни в юридичному статусі селян імперії: відтепер усі категорії отримували особисту свободу й зрівнювалися в юридичних правах. Одержавши новий статус, вони могли безперешкодно пересуватися країною, змінювати роботу, набувати спадщину, засновувати власні підприємства, вступати до купецтва, брати позики та кредити, купувати нерухомість, звертатися до суду. Для здійснення всіх цих операцій відтепер не було потрібне посередництво поміщиків або органів державної опіки, як раніше. Нескінченний потік відвідувачів швидко призвів до колапсу адміністрації та судів, котрі теж треба було реформувати, виходячи з нових потреб суспільного життя. Поліційне відомство, що керувало реформою, за кілька років втратило рівновагу через кількаразове зростання злочинності, спричинене припливом до міст безробітних селян (переважно вчорашніх дворових, котрим реформа не гарантувала необхідного мінімуму економічних можливостей), а губернатори повсюдно заговорили про тимчасові заборони видачі паспортів, щоб пригальмувати броунівський рух заробітчан.

Передбачаючи, що позбавлення селян поміщицької опіки може створити ситуацію

19
ЛЮТОГО
1861
року цар
Александр II
підписав
Маніфест
«Про
Всемилостивіше
дарування
кріпосним людям
прав стану вільних
сільських
обивателів» та
Положення про
селян, які виходять
із кріпосної
залежності, що
складалося з 17
законодавчих актів

безконтрольності й уседозволеності, реформатори подбали про створення органів самоуправління: общини (так званого міра) та волості, що мали виборних урядників. Насправді ж «самоуправління» ґрунтувалося на принципах не демократії, а кругової поруки, зводяться до елементарних поліційних і фіскальних функцій: збору податей, розшуку злочинців, видачі паспортів. Община виступала колективним землекористувачем, тож усі фінансові операції, а також внутрішній перерозподіл земельного фонду відбувалися тільки за її згодою.

Оскільки реформа передбачала поступове наділення всіх селян землею, її запровадження здійснювалося поступово, з урахуванням місцевих умов. Більшість дідичів в Україні, котрі володіли великими господарствами або ж просто плодючими ґрунтами, вважали вигіднішим для себе виділити селянам невеликі наділи, що ледь забезпечували прожитковий мінімум, й таким чином прив'язати їх до себе як найману робочу силу. Хоча до повного обезземелення так і не дійшло, у деяких регіонах

КАТЕГОРІЇ СЕЛЯН У ДОРЕФОРМНІЙ УКРАЇНІ

Козаки та вільні військові обивателі – нащадки козацького стану, що проживали на теренах Полтавської та Чернігівської губерній.

Військові обивателі – селяни – нащадки виборних козаків і підпомічників Слобідської та частини Лівобережної України.

Відписні, виморочні та банківські – селяни, відібрані в дідичів за борги або ті, що лишилися без законних власників.

Економічні селяни – селяни колишніх церковних та монастирських маєтностей, переданих у відання державного скарбу після секуляризаційної реформи 1786 року.

Державні селяни Правобережної України – нащадки колишніх старостинських, майоратських, магістратських, коронних, рангових та єзуїтських селян.

Удільні – селяни, які проживали в двірцевих уділах, що належали імператорській родині.

Фабричні – селяни, приписані до приватних та казенних заводів, фабрик та мануфактур.

Кіннозаводські – селяни, приписані до управління державного кіннозаводства.

Приватновласницькі – кріпосні селяни приватних власників-дідичів.

Дворові – різновид приватновласницьких селян, котрі прислужували в панських маєтках.

Однодворці – селяни – нащадки служилих московських людей (стрільців, драгунів), збіднілих дворян та дітей боярських, які заселялися в Україні з другої половини XVII століття.

Колоністи – селяни – вихідці з Болгарії, Сербії, Німеччини та інших країн, які заселялися для господарського освоєння Півдня України.

площа селянського землекористування зменшилася на 28–70% дореформеного рівня. Кращі умови наділення й деякі фіскальні послаблення мали державні селяни та козаки: у середньому по Україні їхні наділи збільшилися на 15%, іноді вдвічі перевищуючи наділи вчорашніх кріпаків. Після поразки польського повстання 1863 року в Правобережній Україні Петербург переглянув місцеві положення, зменшивши розміри викупних платежів, щоб привернути симпатії українських селян на свій бік.

ВТРАЧЕНЕ Й НАБУТЕ

Селянську реформу 1861 року часто ставлять в один ряд із модернізаційними реформами, які дещо раніше відбувалися в європейських країнах. Утім, «модернізація по-російськи» спочатку в соціальному, а згодом і в економічному аспектах не забезпечила принципового

оновлення для суспільства, призвівши хіба що до модернізаційних парадоксів. Попри закиди російських лівих партій на адресу поміщиків у пограбуванні селян, відповідальність за створення невинуватого ускладненого адміністративно й завищеного цінового механізму викупу земельних наділів цілковито лежала на уряді, котрий після фінансової кризи 1857–1859 років свідомо завищував процентні ставки й капіталізовану вартість землі, отримавши величезний стабілізаційний фонд для воєнних витрат та інвестицій.

Община (мір), нав'язана згори реформою, істотно відрізнялася від здавна властивої українським селянам громади. На середину 60-х років XIX століття 96,5% селянських господарств Правобережжя, 82,1% Полтавщини та 68% Чернігівщини були приватними й передавалися спадково. Утім, існу-

вання обцинних органів влади та набір їхніх функцій після реформи стали уніфікованими й обов'язковими для всіх регіонів. Урядницька «еліта» здобула можливість протегувати інтереси своїх родичів і брати хабарі під час розподілу оподаткувань, громадських робіт, видачі паспортів. Найбільшим злом був періодичний перерозподіл орних земель та угідь, котрий щоп'ять років загрожував пустити на вітер будь-яке заможне господарство. Проте власницькі настрої селянина брали гору: ще до селянських реформ початку XX століття в Україні набирає обертів рух за вихід з обцинного землекористування.

Погіршення принаймні економічного становища селян після реформи – факт незаперечний. Утім, поступове збідніння та обезземелення навіть середняків відбувалися не так через адміністративні наду-

ЗАКРІПАЧЕННЯ РОЗКРІПАЧЕННЯМ. У деяких регіонах площа селянських землеволодінь після реформи зменшилася на 28–70%

ПАРАЛЕЛІ

Визволення селян: світовий досвід

Запізніле порівняно з іншими країнами Європи скасування кріпацтва у Росії спричинило половинчастий характер інших реформ

ПІСЛЯВІСЬКА «МІТАННЯ МАНІФЕСТУ 19 ЛЮТОГО 1861 РОКУ». Г. МЯСОУДОВ, 1873 р.

Середньовіччя юридично прикріпило селян до землі в межах колишньої Римської імперії, проте на півночі простолюд менше залежав від сеньйорів. Феодалізм X–XIV сторіч заборонив віла-

нам Англії, ременсам Каталонії, сервам Франції, колонам Італії, селянам Німеччини йти від спадкових панів, нав'язав грошову і натуральну ренти. Ренесансна доба визволила більшість селян

від кріпацтва, яке зникло на Заході в XVI–XVIII сторіччя, але не зліквідувала різних форм залежності від панів. Це зробила лише Велика французька революція 1789 року.

Натомість ринкова орієнтація маєтків у Східній та Центральній Європі посилила визиск селян з боку землевласників-дідичів. У Польщі селян поневолили Пьотрковський статут 1496 року, в Московії – Судебник 1497-го й укази про заповідні та урочні літа, в Угорщині – Трипартитум 1514-го. Після Тридцятирічної війни 1618–1648-го селяни Пруссії, Мекленбургу, Померанії, Чехії та Моравії, Східної Балтії, Балкан втрачали землю і мусили відбувати панщину. Соборне уложення 1649 року остаточно ствердило кріпацтву в Московії.

Утім, повсюдно можна було знайти винятки або певні відхилення й на користь селян: приміром, деякі магнати не брали із землеробів податків за освоєння пусток і продавали землі з-під своєї юрисдикції. Вигнання шляхти, закріплене Зборівським миром 1649 року, скасувало кріпацтво в козацькій Україні. У Габсбурзькій монархії царь 1570-го пропонував селянам викуп земель, пізніше патент царя Леопольда 1680-го обмежив панщину трьома днями на тиждень. Інша володарка австрійського престолу – Марія Терезія – 1767 року регламентувала повинності селян, облікувавши їхнє майно (між ін-

ІНОСТРАЛІСЬКА ЖІНОЧКА, КАЗИМІР МАЛЕВІЧ, 1912 Р.

життя під час проведення реформи, як через відсутність у більшості селян обігових капіталів для ведення успішного господарства й небувалий демографічний вибух кінця XIX століття, що з геометричною прогресією збільшував надлишок робочих рук і дрібнив земельний фонд у селі. Шлях порятунку від злиднів роздвоювався: окрім наймитування можна було їздити на підробітки до міста, а з початком XX століття – освоювати цілині землі Північного Кавказу, Казахстану, Середньої Азії та Сибіру. З 1897 по 1914 рік з України на схід імперії виїхало близько 2 млн селян. Заробітчани-мігранти підтримував не лише уряд (господарська колонізація йшла пліч-о-пліч із асиміляцією «непотрібних» корінних народів), а й, хоч як дивно, українська інтелігенція, котра воліла, щоб селянин будь-що лишався на землі (не-

хай навіть на Далекому Сході), зберігаючи в такий спосіб свою національну ідентичність і «дух народу». Загравання із селянщиною та замилювання селом підклали міну уповільненої дії і під сам національний рух. Замість спрямовувати мігрантський потік до міста й працювати над підвищенням його культурного рівня, залучаючи на бік української справи, громадівці та народники опосередковано сприяли зросійщенню міста й скороченню частки українського населення в межах етнічних територій. Питома вага українців, що мешкали в дев'яти губерніях, зменшилася з 98,1% наприкінці XVIII століття до 81,1% наприкінці XIX століття. Русифіковане місто відплатило національній революції 1917 року та її лідерам жорстким неприйняттям, а все ще українське село – соціальною байдужістю. ■

шим, шляхта Угорщини протестувала проти цього); цісарівна мала намір дати селянам Чехії землю. Патент Йозефа II скасував 1 листопада 1781 року кріпацтво в Богемії. В Угорщині це сталося 1785-го, в Пруссії під впливом наполеонівських війн – 1807-го, в Баварії – 1808-го, в Мекленбурзі – 1820 року. Відтепер селяни змогли переселятися в пошуках заробітку. Пруссія 1821-го уніфікувала сільські громади, а закони 1842–1853 років урегулювали патримоніальне судочинство. Громади, чийх очільників призначали пани або загальні збори, мусили дбати про ліси та угіддя, але без спеціального дозволу не могли купувати майно. Вільні горці Тиролю носили зброю, а вдячні за реформи, що приборкали панів, русини-українці здобули репутацію тирольців Сходу за вірність Габсбургам. Під час Весни народів патент 16 квітня 1848-го скасував панщину на Галичині, на півроку раніше за інші краї. Австрійський уряд 1858-го викупив землі для селян, які мали 40 років відшкодувати це. Пани вже не мусили захищати їх у судах і підтримувати в скруті. На Галичині виникло 375 тис. вільних господарств. На сході України громади селян-власників теж мали індивідуальну відповідальність та успадкований із козацької доби виборний лад. Російські общини, навпаки, ґрунтувалися на зрівняльних переподілах і круговій поручі. Ніде, крім Російської імперії, поміщики

не продавали і не купували селян без землі, мов бидло.

Скасування кріпацтва в Росії проклало шлях ліберальним реформам. Судовий статут 1864 року уніфікував юрисдикцію, формально зрівняв суспільні групи перед законом, суди засідали гласно, зі звітами в пресі, позивачі та відповідачі вдавалися до послуг фахових адвокатів, які не перебували на державній службі. Та виправдані присяжними підсудні з політичних справ зазнавали адміністративних репресій, а посадові злочини взагалі не підлягали судам загальної інстанції. Волосні суди застосовували тілесні покарання. Земська і міська реформи 1864 та 1871 років упровадили самоврядування. Місцеві бюджети, податки, господарство, початкову освіту, медицину, ветеринарію очолили повітові та губернські земські збори й управи під наглядом губернаторів. Двоступеневі вибори гласних віддали перевагу дворянам перед селянами. Замість старих управлінь міські думи обиралися за майновим цензом; ухвали набирали чинності після затвердження урядом. Заможні верстви дбали про центральні дільниці міст, а не околиці.

Статут 1863 року впровадив певну автономію університетів, вибори ректорів і деканів. Поряд із класичними гімназіями шкільний статут 1864-го розгорнув реальні училища, де переважали точні та природничі науки. У Москві 1869-го відкрито вищі жіночі

курси. Вшанований багатьма університетами й академіями військовий міністр 1861–1881 років граф Дмитрій Мілютін реорганізував збройні сили. Упорядковано план мобілізації, щоб на воєнну добу доукомплектувати штати рекрутами запасу за 40 днів замість шести місяців 1859 року. Впроваджено багатозарядні гвинтівки і швидкострільні нарізні гармати.

А як розлучалася з несвободою решта світу? Скасування рабства 1863 року в Сполучених Штатах Америки призвело до найбільш руйнівної громадянської війни, що забрала 1,3 млн життів, зокрема 620 тис. вояків (майже чверть білих чоловіків країни). Британський парламент заборонив торгівлю невольниками 1808 року, але тільки в 1834-му вирішив визволити їх у колоніях. Франція скасувала колоніальне рабство 1848 року, а Іспанія ще пізніше від Сполучених Штатів. Бразилія мала рабство до 1888-го, а дещо де в Азії й Африці воно є досі.

У Російській імперії реформи було здійснено мирно, проте революційний тероризм обірвав її еволюційний розвиток і занурив у жах самогубства на манівцях шовінізму. Рабська покора звиклих до кріпацтва боягузів-лакуз і холопів гальмує поступ на шляху повернення до громадянського суспільства сучасної європейської цивілізації.

Михайло Кірсенко

«Пріменітельно к подлості»

Автор:
Вадим
Скуратівський

Колись Республіканська, згодом Державна премія УРСР імені Т. Г. Шевченка, а тепер Національна премія України імені Тараса Шевченка позначена певною, як казав видатний мислитель Михайл Бахтін, амбівалентністю.

З одного боку, цю нагороду, безперечно, отримували люди, котрі її цілком заслуговували, були надзвичайно обдаровані, плідно працювали для національної культури й мали в ній переконливий розголос – від Олеса Гончара до Дмитра Гнатюка. Чи, скажімо, Павло Тичина. За всієї драми творчої біографії він цілком заслужено став лауреатом. Так само видатні українські композитори Станіслав Людкевич, Борис Лятошинський. І великий український хореограф Павло Вірський, і Ірина Вільде, і Марія Примаченко, і Микола Бажан. Хто ж із цим не погодиться?

З іншого боку, цю премію від самого початку її існування здобували й через ту чи іншу кон'юнктуру, тобто за те, що щось робили для біжучої системи. Наприклад, середньої руки белетрист Юрій Збанацький і добродій Володимир Канівець, автор абсолютно кон'юнктурної «Ленініани». А десь через десять років після премії Канівець написав роман «Крах дисидентки», де фейлетонно зобразив постаті Ліни Костенко й Кіри Муратової, об'єднавши їх в одну антигероїню. Так само премію отримує добродій Тимофій Левчук – середньої, знову ж таки, руки режисер, але чомусь, як і Корнійчук-драматург у театрі, абсолютний розпорядник тодішнього кінематографічного процесу.

Десятки, якщо не сотні талановитих людей в українській культурі тієї доби проходили повз Шевченківську премію в режимі якомусь надзвичайно образливому і для них, і для загальнокультурної ситуації. Потім зазвичай цим людям усе-таки давали премію, але з величезним запізненням. Як це сталося з постаттю світового масштабу Валентином Сильвестровим. Це мені трохи нагадує релігійний бум в українських пластичних мистецтвах, який, перепрошую за деякий хронологічний цинізм, розпочався лише через тисячу років після прийняття християнства Києвом. На тих картинах релігійного

змісту ми бачимо дату 1990 рік, 1991-й і так далі... А де ви були раніше з цими сюжетами, панове художники?

Зрозуміло, що і в суверенній Україні цілком гідні люди теж отримували Шевченківську премію. І цього року теж. Я шаную прозу Василя Шкляра. Він намагається переповісти українську історію минулого століття доволі об'єктивно, хоча в мене можуть бути суто естетичні претензії до його письма.

Однак цього разу склалася ситуація, яка бачиться вже навіть скандальною. Я про галицькі спектаклі за Марією Матіос. Їх відхилили, а премію отримав інший мистецький колектив. Нічого не хочу поганого сказати про переможців, але ж хоч поясніть, чому ви пройшли повз спектаклі за творами Матіос. Тому що вона не подобається центральному комітету вже зовсім змертвілої Комуністичної партії України? Перед нами продовження радянської, власне совітської, підлої кон'юнктури.

Тобто премія, як і раніше, наполовину складається з пристосуванства, а наполовину з певної об'єктивності. Але ж не можна поєднувати те й те. Як казав Салтиков-Щедрін про поведінку одного ліберала, який діє «пріменітельно к подлості».

І подумаймо, хто ж має керувати Шевченківським комітетом? Я ціную Бориса Олійника. Але коли пригадую його абсолютно кон'юнктуру публіцистики довкола Михайла Горбачова... Нехай у Комітеті будуть якісь молодші й переконливіші постаті.

Відверто кажучи, мені видається, вихід тут один: премія не повинна бути державною. Хай буде окремо інститут державних премій, він буде вотчиною уряду, і уряд нехай відповідним чином стежить за тим, хто отримує ці нагороди, але не чіпайте Тараса Шевченка. Дистанційуйтеся від нього у своїх преміях.

І водночас хай буде просто Премія імені Тараса Шевченка, надавана після інтенсивного загальносуспільного обговорення мистецьких творів, висунутих на її здобуття. І ця розмова має бути серйозною, вона може тривати довго, може, й не рік, не два. І тоді це буде об'єктивно. Я один цілком можу бути суб'єктивним, але все суспільство суб'єктивним бути не може, коли воно в режимі нормального інтелектуального чи естетичного референдуму, плебісциту обговорює конкретні кандидатури.

Я взагалі за те, щоб Шевченківська премія присуджувалася людям, які вже давно померли, але зробили щось справді вагоме для української культури. Умовно кажучи, блискучий зарубіжний український поет Євген Маланюк... Хоча з реаліями теперішньої політичної орієнтації це може закінчитися тим, що премію присудять добродіям тишу Всеволода Кочетова за його «добре» ставлення до України або письменнику Аркадієві Первенцеву, який писав романи про злочини УПА.

Тож подумаймо разом над долею Шевченківської премії. Бо як історик, я бачу, що ця премія видається пунктиром: ось тут від Бога, а тут, перепрошую, від його опонента. Як і все в нашій, як сказав поет Богдан-Ігор Антонич, «трагічній батьківщині». ■

ЛАУРЕАТИ

10 лютого Комітет Національної премії України імені Тараса Шевченка шляхом таємного голосування визначив лауреатів 2011 року

Концертно-виконавське мистецтво – Лідія Забіляста, за оперні партії Інгігерди «Ярослав Мудрий» Георгія Майбороди, Турандот «Турандот» Джакомо Пуччіні, Амелії «Бал-маскарад» Джузеппе Верді в Національній опері України імені Тараса Шевченка та концертні програми українських народних пісень та романсів.

Література – Василь Шкляр, за роман «Залишенець»

(«Чорний ворон»).

Літературознавство і мистецтвознавство – Роман Горак та Микола-Ярослав Гнатів за книгу «Іван Франко».

Образотворче мистецтво – через суперечку навколо двох кандидатур:

Людмила Жоголь та Віктора Сидоренка, мінімально необхідної кількості в 17 голосів жоден кандидат не набрав.

Театральне мистецтво – Микола Дядюра (диригент-постановник), Анатолій Солов'яненко (режисер-постановник), Сергій Магера (виконавець партії Оровезо), Оксана Крамарева (виконавиця партії Норми) за оперу «Норма» в Національній опері України імені Тараса Шевченка.

безкомпромісно про музику

КОНТРАПУНКТ
номер шість
музика, яку не транслюють мас-медіа

лютий 2011

Тиждень
український
www.tyzhden.ua
спеціально для тижневика
«Український тиждень»

фестивальний номер
українські музичні фестивалі, які було варто відвідати 2010-го

jazzinkiev
хербі хенкок, діно салуцці, oregon

найвідоміший джазовий імпресаріо
ДЖОРДЖ ВЕЙН

jazzbez

коктебель

джеррі
бергонці
леррі
епглаум

тетяна
польт-луценко
кріс ботті
captain beefheart
том вейтс

очікуйте у лютому

Автор:
Марися Нікітюк

Вже кілька десятиліть Royal Court розбухує драматургічний процес як у Великій Британії, так і за її межами. Для цього він започатковує в одній із країн світу серію семінарів, воркшопів і робіт з відібраним колом драматургів протягом трьох – п'яти років. Саме така робота Royal Court і Британської Ради в 2000-х згуртувала російських драматургів у потужне ядро «нової драми». Тепер свою діяльність із відкриття українських молодих драматургічних голосів Royal Court розпочинає одночасно в Україні та Грузії. Найкращі роботи проекту будуть поставлені місцевими режисерами, а деякі навіть у Лондоні на сцені театру. Для цього до Києва для попередніх зустрічей з українськими театральними діячами приїде Еліз Доджсон, директор міжнародної програми Royal Court. 23 лютого вона проведе зустріч разом із київським драматургом Наталією Ворожбит у книгарні «Є», де театралки розкажуть про принципи роботи Royal Court і явище сучасної драматургії. 24 лютого в Центрі театального мистецтва імені Лєся Курбаса Еліз Доджсон презентує міжнародну програму воркшопів Royal Court для молодих українських драматургів.

У. Т.: Еліз, зорієнтуйте, будь ласка, українських авторів, з якими текстами працює Royal Court?

– У Royal Court найважливішим митцем є драматург. Наша робота присвячена постановкам найкращих нових п'єс (new writing). Ми ніколи не робимо адаптацій. Натомість шукаємо оригінальні тексти, які були би потужно-пробивними, провокативними та оригінальними, такими, з яких ми почали ще в 1956-му. Однак ми постійно ставимо собі питання, ким є зараз, і не маємо сталої забетонованої відповіді. Постійно намагаємося зрозуміти, що таке п'єса сьогодні і яка вона.

У. Т.: Наскільки мені відомо, у Royal Court є два аспекти роботи з новою п'єсою. Перший – це

П'ЄСА СЬОГОДЕННЯ

В Україні розпочне свою роботу лондонський театр Royal Court, відомий у світі як прогресивний центр нової сучасної драматургії

ROYAL COURT

Історія

Заснований у 1956 році. Саме на сцені Royal Court дебютувала п'єса Джона Осборна «Озирніся у гніві», що стала фактично маніфестом нового покоління британських драматургів 1960–1980-х. Це була протестна, нігілістська драматургія, що засвідчила розрив поколінь: батьків ще колоніальної імперії та дітей уже просто острівної держави. Власне, ще відтоді сучасна драматургія, на яку орієнтується Royal Court, є текстами «гніву» і високого напруження як соціального, так і ідейного. У 1990-х цей театр став осередком народження нової хвилі сучасної драматургії в Англії – new writing.

Фінансування

Кріс Джеймс, менеджер з міжнародних проектів театру Royal Court:

– Royal Court отримує гроші з різних джерел. Найбільшу частину покриває грант Мистецької ради Англії – це фонд, заснований державою для митців. Також наші проекти фінансують Британська Рада та дотичні до мистецтва установи Великої Британії, які допомагають розвивати співпрацю за кордоном із міжнародними авторами. Театр отримує відчутні кошти і від приватних джерел, зокрема приватних осіб, бізнесу, фундацій. Наші міжнародні проекти переважно спонсорує фонд «Генезис». Решта надходжень – від продажу квитків та комерційного експлуатування нашого доробку іншими театрами, такими як Вест-Енд, Бродвей etc.

Досвід співпраці

Наталія Ворожбит, український драматург та кіносценарист:

– На початку 2000-х я брала участь у лабораторії, яку проводив Royal Court у Москві. Через три роки мене запросили у міжнародну літню резиденцію до Лондона. Я працювала з режисером Раменом Греєм і була вражена його увагою та повагою до драматурга. Автори для цього театру – це основа, ресурс, його візитна картка. Крім того, на малій сцені Royal Court ставили мою п'єсу «Хроніка сім'ї Хоменко». Згодом театр порекомендував мене для співпраці з Королівським Шекспірівським театром, де пізніше відбулася прем'єра за мою п'єсою «Зернохвищ». Разом на замовлення Royal Court пишу нову велику п'єсу.

Я дуже рада, що Еліз Доджсон приїждить до України. Бо постановка у Royal Court – це щаслива реальність. Еліз, до речі, має українське коріння, і її інтерес до нашої країни підкріплений сентиментальними мотивами. Цей театр справді цікавлять болючі, гострі теми сучасності, він готовий на експерименти і має великі амбіції.

У. Т.: Чи сформувалася у вас певна методологія роботи над сучасними текстами після такої тривалої навчальної роботи в інших країнах?

– Наша методологія полягає в тому, що насправді немає жодних методологій чи догм. Ми намагаємося ознайомити авторів з інструментами, які їм потрібні, щоб індивідуально написати п'єсу і знайти форму вираження своїх ідей.

У. Т.: Чи можна сказати, що завдяки діяльності Royal Court і впровадженню певних інструментів роботи для драматургів сформувалася специфічний стиль нової сучасної п'єси у світі?

ROYAL COURT ВЖЕ ПРАЦЮВАВ З УКРАЇНСЬКИМИ ДРАМАТУРГАМИ І ЦЕ БУЛИ НАЙЦІКАВІШІ ІНОЗЕМНІ АВТОРИ

– Зовсім ні. Це було б жалко, якби ми впроваджували і заохочували якийсь конкретний стиль написання. Ми лише просимо авторів писати про те, що їх насправді хвилює, чим вони пристрасно переймаються. Завжди шукаємо оригінальність.

У. Т.: Чому Royal Court зацікавився Україною лише тепер?

– Ми зацікавилися вами вже давно, не в останню чергу за-

літня міжнародна резиденція в Лондоні, другий – 3–5-річна програма з авторами в іншій країні. Розкажіть про ці програми.

– Наш міжнародний напрям – це частина діяльності Royal Court. У нас є студія і програма, що стимулює появу молодих авторів на місцях. Роботи, які ми проводимо за кордоном, формуються спеціально і, як би сказала, індивідуально з партнерами в тій чи іншій країні залежно від її потреб та інтересів. Але зазвичай ми просто допомагаємо писати якісні нові п'єси, а потім беремо ці тексти для участі в різних проектах. Зрештою, отримуємо кілька захопливих робіт, які можуть бути поставлені в Royal Court і в рідній країні автора з допомогою місцевих партнерів. Міжнародна резиденція – це дещо інше, туди ми запрошуємо приблизно десятьох драматургів із різних країн для роботи над новими п'єсами з нами в Лондоні. Найбільша різниця між резиденцією в Лондоні й роботою за кордоном полягає в тому, що на місцях ми не вимагаємо від авторів знання англійської мови, а цілковито покладемося на перекладачів, а ось для того, щоб приїхати до Лондона, мовою треба володіти, хоча б для спілкування.

вдяки вашій багатій і суперечливій театральній традиції. Royal Court уже працював із двома українськими авторами, що пишуть російською мовою: киянкою Наталією Ворожбит і покійною Анною Яблонською з Одеси. Це два найцікавіші й найзахопливіші іноземні автори, яких ми зустрічали впродовж наших міжнародних програм, тому ми переконані – у вас є багато голосів, що потребують відкриття.

У.Т.: Зазвичай ви реалізуєте свою довгострокову міжнародну програму одночасно лише в одній країні. А цього разу збираєтеся об'єднати в один проект Україну та Грузію. Які завдання поставите перед українськими та грузинськими драматургами? Це будуть якісь спільні теми?

– Це дві дуже цікаві для нас країни, і розпочати програми в обох одразу – ідея Британської Ради. Тож із нетерпінням чекаємо, що з цього вийде. Ми завжди починаємо воркшоп у новій країні з діалогу із місцевими театральними діячами, драматургами, щоб визначити коло питань і проблем, які їх турбують. Це завжди захопливо – помічати різницю між думками і проблемними питаннями в різних кутках світу, а також звертати увагу на їхню схожість. Але кожен воркшоп буде спланований тим автором, який його вестиме, тому наразі важко сказати, які саме завдання ми поставимо перед українськими та грузинськими драматургами. Проте достеменно відомо одне: попросимо кожного автора написати нам нову п'єсу!

БІОГРАФІЧНА НОТА

Еліз Доджсон

З 1985 року – директор Театру для молоді Royal Court.
З 1995 року – директор міжнародної програми Royal Court.

Була першим директором Міжнародної літньої школи (нині Міжнародна резиденція Royal Court).

З 1995 року – продюсер Фестивалю молодих драматургів Royal Court.

Координувала театральні постановки в багатьох країнах світу, зокрема на Кубі, в Нігерії, Мексиці, Росії, Бразилії та Індії.

Редактор п'яти антологій міжнародної драматургії та кількох збірок п'єс.

Лауреат премії лондонського театру Young Vic (2004 рік), нагороджена членством Орденом Британської імперії за внесок у «розвиток міжнародної театральної сцени і молодих драматургів за кордоном».

У.Т.: Як довго йде прем'єра в Royal Court? Коли вона завершується, ви до неї вже ніколи не повертаєтеся?

– Здебільшого від чотирьох до шести тижнів. Іноді інші театри ставлять нові п'єси Royal Court. А найуспішніші тексти ми інколи відновлюємо. Нещодавно провели цілий сезон, переісши три п'єси, які ставили в малому залі на 100 місць, на нашу основну сцену на 400 місць. Також якщо твір був комерційно дуже успішним, його можуть поставити в лондонському Вест-Енді чи навіть на Бродвеї.

У.Т.: Яка найважливіша складова успіху нової п'єси у вашому театрі? Чи обов'язково вона має бути жорстокою, криковою або скандальною, щоб глядач помітив її в круговерті нових текстів?

– Ми поставили безліч п'єс, що шокували публіку, бо вони були немилосердними до глядачів, провокаційними. Але то була б катастрофа, якби ми шукали в творах лише це.

У.Т.: Назвіть, будь ласка, найцікавіших сучасних молодих драматургів Англії.

– Є кілька дуже цікавих письменників, що належать до нашої молоді групи авторів. Ось імена деяких із них за останні кілька років: Майк Барлетт, Поллі Стенхам, Нік Пейн, Ів Кроу і Пенелопа Скіннер. Нік Пейн, до речі, є одним з авторів, які вестимуть воркшопи в Україні. ■

ВИВЧАЙ НІМЕЦЬКУ МОВУ В СВОЄМУ МІСТІ!

ЗАПОРІЖЖЯ
тел. (0612) 89 12 71
saporischja@slz.org.ua

ЛЬВІВ
тел. (0322) 39 47 67
lwiw@slz.org.ua

СІМФЕРОПОЛЬ
тел. (0652) 70 13 36
simferopol@slz.org.ua

ВІННИЦЯ
тел. 096 443 84 60
winnyzja@slz.org.ua

КІРОВОГРАД
тел. 096 552 15 92
kirowohrad@slz.org.ua

МЕЛІТОПОЛЬ
Тел. (0619) 42 67 23
melitopol@slz.org.ua

УЖГОРОД
тел. 050 672 63 09
uschhorod@slz.org.ua

ДНІПРОПЕТРОВСЬК
тел. (0562) 47 03 21
dnipropetrowsk@slz.org.ua

ЛУГАНСЬК
тел. (0642) 34 33 01
luhansk@slz.org.ua

МИКОЛАЇВ
тел. 097 281 63 68
mykolajiw@slz.org.ua

ХАРКІВ
тел. (057) 706 34 13
charkiiv@slz.org.ua

ДОНЕЦЬК
тел. (062) 345 34 26
donezk@slz.org.ua

ЛУЦЬК
тел. 068 109 06 59
luzk@slz.org.ua

ОДЕСА
тел. (048) 777 06 96
odessa@slz.org.ua

ЧЕРНІВЦІ
тел. (0372) 58 48 86
tscherniwzi@slz.org.ua

www.goethe.de/ukraine/slz

SPRACHLERNZENTREN
ЦЕНТРИ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ
Partner des Goethe-Instituts Ukraine • Партнери Гете-Інституту в Україні

**UKRAINE
УКРАЇНА**

з Миколою
КНЯЖИЦЬКИМ

Ліцензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення № 0494-М від 14.12.04 р. ТОВ «ТРК «ТРС»

ЩОЧЕТВЕРГА О 21:00 **ТВІ**
телеканал

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СПУТНИКУ АМОС

Міцний градус

Класичний фільм братів Коенів, що неklasично спровокував забагато даремного галасу

«Справжня мужність» – це гарний фільм у сенсі якості творення і втілення власних задумів. Та аж ніяк не геніальний витвір, як про нього почали писати кілька місяців тому. Орієнтація на передоскарівську лихоманку – ознака повної факхової прострації. І водночас усвідомлення специфіки нагороди Американської кіноакадемії: там їх вручають за професію, за високий рівень знань і вмінь. У цьому розумінні «Справжня мужність» – високого польоту птаха. Небагато хто, окрім братів Етана і Джоела Коенів, може так вільно гратися з матеріалом. Знімаючи вестерн, вони так вправно додають свого фірмового чорного інтелектуального гумору, що виходить органічна й оригінальна сполука, подібна на новий вид напою. Як пиво чи вино, тільки міцніше за градусом і зовсім інше на смак. Власне, цю суміш Коени створили куди раніше за «Справжню мужність». Жанр для режисерів не є істотним: чи це кримінальна авантюра в дусі «Виховуючи Арізону», чи драматичний трилер на кшталт «Бартон Фінка». Всі жанри інфіковані спеціальним коенівським вірусом, що модифікує першооснову до ледь відчутної, однак значної зміни. Кіно-

«Справжня мужність».
У кінотеатрах України з 17 лютого

митці починають від самого початку. Вводять у сюжет не крутого героя чоловічої статі, а 14-річну дівчинку, яку втілює маловідома філіппінка Гейлі Стейнфелд. І вона не є прототипом сексі-героїнь аніме – вона розумна, хоч і слабка, верта, але не руйнує головою мурів. Натомість другий герой, будучи звичним для вестерну п'яком, крутий як і потрібно: з одним оком, бородою та швидким револьвером. Джефф Бріджес ідеальний у цій ролі. Третього героя Коени зазвичай роблять таким собі блазнем: ну який-бо техась-

Анонси 3 18 лютого

Великий скульптурний салон

Мистецький арсенал (Київ, вул. Лаврська, 12–14)
Роботи 40 провідних українських майстрів будуть представлені на найбільшій в Україні щорічній виставці скульптури. Серед них: Петро Антип, Володимир Вештак, Ігор Гречаник, Володимир Журавель, Олексій Золотарьов, Олександра Рубан, Віктор Сидоренко, Володимир Сай, Василь Ярич та ін. Центральною експозицією V Великого скульптурного салону стане колекція 74 бронзових скульптур майстра французького імпресіонізму Едгара Дега. Буде презентований шедевр «Юна танцівниця» – єдина скульптура, яку митець експонував за життя.

ЖЕДЕНЬ | №7 (172) 18–24.02.2011

18 лютого, 13:00

Графіка «Лісової пісні»

Музей діячів національної культури (Київ, вул. Саксаганського, 97)
У музеї Лесі Українки з нагоди 140-ї річниці з дня народження великої української поетеси відкривається виставка провідних українських графіків: від Софії Караффи-Корбут до Михайла Туровського. «Лісова пісня» – шедевр не лише української, а й світової літератури. Завжди впадала в око надзвичайна візуальність цього твору. Невипадково сотні художників створювали ілюстрації та композиції за його сюжетами. На виставці буде представлено найцікавішу графіку, в якій постають основні мотиви й герої цієї загадкової феєрії.

18 лютого, 20:00

«Ляпіс Трубецькой»

Клуб «Бінго» (Київ, пр-т Перемоги, 112)
Білоруський панк-рок-гурт виступить зі своєю новою концертною програмою у межах туру Україною, Росією, Білорусією та Польщею на підтримку нової платівки «Веселі картинки», реліз якої заплановано на березень. Це вже 10-й студійний альбом «Ляпіса Трубецького». За словами лідера гурту Сергея Міхалка, він докорінно відрізняється від попередньої трилогії. У «Веселих картинках» музиканти руйнують власні стереотипи та догми щодо звучання та змісту. На чільному місці не ідея, а емоція, атмосфера нестримного драйву і веселощів.

кий рейнджер із Метта Деймона? Сміх та й годі. Що й треба було отримати. На гору до всього вони навалюють природне для свого кіно натуралістичне насильство. І дивитися на цей коктейль, який не має стосунку до трешу, доволі приємно. Фрази на зразок «він пив віскі, і ось до чого це призвело», можна сміливо розтягти на афоризми, і не боятися, що тебе не зрозуміють, бо розуміти Коенів – це правило доброго тону.

Ярослав Підгора-Гвиздовський

КНИЖКИ

Кінгслі Денніс, Джон Аррі. «Після автомобілізму»

За не зовсім звичною для українського читача назвою криється цікава й пізнавальна книжка, присвячена не так автомобілям, як суспільству. Автомобілізмом автори називають успадковану від ХХ століття модель існування людства, що спричинила серйозні проблеми, зокрема й екологічні. Їхні роздуми про те, як змінити соціальний устрій і транспортну систему.

Лоренс Різ. «Друга світова війна за зачиненими дверима. Сталін, нацисти і Захід»
Історія Другої світової війни крізь призму особистих і дипломатичних контактів керівництва СРСР, Німеччини, США, Великої Британії та Польщі. Виразні переваги дослідження – багато цитат із дуже різних документів, яскраві, психологічно забарвлені портрети персонажів (найкolorитнішим серед яких бачиться Сталін), чітка, але не нав'язлива авторська думка. Видання розраховане на істориків, політологів та всіх, хто цікавиться минулими роками.

Гліб Вишеславський, Олег Сидор-Гібелінда. «Термінологія сучасного мистецтва»

У сучасному візуальному мистецтві безліч явищ. Відомі мистецтвознавці зібрали й упродовжували терміни, що побутують у художній практиці. Бонус у тому, що в тлумаченні понять, здебільшого іноземного походження, співавтори спираються переважно на вітчизняні приклади, яких, виявляється, цілком достатньо, щоби вписатися в загальносвітові тренди.

19 лютого, 19:00

Revenko Band

Клуб ДК
(Дніпропетровськ,
вул. Гопнер, 4-а)

Інструментальний колектив Revenko Band – єдиний в Україні гурт, що грає у стилі акустичної неокласики та неоромантики, званої у світі як early-music. Поєднання гітари, скрипки, віолончелі і флейти дає музикантам змогу експериментувати, утворюючи єдине ціле із сучасних трендів та світової класики. Фронтмен гурту, гітарист і композитор Олексій Ревенко, свідомо віддається від академізму, тяжіючи до року, фольку, романсу. У доробку київського квартету альбоми «Інструментальні версії пісень ДДТ», «Блаженство», «Політ в історію», «Дух часу» та ін.

19–20 лютого

«Норвезькі SHORT'и»

Кінотеатр «Жовтень»
(Київ, вул. Костянтинівська, 26)

Показ найкращих короткометражних стрічок 2009–2010 років із Норвегії, сповнених романтики і просякнутих суворістю півночі. Глядачі потраплять у світ дитинства, де серед зимових гір і безстрашних вікінгів немає нічого неможливого. У програмі 10 фільмів: психологічна картина «Кола» про молодшу закохану пару, казка «Сімсалабім», сюрреалістична стрічка «Ранковий душ» про чоловіка і рибачу голову тощо. Майстер-клас на тему «Розвиток ідеї фільму» проведе спеціальний гість – норвезький режисер і продюсер Торфінн Іверсен.

До 28 лютого

Пам'яті Підмогильного

Музей «Літературне
Придніпров'я» (Дніпропетровськ,
пр-т Карла Маркса, 64)

Літературно-мистецька виставка-диптих присвячена 110-й річниці з дня народження одного з найвидатніших прозаїків українського «розстріляного відродження» Валер'яна Підмогильного. На думку організаторів, психологізм та інтелектуальну глибину його творів якнайкраще відображає відомий вислів «cogito, ergo sum» – «я мислю, отже, існую». Експонати виставки висвітлюють життя і творчість Підмогильного в контексті його доби. Також представлено цикл графічних робіт «Поет чарів ночі» художника Олександра Нем'ятого.

7 КУЛЬТУРНИХ ЧУДЕС ТБІЛІСІ

Крім Грузії гірської та сніжної, яка відкривається приїжджим під хмарами, є й інша, не менш яскрава і динамічна

Автор:
Ігор Кручик

Фото:
Тімур
Бардзіма-
швілі

Це країна давньої християнської цивілізації, своєрідної музичної культури, театру, сучасної архітектури, що вдало поєднується зі старовинною. Наразі – про деякі з грузинських надбань, які яскраво відкрилися *Тижню* цієї зими.

1. ХРАМИ

Небеса тут ближчі. Грузинське православ'я не лише стародавнє, а й сердечне. На вулицях міста можна зустріти хлопця чи сиву жінку, що зупиняється і хреститься на церкву. Майже з будь-якого куточка Тбілісі видно новий кафедральний собор Самеба (Трійці), зведений у центрі столиці вже за часів незалежності. Цікаві також і давні споруди епохи грузинських першохристиян. Українські найстаріші храми, зокрема Спасо-Пре-

ображенський собор у Чернігові, датовані XI століттям, тоді як у Грузії чимало церков VI–XI століття.

Найдавніша – Джварі (храм Хреста), що за 20 км від Тбілісі, – стоїть на скелі над містечком Мцхета. Саме тут у IV сторіччі свята Ніно з тодішнім царем Грузії встановили перший хрест. Зверху видно, як зливаються ріки Мткварі, або Кура, й Арагві.

Щодо власне Тбілісі, то тут, мабуть, найстарішою є скромна на вигляд базиліка Анчісхаті (VI ст.), яка сусидить зі скляно-алюмінієвою станцією метро «Авлабарі». А найвідомішим, розтиражованим мистцями й фотографами, є храм Метехі (XIII ст.). Він справді напрочуд мальовничий: стоїть на скелі над водами Мткварі, якраз навпроти сірчаних лазень.

2. ЦИВІЛЬНА АРХІТЕКТУРА

Природна краса гір, платанів і пальм, річки Мткварі (Кури) наче отримують у Тбілісі «додану вартість» завдяки мостам, будівлям різних епох і стилів, звивистим вуличкам, скверикам із неочікуваними парковими виворами.

Центральний проспект Руставелі дещо пишній, навіть помпезний, забудовувався у сталінську епоху, однак з урахуванням національних традицій. Будинки тут навіть у центрі не мають кодових замків і консьержів. Тбіліські дворики – з численними галереями, де влітку діти можуть їздити велосипедами, а дорослі – пити чай або шоколад. Близну сушать на мотузці, що одним кінцем прив'язана до пальми, а другим – до гвинтових сходів, що ведуть на горище.

Не бракує і модерних споруд. Як не помітити телебашту на горі Мтацмінда? Особливо ввечері, коли нею біжить угору світляна змійка-спіраль.

Серед помітних новобудов – Міст миру у стилі хай-тек над Мткварі і скляна хвиляста будівля Міністерства внутрішніх справ. Ці проекти втілює італієць Мікеле де Лукі. Цікавим є і Президентський палац, який уночі сяє скляним куполом на горбі Еліа. Збудовано його на місці головного штабу ДАІ, після того як Саакашвілі скасував цю службу. Нижче, на набережній, повним ходом йде реконструкція: перебудовують Європейську площу, й для цього навіть звідти перенесли кудись пам'ятник Давиду Сараджішвілі, творцеві грузинського коньяку.

Вдалими елементами міського пейзажу є й ландшафтні

ХРАМ ДЖВАРІ. На скелі над містом Мцхета ще у IV ст. свята Ніно спорудила перший хрест

«Хрест Ніно», типовий для Грузії. Хрестителька країни зробила його із двох виноградних гілочок. Зображений не лише на іконах, а й на міських графіті

скульптури. Вони оригінальні й різноманітні – кубістичні, модерні. Звісно ж, приємно побачити у Тбілісі пам'ятники замисленому Кобзареві на вулиці Мелікашвілі і «літаючому» Сергієві Параджанову на вулиці Шардена.

3. СІРЧАНІ ЛАЗНІ

Їх чимало, як і лікувальних сірчанних джерел, що б'ють з-під землі на території Тбілісі. Температура термальної води тут сягає 37–38°C. Облаштовані лазні в стародавньому кварталі Абанотубані неподалік набережної. Понад ними – гірська фортеця Нарікала (туди за бажання нескладно піднятися брукованою стежкою). Воду в басейни закачують з гірських глибин, тож зали для миття – теж під землею. А над ними, мов цегляні «пухирі землі», зді-

ймаються численні напівкруглі куполи зі скляними отворами-вікнами. Тут скупався колись Александр Пушкін й у своїй «Подорожі в Арзрум» написав: «Отроду не встречал я ни в России, ни в Турции ничего роскошнее тифлиских бань». Тепер його слова викарбувані на меморіальній дошці, що на вході в Орбеліанівську лазню, чий портал збудований у традиціях персидського зодчества: мінарети, фасад зі строкатими кахлями... Але оскільки дошку прибили в радянський час, комуністи піддали Пушкіна цензури – викинули слова «ані в Росії». Щоб хтось не подумав, що Грузія – це щось самостійне.

Загальний зал невеликий – тут можуть розслабитися одночасно зо два десятки осіб. Квиток коштує 3 ларі (11,5 грн). Басейн із сірчаною водою – 2х3 »

метри. Заходить сивий товстун, виводить якусь арію у хмарах пари. Друг-грузин перекладає: «Це він просто запитує, хто позичив його мило». Зав'язується бесіда, зрештою, тбіліські лазні завжди були своєрідним клубом спілкування. Грузини розповідають, що купальні із природним обігрівом тут були ще із часів древньої держави Урарту. Й цитують колегу Пушкіна, поета Грішашвілі, який сказав про тбіліські лазні: «Не побувати в них – це як приїхати в Париж і не здертися на Ейфелеву вежу». Варто довіряти цьому авторові ще й тому, що він написав класичну розвідку «Тарас Шевченко і грузинська література».

4. ЖИВОПИС

На арт-базарчику біля так званого Сухого мосту знайомимося з Темурі Папіашвілі. Художник – один із тих, хто щодня виставляє тут, на пленері, свої роботи, шукаючи покупця. Він знайомить із іншими учасниками арт-ринку. «Головне – не купіться на псевдо-Піросмані», – всміхаються усі художники. Бо на деревах висять десятки копій його робіт.

Ніко Піросмані – найвнний маляр, один із символів і брендів країни. Деякі його полотна у Рік Грузії в Україні, тобто 2005-го, привозили до Києва. А в Тбілісі є меморіальний будиночок Піросманішвілі. Власне, це тісна комірчина під сходами, ліжкомісце й стілець. Однак у тому мурейчику теж висять лише копії.

МІСТ ІТАЛІЙЦЯ. Скляне творіння архітектора Мікеле де Луї викликає чимало дискусій

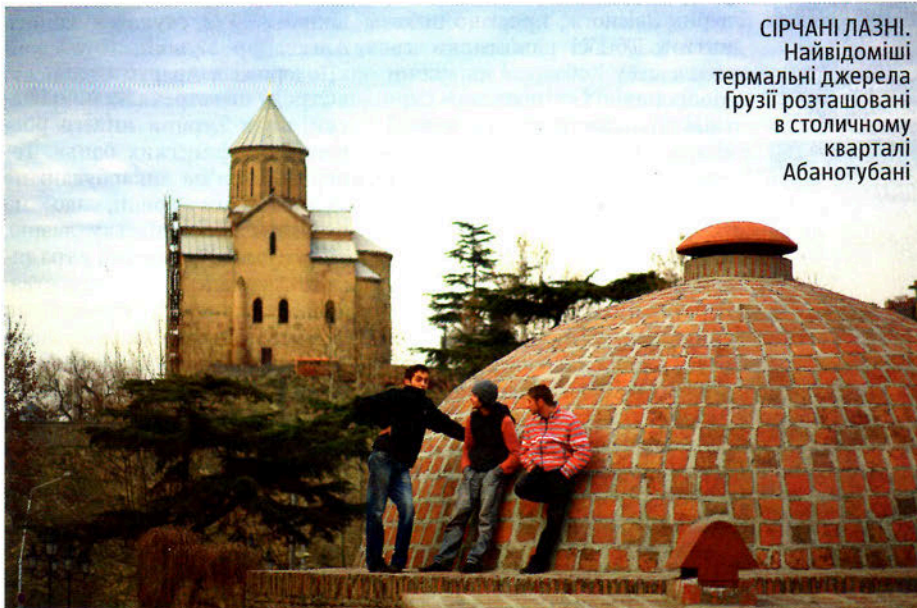
Усі каталоги вказують, що Піросмані зберігається у Національному художньому музеї Грузії. Проте у діючій експозиції вдалося побачити лише одну роботу ушлявленого митця «Пейзаж міста Батумі». Потяг прямує узбережжям, а у морі біліють вітрильники... **Тиждень** звернувся до чергового мистецтвознавця. Пані

Ніно, кутаючись у довгий шарф, вийняла з сейфу ключі й провела у запасники.

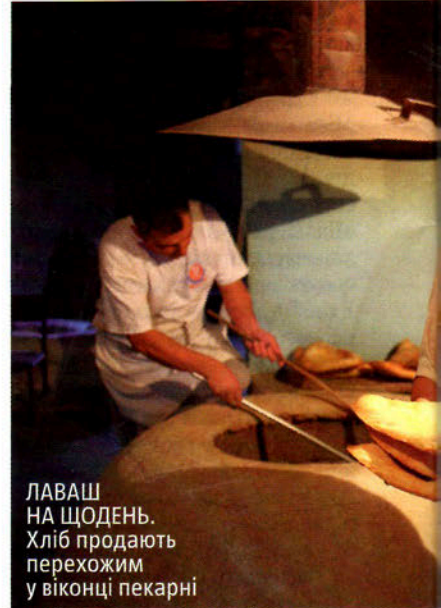
На стінах щільно, рама в раму, розміщено кількадесят уमितь упізнаваних робіт видатного грузина. Вдалося побачити й досі не знані, як от «Військо князя Бяратинського шикуються перед операцією у горах». У запасниках холодно. На стінах помітні тріщини – мабуть, сліди землетрусу середини 1990-х. Пані Ніно розповідає, що велика колекція робіт Піросмані зберігається на його батьківщині – в місті Сігнагі. А Національний художній музей

ТБІЛІНФОРМ

Щоб знайти культурний об'єкт столиці (театр, музей, ресторан або що), достатньо зазирнути в Центр туристичної інформації на площі Тавісуплебі (Свободи). Ми були там тричі, щораз отримували консультацію, карту Тбілісі й роздруківку схеми транспортного сполучення – все безплатно.

СІРЧАНИ ЛАЗНІ. Найвідоміші термальні джерела Грузії розташовані в столичному кварталі Абанотубані

ЛАВАШ НА ЩОДЕНЬ. Хліб продають перехожим у віконці пекарні

готується переїжджати до іншого приміщення, новішого.

5. МУЗИКА

Якщо дивитися грузинське телебачення, перемикаючись з каналу на канал, не оминати кількох музичних. Й на кожному з них переважає грузинська й західна музика, зовсім небагато російської та нашої, української. Кілька разів трапився фольклорний ансамбль «Ананурі». Це оте славнозвісне грузинське багатоголосся – багатопарове, в основі якого імпровізація. Про нього композитор Ігор Стравінський із захватом говорив, як про одне з вершинних досягнень музичної культури людства. Також вдалося придбати у крамничці на проспекті Руставелі диск грузинського репу й Tunes of Tbilisi – добірку пісень про столицю Грузії.

6. ТЕАТР

Грузинське кіно доволі відоме. Театр – менше. У Києві майже щороку гастролює Тбіліський державний драматичний театр імені Шота Руставелі. Його будівля у Тбілісі – розкішна й велична. Але є у Грузії чимало менших за розміром і славою театральних колективів, зокрема, імені Сандро Ахметілі, національні театри (вірменський, азербайджанський). Звісно, вистави ставлять грузинською мовою. Але чужинцям-глядачам допоможе те, що значний відсоток репертуару тбіліських театрів – світова класика.

ВІРА ГОРЦІВ

Грузинська православна церква – автокефальна помісна – одна з найдавніших християнських церков у світі. У 324 році завдяки святій рівноапостольній Ніно християнство стало державною релігією. Стаття 9 чинної Конституції Грузії визначає: «Держава визнає виняткову роль Грузинської православної церкви в історії Грузії й водночас проголосує повну свободу релігійних переконань і віросповідання, незалежність церкви від держави». РПЦ визнає канонічну юрисдикцію Патріарха грузинської церкви Ілії II над усіма територіями Грузії включно з Абхазією і Самачабло (Південною Осетією).

У театрі імені Марджанішвілі давали виставу «Гамлет». Принца Данського грала жінка – Кеті Цхакая. Інших героїв представляли маріонетки, що нагадало саркастичну репліку Вольтера про «блискучих виродків Шекспіра». У знаменитій сцені «Мишоловка», де Гамлет викрикує Клавдія, маріонетки почали грати ляльками ще меншого калібру. Задум режисера Бесо Курпейшвілі виглядає оригінальним і неочевидним, однак завдяки популярності першоджерела українці зрозуміли спектакль й разом із грузинами вигукували міжнародною мовою мистецтва «Браво!». Кеті Цхакая переконана: «У нашому ХХІ столітті роль Гамлета може виконувати й жінка. Вона теж спроможна взяти на себе відповідальність у фатальних обставинах».

7. НАЦІОНАЛЬНА КУХНЯ

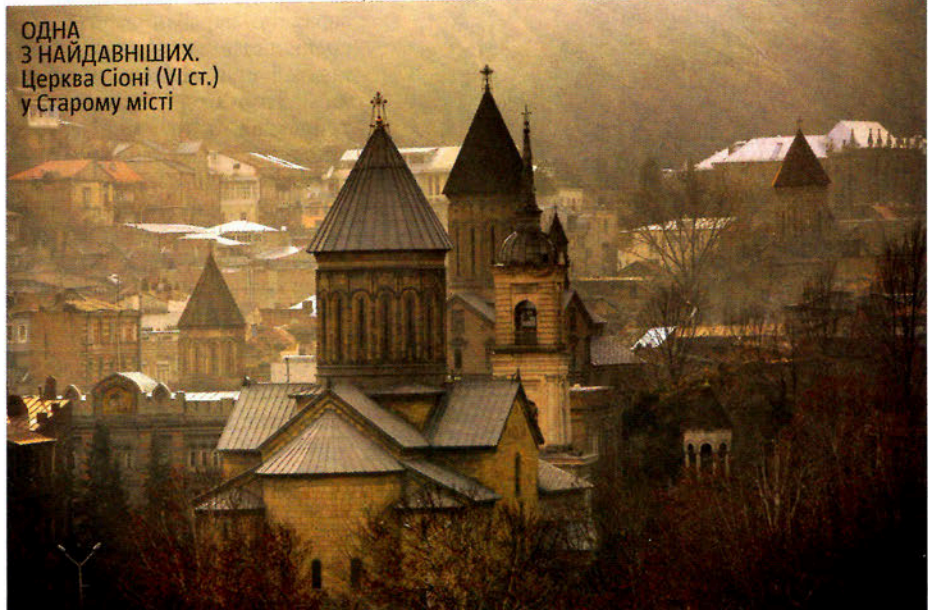
Віслючок везе у візку лимонад і «Фанту». Але цілком можливо, що прямує в ресторан... японської їжі. Грузини, як і ми, теж захо-

плюються суши, китайськими стравами і взагалі кухнею народів світу. Тож суто грузинські ресторани треба ще пошукати. Наприклад, «на майдані коло церкви» – у районі Майдан між храмами Сіоні, Джварісамама і синагогою.

Хачапурі, виявляється, бувають не лише з різноманітними сирами, а й із яйцем, шинатом і навіть капустию. А хінкалі треба їсти не виделкою, як дехто вважає, а руками, тримаючи «мегапельмень» за хвостик. Справжнє ж чохахбілі робиться не з курки, а з фазана. Можна відкрити для себе ще багато чого, наприклад, пхалі – паштет із трав (шипінату або буряковиння) із грецьким горіхом та приправами. Шашлик кавказький, вина та «Боржомі» – це, певна річ, не дефіцит. Ціни суттєво нижчі за київські. Палає вогнем грузинська піч, кухар порастає біля неї... Спостерегай крізь скляну стіну, фотографуй це додаткове до меню безкоштовне шоу. ■

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Зменшити витрати на дзвінки в роумінгу можна, скориставшись послугою TravelSiM. Вона працює в 185 країнах світу та в 70 з них передбачає безкоштовні вхідні дзвінки. Вартість вихідних дзвінків з Грузії – \$0,55/хв., вхідні безкоштовні. Обрати стартовий пакет можна відповідно до ваших потреб. Мінімальний стартовий пакет «Проба» з \$5 на рахунок коштує \$14. Поповнювати рахунок ТревелСімкі можна на будь-яку суму від 10 грн де завгодно: в офісах туристичних компаній України, за допомогою платіжних терміналів, у платіжних системах «Портмоне» та «Приват24» і навіть за допомогою віртуальних грошових одиниць WebMoney. Абонентам роумінгу TravelSiM доступні безліч зручних додаткових послуг (на кшталт «Локатор», «Переказ коштів», «Передзвоніть мені» тощо). Деталі на сайті w.TravelSiM.ua або за тел. (044)223-8008.

ОДНА
З НАЙДАВНІШИХ.
Церква Сіоні (VI ст.)
у Старому місті

Надрукуйте мені скрипку СТРАДІВАРІ

Як нова виробнича технологія змінить світ

Промислова революція наприкінці XVIII століття уможливила масове виробництво товарів, справивши ефект масштабу, що змінив економіку й суспільство, – такого тоді ніхто не міг навіть уявити. Нині ж з'явилася нова виробнича технологія, яка чинить протилежне. Послугуючись тривимірним друком, однаково дешево можна одержати що один предмет, що тисячу, а це підриває ефект масштабу. Це може змінити світ так само, як колись поява фабрик.

Діє технологія так. Спершу виводите на екран комп'ютера креслення-шаблон, підправляєте де треба форму та колір. Потім натискаєте «друк». Прилад неподалік гучно прокидається

й поступово формує предмет, розпилюючи матеріал із сопла чи вибірково кристалізуючи тонкий шар пластикового (металевого) порошку за допомогою краплинок клею або чітко спрямованого струменя. У такий спосіб – поступовим додаванням матеріалу шар за шаром – утворюється продукт. Звідси й друга назва технології – «адитивне виробництво». Врешті постає відповідний предмет – запасна частина для вашого авто, абажур для лампи, скрипка... Технологія приваблива тим, що процесові не конче відбуватися на фабриці. Дрібні предмети можна виготовляти на такому обладнанні, як настільний принтер у куточку офісу, крамниці чи навіть помешканні. Для великих об'єктів – велосипедних рам, корпусів авто чи деталей літаків – потрібні великі машини й трохи більше місця.

Наразі технологію можна застосовувати хіба що до певних матеріалів (пластику, металів та смол) і з точністю до близько однієї десятої міліметра. Як і комп'ютери наприкінці 1970-х, зараз це парафія аматорів та спеціалістів нечисленних наукових і промислових ніш. Але як і комп'ютеризація колись, тривимірний друк стрімко поширюється внаслідок удосконалення технології та здешевлення такого виробництва. Найпростіший 3D-принтер, відомий як фабрикувач, або ж втілювач, тепер коштує менше, ніж лазерний принтер 1985 року.

ПРОСТО НАТИСНУТИ КЛАВИШУ «ДРУК»

Адитивний метод у виробництві має кілька помітних переваг перед традиційним. Він скорочує видатки на виробництво, бо ж позбавляє необхідності споруджувати виробничі лінії. А до того ж надзвичайно зменшує обсяги

відходів, бо для такого виробництва достатньо десятої частини матеріалу, задіяного у традиційному процесі. Він дає змогу створювати деталі у формах, яких не здатні забезпечити звичні технології; відтак з'являються нові, значно ефективніші зразки, наприклад, крил літака чи теплообмінників. А ще він дозволяє виробляти один предмет швидко й дешево, а потім наступний, удосконаливши дизайн.

Багато років 3D-принтери використовували для виготовлення дослідних прототипів, здебільшого в авіакосмічній, медичній та автомобільній галузях. А коли розробку було завершено, монтували виробничу лінію, відтак деталі виготовляли й збирали у традиційний спосіб. Та нині тривимірний друк удосконалено настільки, що його починають використовувати для виробництва саме кінцевого продукту. Він уже став конкурувати з технологією виливання пластмаси в межах близько тисячі примірників, але цифра зростатиме з удосконаленням напрацювань. А оскільки всі одиниці створюють окремо, а не з єдиної форми, то їх можна зробити різними за майже нульових додаткових витрат. Якщо коротко, масове виробництво цілком може поступитися місцем масовій кастомізації (виготовлення для вузької аудиторії з урахуванням її інтересів та вимог) усіх видів товарів, від взуття до окулярів і кухонного начиння.

Зменшуючи перешкоди на шляху нового продукту до масового виробництва, тривимірний друк має також стимулювати інновації. Якщо ви здатні створити форму на комп'ютері, то можете й перетворити її на об'єкт. Вам під силу видрукувати з дюжини таких об'єктів,

якщо для них знайдеться ринок, і ще 50, підлаштувавши дизайн під відгуки перших користувачів. Це стане подарунком долі для інвесторів та виробників-початківців, адже випробування нового продукту буде менш ризикованим і дешевшим. А за прикладом програмістів, які співпрацюють між собою, створюючи програми відкритого коду, інженери вже починають спільно трудитися над розробками зразків предметів і техніки, які теж будуть у відкритому доступі.

БЕЗРОБІТНА ТЕХНОЛОГІЯ

Настільки нова технологія переважає економіку виробництва. Дехто вірить, що це повністю децентралізує бізнес і переверне урбанізацію, яка супроводжує індустріалізацію, у зворотний бік. Фабрики не будуть потрібні, підказує логіка, коли кожне село матиме втілювач, який виготовлятиме предмети коли треба. Можливо, так. До якоїсь міри. Але міста пропонують значно більші економічні та соціальні вигоди, ніж просто здатність привабити працівників до ліній виробництва, де задіяні люди.

Інші стверджують, що, зменшуючи потребу в працівниках фабрик, тривимірний друк зруйнує перевагу країн із дешевими виробництвом та робочою силою, тим самим повернувши промислові потужності до багатого світу. Може, й так, але азієцьким виробникам ніщо не заважає теж запровадити цю технологію. А навіть якщо 3D-друк і поверне виробництво до розвинених країн, це не обов'язково створить багато робочих місць, бо ж він менш трудомісткий, ніж стандартне виробництво.

Поява цієї технології принесе зміни не лише в розподіл цієї технології капіталу та роботи, а й у право інтелектуальної власності. Коли об'єкти можна буде описати в цифровому файлі, їх стане куди легше копіювати й розповсюджувати, безперечно, і в піратський спосіб теж. Погляньте лише на музичну індустрію. Щойно проект нової іграшки чи дизайнерського взуття прослизне в інтернет, значно зростає ймовірність, що власник прав інтелектуальної власності зазнає збитків.

Поза сумнівом, з'являться заклики до обмеження використання 3D-принтерів та судові позови з приводу того, як слід застосовувати чинні закони щодо права інтелектуальної власності. Як і у випадку програмного забезпечення з відкритими кодами, поставатимуть нові некомерційні моделі. Незрозуміло, чи тривимірний друк спричинить посилення чинного законодавства (а це може загальмувати інновації), чи послаблення (це може стимулювати піратство). Але юристи, не інакше, вже потирають руки.

Як ніхто не міг передбачити наслідків появи парового двигуна 1750 року, друкарського пресу 1450-го чи транзистора 1950-го, так неможливо передбачити їх і щодо 3D-друку в довгостроковій перспективі. Але технологія вже на підході, і, схоже, вона переверне кожну галузь, яку зачепить. Компанії, регулятори й підприємці мають уже сьогодні замислитися про це. Та бодай одне зрозуміло: найближчим часом тривимірний друк визначатиме переможців і невдах, а в довгостроковій перспективі розширить рамки промисловості і уяви. ■

Дізнайся про освіту в Британії та Канаді!

Найкраще в британській освіті

Освіта в Канаді

4 березня, Донецьк

готель «Донбас Палац»

6 березня, Київ

готель «Хаятт Рідженсі»

6 березня, Київ

готель «Хаятт Рідженсі»

Години роботи виставок
12.00 – 18.00

Вхід безкоштовний за реєстрацією на www.dec-edu.com (044) 390 76 24

За участі представників найкращих мовних коледжів, приватних шкіл, університетів Канади та Великобританії! Повний список учасників на сайті організатора заходів www.dec-edu.com

Відвідай виставки!

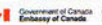
За підтримки

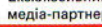
BRITISH COUNCIL

IMAGINE Education with Canada

Government of Canada Embassy of Canada

Government of Canada Ambassade du Canada

Ексклюзивний медіа-партнер

Тиждень

Освітні партнери

Deniz' School

THE BUSINESS ACADEMY

Медіа-партнери:

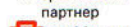
Дошашній Очаз

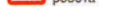
ENGLISH 4U

Business Spotlight

Кампус

tochka.net

Інтерактивний партнер

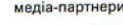
tochka.net

робота

SPEAK UP

Головні медіа-партнери

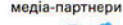

Дело

Инвест

газета

Молодіжні медіа-партнери

Молоді Regioni

DreamCard

KUNISTUDY

НЕ СЕЗОН

Влітку, коли дошкуляла спека, я захотів встановити вдома кондиціонер. Але спробуй знайти їх – миттю розбирали. Бігав магазинами, таки відшукав на Оболоні. Але купити мало – ще ж треба встановити. А черга на монтаж була аж до осені. Тож я відклав придбання: вирішив літо якось перетерпіти, а взимку, нікуди не поспішаючи, зайнятися техношопінгом і вибрати бажаний охолоджувач повітря, зваживши параметри «ціна – якість». Оце дозрів: заохожу в гіпермаркет і... «Що? Немає кондиціонерів! Де ж вони взимку?!» – «Не завозимо зараз, бо не сезон». Отаким маркетинговим анекдот – дзеркало життя. ■

Ігор
Кручик

Олена
Чекан

ЯК УПЕРШЕ

У дитинстві отримала такий урок заангажованості, упередженості й, мабуть, заскорузлості мислення, що й досі він працює. У Москві, в тепер уже неіснуючому готелі «Росія», молоко в буфетах було у трикутника з цупкого паперу. Дуже вони мені подобалися, бо в Києві молоко продавали лише в скляних пляшках. Пакетики ці були зазвичай ємністю 0,2 літра, а то раптом завезли більші: 0,5. Аж ось бачу, як якийсь дядько наливає молоко з пакетика у склянку, а воно переливається, ллється на стіл, на підлогу, та він усе одно продовжує лити. І навіть власні мокрі брюки його не зупинили: лив, доки трикутник не спорожнів. Відтоді знаю, що все в житті варто сприймати, як уперше. Вітер, вчинки людей, події, море, кохання... ■

ДИВИДЕНДИ ПІСЛЯ ВИБОРІВ

Останні місцеві вибори залишили в Дніпропетровську помітні сліди. Полагодили з десяток доріг, тіснуваті маршрутки з масивів Парус та Придніпровськ замінили на довжелезні місткі автобуси. Один кандидат викладався особливо завчасно й масштабно: за його гроші організували ремонт під'їздів, встановлювали смітники та просто непристойну кількість дитмайданчиків. Але дніпровці його не вибрали, тепер кажуть про нього: «влетів». Пригадую, у якому ганебному стані місто було рік тому. Подумала тоді: люди підуть за будь-ким, хто запропонує їм дороги без метрових вибоїн і дасть громадський транспорт, який не принижує людської гідності... ■

Інна
Загородня

Роман
Кабачій

КРАЇНА НАРАД

Президент Росії Медведєв закликав відмовитися від практики переходу на зимовий/літній час. Мовляв, корови не розуміють, чому доярки до них приходять раптом на годину пізніше/раніше. Одобрямс такий ідеї вже прозвучав у стані українських регіоналів. Це нагадує ранній совок, коли Микита Хрущов особисто втручався в сільськогосподарський процес, розсилаючи телеграми на кшталт «посів пізніх зернових дозволяю». Лідерам політбюро було «згори видніше». Так і теперішнім правителям нерідко видається, що вони є спеціалістами з усього. Тож достатньо провести на дві наради більше, щоби корови враз зрозуміли, що скоро літо, а жито – що йому невдоволює сходити. Однак від зайвих балачок «процент жирів у маслі», як казав живий класик Подєрв'янський, не зростає. ■

БАЗАРНЕ СВЯТО

«31 грудня чудовий був день, вторгувала три тисячі гривень», – хвалиться Марія Йосипівна, моя сусідка, котра тримає невеличку крамничку косметики та парфумів. Схема її бізнесу проста і геніальна: купує товар на гуртовому ринку, ставить націнку 100% і продає у роздріб. Пані Марія з нетерпінням чекає лютиневих та березневих свят – це часи, коли бізнесумен встигне назбирати на відпустку чи приємні дрібнички. Через це в мене виник здогад, що 14, 23 лютого та 8 Березня не мають жодного стосунку до закоханих, солдатів та жінок, а є кількадечним професійним святом роздрібних торговців. Адже найбільший подарунок дістається саме їм. ■

Валентина
Кузик

Жанна
Безп'ятчук

ЛЮДИ П'ЯТОГО СОРТУ

Сергій Параджанов після своїх в'язниць у відповідь на запитання про майбутнє українського кіно й культури сказав, що нічого не буде ні через десять років, ні через двадцять. Чому? Через українські хуторянство й боягузтво. Хтось буде сперечатися, чи справдився прогноз маєстро. Я не буду. Параджанов використовував майбутній час. Сьогодні знову в майбутньому часі можна говорити про «ніщо». Шукають месій закордонних, висококолич філософів світу, посилюються на європейські стандарти. А в чистому залишку – абсолютний і тотальний пшик, бо головна вада хуторянства – експлікація хуторянського масштабу на своїх власних земляках, людей сорту не першого й не другого априорі. ■

ГАЛЕРЕЯ СІТІ

Ліцензія: НР № 0900-н від 18.05.2005

щосуботи о 10:30

www.city-tv.kiev.ua

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

САЙТ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ: WWW.BOOK-YE.COM.UA
ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42, вул. Сакаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49,
вул. Велика Васильківська, 38 тел.: (044) 289-77-09

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 272-85-74, вул. Січових Стрільців, 10 тел.: (044) 383-61-49

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-25-02

М. ВІННИЦЯ

пр-т 50-річчя Перемоги, 26 тел.: (0432) 26-59-04

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н
WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP